

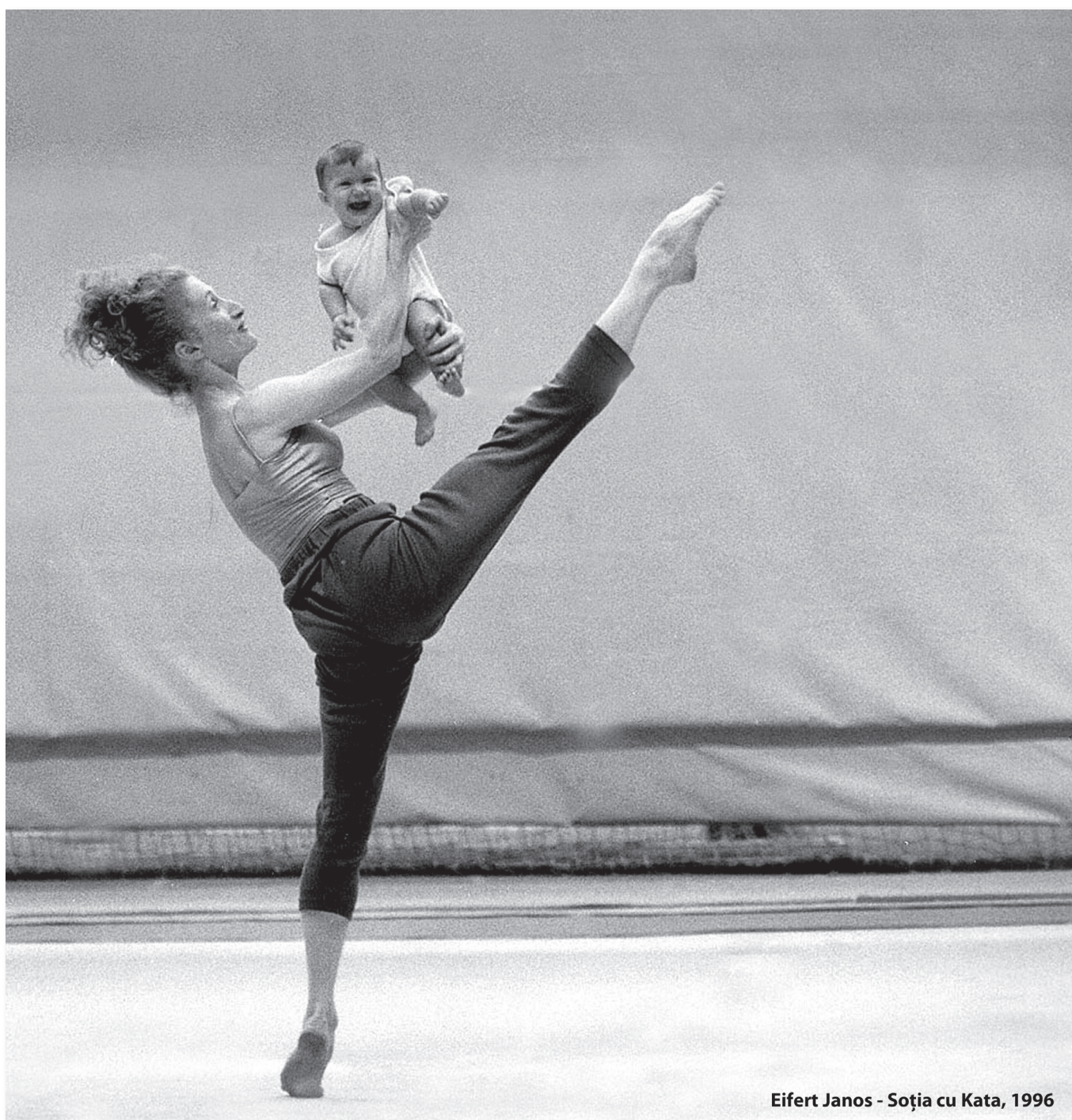
Caiete Silvane

Revistă de cultură

Sub egida Uniunii Scriitorilor din România

106

Jocuri serioase

Eifert Janos - Soția cu Kata, 1996

Caiete Silvane

Revistă de cultură

ISSN 1454-3028

on-line: ISSN 2247-7365

Adresa redacției: Zalău, Piața 1 Decembrie 1918,
nr. 11, Sălaj, România; Tel./fax 0260/612870;
e-mail: caietesilvane@yahoo.com;
www.caietesilvane.ro; www.culturasalaj.ro

Revistă de cultură editată de Centrul de Cultură și Artă
al Județului Sălaj, sub egida Uniunii Scriitorilor din
România, a Consiliului Județean Sălaj,
a Consiliului Local și Primăriei Municipiului Zalău
Serie nouă, Anul IX, Nr. 11 (106), noiembrie 2013.
Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preț: 4 lei

Colectivul de redacție:

Daniel Săuca - redactor șef
Viorel Mureșan - redactor șef adjunct
Daniel Hoblea - secretar de redacție
Ileana Petrean-Păușan, Marin Pop - redactori; **Viorel Tăutan, Marcel
Lucaciu, Imelda Chința, Carmen Ardelean** - redactori asociați; **Györfi-Deák
György, Alice Valeria Micu, Carmen Ciumărnean** - colaboratori.
Marius Soare - tehoredactor

Responsabil de număr: **Daniel Săuca**

**Revista apare în urma unui protocol de colaborare
încheiat între:** Consiliul Județean Sălaj; Instituția Prefectului Sălaj;
Primăria Zalău; Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimo-
niul Cultural Național Sălaj; Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău;
Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" Filiala Zalău; Biblioteca Județeană
"Ioniță Scipione Bădescu" Sălaj; Inspectoratul Școlar Județean Sălaj;
Arhivele Naționale Filiala Sălaj; Cenaclul literar "Silvania"; Centrul de
Cultură și Artă al Județului Sălaj.

Responsabilitatea pentru opiniile și calitatea materialelor
publicate revine în întregime autorilor.

Nu primim la redacție decât materiale culese în format
electronic, cu respectarea normelor ortografice în vigoare.

Revista "Caiete Silvane"
este membră a
Asociației Revistelor,
Publicațiilor și Editurilor (ARPE)

Tiparul realizat la Tipografia Color Print Zalău,
Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj, tel./fax 0260-661752

Abonamentele la revistă se pot contracta prin oficiile
poștale, factorii poștali, prin Damco și prin redacție
(achitând suma de bani aferentă abonamentului dorit
în contul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj:

RO58TREZ5615010XXX006033

deschis la Trezoreria Zalău,

la care se adaugă taxele poștale de expediere).

Prețul unui abonament pe o lună este de 3 lei. Pen-
tru orice nereguli privind difuzarea vă rugăm să ne
contactați la telefon 0260-612870. Revista poate fi
achiziționată și de la librăria de lângă Muzeul Litera-
turii Române din București.

Sumar

- Traian Ștef**, Poeme pentru „Caiete Silvane” pp. 1-2
- Vasile Dâncu**, Poeme pentru „Caiete Silvane”, cu o
introducere de **Viorel Mureșan** pp. 3-4
- Viorel Mureșan**, Colecția de călimări. Atelier cu
chip de arlechin (**Lucian Perța - 60**) pp. 5-6
- Imelda Chința**, Monografia spirituală a Reteagului
pp. 7-8
- Parodie de **Lucian Perța** p. 8
- Marcel Lucaciu**, Dincolo de paravanul vieții pp. 9-10
- Marin Pop, Corneliu Coposu** despre cenzura presei
în perioada interbelică pp. 11-12
- Carmen Ardelean**, Depozitul personal. *Cardul de
credit. Traian Ștef* pp. 13-15
- Proiect: „Mai aproape de tradiție: Identitatea în
conștiința valorilor culturale și tradiționale sălăjene”
pp. 16-17
- Ileana Petrean-Păușan**, De la...Opinci, la...Tablete
p. 18
- Ștefan Doru Dăncuș**, O turmă de oi p. 18
- Ioan Chindriș**, Context erudit și istorie locală
pp. 19-20
- Vasile Radu, Pelmuș**. Expoziția fantastică p. 21
- Artemiu Vanca**, Jurnalul unui cititor pp. 22-24
- Alexandru Jurcan**, Speranța și oglinzile p. 24
- Traian Vedinaș**, Casele sărbătorilor în Sălajul rural
(II) pp. 25-26
- Alice Valeria Micu**, Lumina din sângele meu p. 27
- Ioan Augustin Pop, Florin Gherasim, Radu
Șerban**, Arta în grădină. Simpozion internațional
de arte vizuale, Grădina Botanică Jibou, ediția a II-a,
12-22 august 2013 pp. 28-32
- Györfi-Deák György**, Cliț - o misterioasă necropolă
megalitică? pp. 33-37
- Ion Pițoiu-Dragomir**, Lapidaria pp. 38-40
- Ioan F. Pop**, Peripatetisme p. 41
- Alice Valeria Micu**, A citi sau a nu citi poezie
pp. 42-44
- Daniel Săuca, Daniel Hoblea, Franciscus
Georgius**, Malaxorul de noiembrie pp. 45-47
- Daniel Săuca**, La centru, prin nord-vest (VI) p. 48

Traian Ștef

Poeme pentru
„Caiete Silvane”

Vânătoarea

Stau în foișorul de vânătoare cu prietenul meu vânător
Noi facem yoga aici îi spun
Nu mă lași nici să respir să mă mir să privesc în altă direcție
Decât în bătaia puștii unde trebuie să intre mistrețul
Mistrețul tău pentru că al meu e altul și sigur nu vine
Dar îl pot vedea prin spărtura aceea a cerului
Fericit că l-a lovit un glonț de argint
Și sângele lui se încheagă pe coama dealului
Și se preface în bursuci albi
Ce mișună ca dintr-un furnicar

Pe drum văzusem un câine păzind o farfurie goală
Și o fată frumoasă cu fața de copil alăptat
Plângându-și de milă
Fericit era și acel câine mai fericit decât cei
De pe statul de plată al hingherilor
Fericite erau și lacrimile fetei visând să ude o mângâiere tandră
Fericit eram eu că am ieșit dintre manechinele orașului
Și am mers să scriu cronica unei vânători

Schimb de culori

Cred că nimeni nu a stat atât de mult într-un vișin înflorit
Într-un vișin înflorit e greu să urci are crengile dese
Și subțiri și parcă sunt toate tinere și aplecate unele
Peste altele și florile albe sunt ciorchini și albinele
Sunt ciorchini galbeni pe florile albe și tu între ele
Un caier de lână netoarsă

Altădată te văd într-un măceș cu măceșele coapte
În care nu stau nici păsările câmpului pentru că
Măceșul e o rudă sălbatică a trandafirului
Un trandafir căinesc și are crengile tufă subțiri
Și înspinat și spinii sunt ca o gheară de vultur
Dar mult mai ascuțiți

Iar tu între măceșe ca o ceață sângerie smălțuită ești
Și te mai văd într-un lăstăriș de porumbele
Chiar singură și nu-ți arde să chicotești
Dar e totuși bine pari a spune aici e imposibil să mori
Ești într-o nouă sintaxă mai închisă la culoare
De data asta o năframă vânăta în vânt așteptând

Consiliul Județean Sălaj
Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj
Asociația Culturală JAD
Asociația Scriitorilor din Sălaj
Cenacul Literar „Silvania”
Liceul Teoretic „Gheorghe Șincai” Zalău
Primăria orașului Șimleu Silvaniei

ORGANIZEAZĂ
LECTURILE PUBLICE susținute de
poetul orădean Traian Ștef
redactor - șef al revistei „Familia”

Joi, 24 octombrie 2013
13⁰⁰ și 17⁰⁰

Joi, 24 octombrie 2013, de la ora 13 la Liceul Teoretic „Gheorghe Șincai” din Zalău și de la ora 17 la Primăria Șimleu Silvaniei.
Lecturile vor fi urmate de lansarea cărții „Cardul de credit”
(poezie, Tracus Arte, 2013). Prezentă Viorel Mureșan și Carmen Ardelean.

SPONSORI: SARMIS • UJS CARTEL ALFA - FILIALA SĂLAJ
GRIFF HOTEL • TIME OUT • BASARAB IMPORT-EXPORT
Cu sprijinul Inspectoratului Școlar Județean Sălaj

CENTRUL DE CULTURĂ ȘI ARTĂ AL JUDEȚULUI SĂLAJ
Zalău, Pp. 1 Decembrie 1918, Nr. 11, Rd./ Fac. 0260 612 870
www.culturasalaj.ro

Bruma cu polenul ei târziu îndulcitor de făină albă
Și încă mai poți schimba multe culori
Poți fi chiar fericită și eu pot fi chiar fericit
Așteptându-te

Grijile

Iau la rând toate gospodăriile prietenilor
Pline de griji ei plini de îngrijorări
Cei mai mulți stau cu inimile deschise pe masă
Inimile lor nu mai sunt în stare să învețe ocheadele timpului
Soțiile lor cred că de aceea și le-au scos din piept
Să le dăruiască altora să le schimbe cu unele mai tinere

Numai că acelea mai tinere sunt de fapt niște vipere
Zic prietenele mele soții ale prietenilor mei
Care ca și mine se privesc în oglinda lor
Când se întrebă câte fire albe noi
Le-au mai apărut în barbă

Da
O inimă ca o viperă săltând din umbră
Ce bună ar fi într-un piept semănând tot mai mult
Cu o ciupercă pe care se studiază fiziologia
Plantelor plângătoare
Agățătoare

Sandalele de fier

Cobor privirile și descopăr că în loc de sandale
De fier am în picioare niște pantofi cam scâlțiați
Nu tu piele de vier de taur de țap de armăsar
Ci o formulă învățată cândva la chimie
Cu multe globulețe și balonașe

Și îmi aduc aminte că pantofi ca ai mei și-a descoperit
Maestrul pe culoarele Ministerului de Externe
Așteptând să fie chemat și numit Ambasador
Și după destulă așteptare a plecat fără să dea
Față cu Ministrul care întârzia la omleta de dimineață

Cu pantofii aceștia mai pot umbla
Până îmi cumpăr unii noi
Dacă nu mă cheamă între timp Ministrul de Externe
Vorbesc singur gata să mă lovesc de statuia ostașului
Necunoscut
Sau las un gând să treacă de pe un picior pe altul
De sandale de fier ai avea nevoie într-un basm
Nu pentru drumul spre casă unde ți-ar ajunge
Bătăturile

Vasile Dâncu

Poeme pentru
„Caiete Silvane”

■ Cu poetul Vasile Dâncu se întâmplă un paradox, nu foarte frecvent: acela de a fi, împreună, un autodidact și un livresc. Adică, el se pune sub semnul dublei povățuiri din eminesciana „**În zadar în colbul școlii...**”, urmându-și calea strâmtă a vieții, dar și pe cea nesfârșită a cărților. Scepticismul și autoironia cu sens terapeutic, reprezentarea alegorică a lumii într-o manieră de pictor naiv, înclinația spre tratarea narativă a subiectelor, toate, pot fi concen-

trate într-un singur poem, ce dă măsura unui talent de netăgăduit: „Niciunul dintre frații mei/ nu cred să fi citit/ vreo carte pân-la capăt./ S-au trudit mult/ pe-acest pământ,/ cu palme tăbăcite/ câștigându-și pâinea./ Au privit lumea prin propriii lor ochi,/ n-aveau bani/ să-și cumpere ochelari// Mă lă-sau în urmă,/ vedeau în depărtări./ eu numai până-n pagina/ cărții ce-o citeam.”

Viorel MUREȘAN

Cântec livresc

Citim și scriem,
scriem și citim.
E ușor a face
cărți din cărți.
Nădăduim
că nu-i departe ziua
când cu tomul nostru
vom da lovitura.
Nu ne place a crede
cum că truda noastră
e umbra palidă
a cărților citite.
Undeva departe,
peste coline
ce se pierd în fum,
bătrânul hidalg
încă rătăcește.
El nu mângălește,
înfăptuiește
ceea ce-a citit...

Poemul bardului bătrân

Ridică zilnic piatra lui Sisif
și-o scapă mereu
la calea jumătate.
Frunzele căzând
în atâtea toamne
i-au luat cu ele neuronii.
La focul din tabără
se-aduc bușteni pe umeri,
unii chiar smulg
copaci din rădăcină.
Cu câteva vreascuri

sosește și el
cum o bătrânică,
în mijloc de ev mediu,
ducea și ea găteje
la rugul lui Jan Hus.
Confrații tineri
zâmbesc cu îngăduință,
îl văd transpirând
și dând cu târnăcopul
tot unde nu-s comori.

Târg american

După ce-au inventat mitraliera,
cuceritorii
i-au vândut bătrânului indian
o pușcă cu cremene.
O, câte vise
a înghesuit acesta
în țeava goală a flintei demodate.
L-au învins
jongleriile tehnicii moderne,
pistonul reculant
și câteva versete
din Vechiul Testament.

Ceremonia premierii

L-au chemat,
l-au lăudat
și-n sfârșit
l-au premiat,
dar pământul n-a crăpat.
Nici la tropice n-a nins
și nici ura nu s-a stins.

Ceialți
cu ale lor volume
așteaptă-n vis
o altă lume.
Sunt solidari
și nu cârtesc,
nu spun la nimeni
ce gândesc...

Arhimede

Indiferent fu cerul Siracuzei
când lancea romană
lovise pe învățat.
Nu de mușchii
acelui bătrân
se temea soldatul
ce i-a luat viața.
Bănuia că multe din desene
sunt schemele unor
mașini de război
și va cădea-n dizgrație
meseria lui
de-a omorî cu mâna.

Cântec

Se schimbă cu încetul
satul dintre dealuri,
viața e lovită
de furtunoase valuri.

Nu se mai văd opinci
nici negrele sumane,
doar umbrele lor
pe micile ecrane.

S-a scufundat trecutul
cu jocul lui din drum
cum să reziste
minunilor de-acum.

Rămân nesupuse,
neintrând în delir,
biserica de lemn
și vechiul cimitir.

Perpetuum mobile

Se-nvârte, se-nvârte
planeta Pământ
cu tot ce-i profan,

cu tot ce are sfânt.

Ori te naști geniu,
ori biet retardat
de aceeași țărână
vei fi îmbrățișat.

Când unul flămânzește,
un altul e nabab,
relații ancestrale
iau munca celui slab.

S-a încercat rocada,
ajuns-a josul sus,
dar porcul din om
niciunde nu s-a dus.

Desen

Un ciob de lună
stă gata să cadă
în pădurea
ce învește dealul.
Un avion
cu mari minuni în pântec
o ață albă
întinde dedesubt.
O mierlă amintind
de „Doina lui Lucaciu”
își ține discursul,
spune tuturor
că modernitatea
n-a învins definitiv.

Frații mei

Niciunul dintre frații mei
nu cred să fi citit
vreo carte pân-la capăt.
S-au trudit mult
pe-acest pământ,
cu palme tăbăcite
câștigându-și pâinea.
Au privit lumea
prin propriii lor ochi,
n-aveau bani
să-și cumpere ochelari.
Mă lăsau în urmă,
vedeau în depărtări.
Eu numai până-n pagina
cărții ce-o citeam.

Colecția de călimări

Atelier cu chip de arlechin

(Lucian Perța – 60)

Viorel MUREȘAN

Un fenomen cultural precum „Echinox-ul”, care durează de patruzeci și cinci de ani, dobândește în timp o complexitate, la început, imprevizibilă. Dacă acribia și rigoarea i-au fost atribute congenitale, lor li s-a adăugat - și bune, și rele - mereu alte năravuri într-o existență atât de fecundă. Anii '70 - '80 ai secolului încheiat au adus în evoluția curentului echinoxist un climat ludic cu, pe alocuri, apăsat accent histrionic. Corifeii noii orientări erau, alături de câțiva mai șterși: Ion Vartic, Ioan Groșan, Radu G. Țeposu, Emil Hurezeanu, Lucian Perța... Ultimul așezat pe lista de mai sus, Lucian Perța, aduce confirmarea textuală cea mai evidentă, după prozele și teatrul lui Groșan, a ceea ce în deceniul amintit se manifestase mai ales oral: o largă antologie de parodii, **„Apelul de seară”**, apărută la Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2006. Cartea are o construcție specială, urmând o regulă de aur a speciei: așază alături modelul parodiat și discursul secund sau replica parodică, încât cititorul le poate avea concomitent în față, pentru urmărirea cât mai adecvată a sensului. Selecția autorilor și a textelor s-a făcut pe baza a două antologii poetice ale momentului, considerate de referință: Laurențiu Ulici, **„O mie și una de poezii românești”** și Marin Mincu, **„Poezia română actuală”**. Din sumarul lor, **„Apelul de seară”** reține 202 autori, cu tot atâtea poeme și tot atâtea parodii. În acest fel, cartea lui Lucian Perța devine un obiect cultural aproape monumental, susținut și de o inspirată copertă de sugestie cazonă ca însuși titlul volumului, datorată altui saltimbanc optzecist, pictorul Emilian Nicula, din păcate dispărut timpuriu.

Pe urmele atâtor precursori care au cochetat cu elementul parodic, de la Cantemir la Caragiale, cel ce a dat prestigiu speciei a fost George Topârceanu. Peste alte câteva decenii, Marin Sorescu i-a confirmat și consolidat viabilitatea. În plină contemporaneitate, printr-o acută tentă parodică se distinge, evident, în feluri diferite, **„Levantul”** lui Mircea Cărtărescu și **„Catulliene”** de Vasile Sav. Parodia veritabilă, creatoare, cea care adaugă o notă în plus textului original - nicidecum poezie umoristică pur și simplu! - e și o formă disimulată a receptării critice. Deci, fluxul curentelor estetice așază parodia lui Lucian Perța într-un context nou, într-o serie deschisă cu **„Levantul”**. Începând cu formalistii ruși, parodia devine o cale esențială de „evoluție” a literaturii. În sens, întrucâtva, asemănător, pe coperta a patra a cărții comentate, Marin Mincu scrie: „În masiva sa antologie sunt reactualizați peste 200 de poeți români din toate timpurile, în fapt, actul parodierii a devenit acum o formă de resuscitare postmodernă a poezilor. Prin parodie se obține ade-

rența subiectivă la unele nuclee vii, apte să iradiază sens în mod permanent”.

Poezia română veche, greoaie pentru cititorul de azi, e supusă unui curajos exercițiu de violentare a referențului (așa cum numesc criticii în jargonul lingvistic al epocii noastre textul original) prin re-semantizarea conținutului: „Mulți am fost, mulți suntem urmând a firei porunci./.../ Astăzi te naști, mâine te-nsori și ai o soacră/ Dulceața vieții dusă-i deja și-ți vine parcă/ În lut și în cenușă să te-ascunzi de dânsa,/ Că inema pelinul din vorbele-i tot strâns-a./ O, oame, ce ți-oi spune să nu crezi că-i dojană,/ Dar când te-nsori, îți cată drept soață o orfană” (Miron Costin, **„Viața lumii/Epilog”**, pp.8-9). Aici ne aflăm în fața a ceea ce Boris Tomașevski numea parodie a stilului, adică, efectul comic se bizuie pe dezacordul dintre lexicul amuzant, nostim pe alocuri, al parodiei, și solemnitatea tematică a meditației costiniene. În cazul altor texte din aceeași zonă a poeziei vechi, parodiarea poate însemna deflexiune tematică. Astfel, alegoria cu substrat erotic **„Amărâtă turturea”** a lui Ienăchiță Văcărescu, devine sub pana lui Lucian Perța o ars poetica naivă, iar procedeele se repetă cu textul **„Alt chip”** de Barbu Paris Mumuleanu. Se prefigurează deja o dominantă a parodiei lui Lucian Perța: toate temele poeziei se topesc în una singură, tema scris-cititului. Există și excepții, unele remarcabile, precum aceea în care locul grandiosului sălbatic din poezia înserării la Ion Heliade Rădulescu îl ia schița burlescă a satului ajuns lamentabilă caricatură a celui de odinioară: „La poartă, gospodarii își așteptau mărhaia,/ Văzând-o cât de slabă-i, oftau cu mult necaz,/ Bлагословind ciurdarii, apoi cu vorba aia/ Făcută să îți urce tot sângele-n obraz.” (**Zburătorul**, p. 15). Nu foarte diferit se procedează cu un pastel de Duiliu Zamfirescu a cărui viziune idilică e răsturnată într-un coșmar meteorologic: „Cu firea ei mult schimbătoare/ Sosit-a vara pe la noi,/ O zi pe săptămână-i soare,/ N-ai nici când să te duci la mare,/ Că-n restul zilelor sunt ploii” (**„Vara”**, p. 33).

Una dintre izbânzile volumului este parodia la **„Noapte de vară”** de George Coșbuc, semn că pe Lucian Perța îl prinde stilul săltăreț al idilelor și are în comun cu acesta receptarea tonică a ritmurilor din natură. Și aici însă, pe alocuri, condeiul alunecă spre tușa apăsat caricaturală, diminuând caracterul cathartic al textului: „Doar la crâșmă-i zarvă mare/ Și duhoare de trăscau,/ Iese-arar câte-un flăcău/ Ca să-și cate ușurare/ Când i-e rău” (p. 43). Mai rar, în textele cu tentă epică, nota distinctă a parodiei lui Perța devine umorul negru, ca în finalul replicii la celebra **„Doină”** a lui Șt.

O. Iosif: „Când izbutesc/ S-ajungă-n pisc/ Nici nu se-opresc/ De-al râpei risc - / Gest imprudent.../ Un urlet lung/ Munții străpung/ Apoi nimic - / Sus pe-un colnic/ Câte-un sergent...” (p. 53).

Apropierea parodistului de un text paradigmatic, aproape de perfecțiune, a cărui răstălmăcire poate părea o impietate, cum e „**Joc secund**”, îi conferă autorului „**Apelului de seară**” un plus de subtilitate. În acest punct iese la iveală și caracterul creator al celui ce parodiază, vizând nu o anumită bucată, ci opera luată în întregime a unui autor: „De-un ceas explic la tablă, sunt calm, însă deduc/ Privindu-vă mirarea ce ochii n-o ascund,/ N-ați înțeles nimic, deși vă tot educ/ Ce-i poezia-n viață. E doar un joc secund.// Joc prim e geometria! Poetul e un ins/ Ce umblă prin zăvoaie după bureți și melci,/ Și-apoi când istovește, de remușcări cuprins,/ Descrie ce văzut-a. E clar? Poemul deci...” (Ion Barbu, „**Joc secund**”, p. 95). Din aceeași zonă a istoriei noastre literare, demnă de remarcat e și parodia la un poem de George Călinescu, cu care Perța împarte spiritul histrionic.

Atinsă de „blestemele” lui Argezi și mai ales de parodiile lui Topârceanu, replica lui Perța la „**Sentința**” lui Ștefan Aug. Doinaș devine o parodie exemplară, în sensul respingerii întâmplătorului și minorului în alcătuirea unei opere, fie ea și parodie: „<<Iar pentru vina c-a putut crea/ o altă lume-n vers, îi dăm pedeapsă.// La stâlpul poeziei când va sta/ să-i sângereze palmele și-o coapsă,/ om cu compasul fie măsurând/ distanța dintre multele cuvinte,/ mereu aproape gata, dar nicicând/ să nu poată firească să le alinte;/ să-i pară ipostaze tot ce-i clar/ și îndoileli să aibă pentru toate,/ cuprindă-l sentimentul că-n zadar/ trudește pentru fiecare carte; / iar dacă un poem va împlini,/ să i se-ntâmpale ca două cuvinte/ să nu găsească cât s-ar strădui/ și niciodat' să nu-i vină în minte;/ un alter ego, cărcotaș, cu el/ să poarte ca o umbră-n toate cele,/ și-n ce-și propune, când i-ajuns la țel,/ atuncea să-l trădeze, să-l înșele;/ și prin interiorul unui poem,/ ca Diogene umble cu o lampă,/ s-audă cum structurile îi gem/ și fiecă cuvânt are o crampă;/ lua-i-se-va darul ce-a avut/ de-a vindeca poemul care geme,/ foamea de unu, încă nenăscut,/ să-l mistuie și-n alte părți să-l cheme;/ la vânători cu șoimi să plece des,/ dar și mistreți să cate-n vânătoare,/ iar cel cu colți de-argint i-l dăm, ales,/ să-i fie-a iscusinței încântare.>> // Atât. Ci judele zâmbind mișel,/ adaugă, pecetluind județul:/ <<Aceste toate-l vor lovi pre el,/ doar de cumva răpune-va mistretul!>>” (pp. 150-151).

În cazul poezilor pervertiți moral de o religie politică precum comunismul, în locul ironiei calde din ansamblul volumului, se simte zeflemeaua de gheață a parodistului: „Era o vreme-n care Planul/ se mai făcea cu tot elanul./ Goarnele inimii cântau,/ chiaburii tremurau de spaimă,/ motive sigur că aveau/ când Lazăr de la Rusca: hai, mă,/ în colectivă, le spunea...” (Dan Deșliu, „**Balada vremii ce-a murit**”, p. 168). Un valoros exemplu de parodie care „ucide” textul original ca într-o crimă fondatoare, dându-i o viață nouă, este „**Moartea căprioarei**”. Pe un astfel de procedeu se sprijină multe din noile valori literare, mai ales în perspectiva unei estici postmoderniste. Vânătoarea ritu-

ală din poemul lui Labiș se transformă în degradanta dosariadă a zilelor noastre. „Sunt semne c-o s-apară o doamnă, să ne dea/ Din multele dosare, dosarul pentru tata,/ Vai, de-ar veni mai iute, vai cât de mult aş vrea/ Să îl avem în mână și să pot zice: gata!// Ea se-arată în ușă zâmbind, dar se opri/ privind mulțimea strânsă, în ochi c-un fel de teamă,/ de n-ar avea curajul-nainte de-a pași.../ Oprește-te, domniță, oprește-te, ia seamă!” (p. 207). Aici, limbajul e supus unui proces de de-virginizare, de reducere la gradul zero al lecturii, de ștergere a oricăror intenții artistice: „La mese, pe alături, și alții ca și noi,/ Vai, umblă prin dosare ca păsări prin gunoi./ Zâmbește tata, el l-a răsfoit,/ Vai, pentru el ce mult a pățimit/ Luptând cu inerția birourilor goale,/ Cu-atâtea mici atenții și-atâtea osanale,/ Dar vine chelnerul și face plata,/ Urgent dispăre zâmbetul lui tata” (id.). Poate fi aceasta o ipostază a parodiei, chiar cea care face din Lucian Perța un parodist.

Dintre optzeciști, o parodie memorabilă îi prilejuește lui Perța un text al lui Ioan Es. Pop: „dacă deschizi cartea de telefoane/ a municipiului bucurești,/ să nu te surprindă faptul că o să găsești/ pe nouă pagini numele pop./ eu o să vă povestesc despre unul dintre ei/ care a reușit să iasă din ieud cam prin '93,/ deși acesta nu avea ieșire, inițial fără nici un scop/ se-ntâmplă lucrul acesta destul de rar/ și ca atare popul nostru a scris o carte/ despre întregul calvar/ și așa mai departe, până ce/ a ajuns, întocmai ca într-un vis,/ la bucurești pe strada pantelimon 113 bis.// acum e destul de complicat/ fiindcă, ajuns acolo, într-o dimineață,/ privindu-se în oglindă, a observat/ că sunt doi popi de față.// Unuia i-a găsit un serviciu decent,/ să trecem peste cum,/ dar ce să facă cu celălalt, din moment/ ce, auzi impertinență, acum/ refuză cu tărie/ orice indicație spre munca de jos,/ pretinzând că știe să scrie// așa cum l-a sfătuit, cu aparent dezinteres, să se facă poet, punându-și particula Es” („**Celălalt Pop**”, pp. 357-358). Este imaginea în oglindă a unui poem, încercând în bună măsură și parodia de tot arsenalul textualist al originalului. Cum s-a putut observa din puținele exemple excerptate dintr-o carte de dimensiuni impresionante, „**Apelul de seară**” deformează plastic realitatea lingvistică a textului original, în direcția unui spectacol regizat de un păpușar pasionat de exhibiții, de declarații și gesturi epatante, în dorința sa de a fi mereu imprevizibil. E o carte care va putea fi mereu citită fără niciun fel de concesii.

În anul 2011 parodiile lui Lucian Perța apar în ediție augmentată la editura bucureșteană Tracus Arte, sub titlul „**Vizita de dimineață**”. Dacă prima ediție purta un titlu cu aer cazon, cea mai nouă pare a avea un ușor iz spitalicesc. „**Vizita de dimineață**” depășește orice închipuire, însumând parodii după 374 de poeți. Ca să nu mai vorbim de cele trei secole și jumătate de poezie parodiată, de la Dosoftei, născut în 1624, până la Miruna Vlada, născută în 1986. Fără a mai lua în calcul celelalte domenii în care scrie: poezie, teatru de buzunar, proză umoristică, literatură paremiologică, Lucian Perța rămâne „cel mai de seamă parodist al literaturii noastre actuale” cum îl califică Gheorghe Grigurcu.

Monografia spirituală a Reteagului

Imelda CHINȚA

La inițiativa lui Ioan Pinte, Cornel Cotuțiu ia decizia de a reedita cartea semnată Ion Pop Reteaganul la împlinirea a 160 de ani de la nașterea scriitorului. Ediția a III-a a volumului *Amintirile unui școlar de altădată*, revăzută și îngrijită de scriitorul Cornel Cotuțiu, este găzduită de Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2013. În *Cuvânt Pregătitor* (2006), Cornel Cotuțiu motivează decizia reeditării cărții, și anume faptul că „E o carte nu pentru... școlari, ci – asemenea *Amintirilor...* lui Creangă, pentru alte vârste” – maturitatea este o etapă în devenirea ființei în care omul devine nostalgic și trăiește din „parfumul vetust al altor vremi, numai degustătorul de delicatose lingvistice găsește plăceri subtile pentru expresivitatea plastică a textului”, pentru sobrietatea substanței și a nuanțelor discursului.

Începutul este brusc, de poveste, remarcându-se caracterul confesiv, autobiografic, apropiat ca stil de blândețea textului cronicăresc, autorul fiind, pe de o parte, un Neculce întârziat: „Cică-s născut la 10 iunie 1853, în comuna Reteag, din Transilvania”, pe de alta narațiunea se apropie de cea a scriitorului humuleștean: „De micuț umblai și eu, ca alți copii de țaran, la oițe; firește, începutul îl făcui, cu păstorirea găștelor...”. Faptul lingvistic se conjugă cu cel etnografic, cartea devenind o amplă monografie a Năsăudului ce cuprinde detalii cu valoare documentară și lingvistică, deopotrivă o culegere de texte folclorice, având un iz jovial pe alocuri, alteori serios: „Astă vară pe seliște/ Am fost păcurar la găște;/ Astă vară pe epoare/ Am fost păcurar la cioare”; autorul este și culegător de tradiții folclorice din zona pe care o reprezintă, obiceiuri, colinde adunate acribios și respirând aerul unei autenticități rurale: „Ziorel de zi/ Îngeri or veni/ Și or slobozi/ Rouă d-a curată/ Peste lumea toată...”. Din această perspectivă, *Amintirile* devin un abecedar de etnografie și folclor autentic năsăudean. Portul, obiceiurile din timpul postului, balurile reprezintă spiritul național al unui popor pe care folcloristul Ion Pop Reteaganul alege să le creioneze cu asumare și responsabilitate: „Când ajung pe Crăciun acasă mă aștepta un rând nou de haine: cămașă, izmene, cioareci, pieptar, suman, șal, căciulă și ciubote”; „În ziua cea dintâi de post nu fierbea mama nimic, ci trăiau căsenii cu mălaiul gol, dacă nu voiau să mănânce ceapă, curechi murat ori silvoiz. (...) Acum trebuie să facă leșie, să leșieze blidele și talgerile, și lingurile, și

oalele, și furculițele, și cuțitele”; „Balurile le făcea curatoria bisericească pentru folosul bisericii ori a scoalei și noi, preparanzii, eram cavalerii cei mai de frunte și calfele de măiestrii”.

Folclorul reprezintă poezia sacră a unei culturi, arhivă de valori care aglutinează geografia spirituală a devenirii ființei. Obiceiurile reprezintă o reeditare a genezei, o reîntoarcere într-un spațiu sacru, în acel *illo tempore* mitic. Modul de viață din comunitatea rurală se transformă într-un ceremonial ce redă relațiile dintre oameni. Statornică fiind această comunitate a păstrat, vreme îndelungată, un comportament ceremonial care consta în respectarea unor tradiții, a unor legi nescrise, dar cu puternică încărcătură spirituală ce își aveau sursa într-o viziune magică, ritualizată: „Și umblam cu ei din înserat în zori în înserat. Iară fetele își măturau casa și-și ștergeau sticla din ferestre de lucea ca cerul când e cu senin”. Se păstrează așadar în aceste creații folclorice cu caracter oral, elemente vechi, tradiționale, în cadrul mai larg al manifestării sacralului în profan: „Colindatu’ îi lăsat/ La tot omu’ lăudat,/ Colindiță cu flișcoi/ Îi cu cinste pe la noi./ Colindioara a cântată/ Aduce vreme bogată:/ Colindița pe ogor/ Îl umple de grăușor”.

Un alt segment al cărții ce poate fi considerat parte a monogafiei Reteagului o constituie galeria de portrete ale unor dascăli care au contribuit, într-o oarecare măsură, la formarea sa intelectuală. Obiectivul focalizează atât portrete morale, cât și fizice, realizate într-o manieră didactică, pe alocuri ironică, în tușe simple, clare. Așa se pot aminti dascăli precum: Ion Dan de la care „n-am învățat nimic”, Gheorghe Figa, „își pricepea chemarea, dar și stricat al dracului”, „Din primul an de școală – mi-aduc aminte numai atâta, că dascălul avea o pipă cu țevă lungă și-i ziceam *domnișor*”; Gregoriu Iuga, „La el am învățat într-un an de zile bine a ceti și a scrie”, Ion Oltean, alt învățător, „fecior de plugar”, și portretele ar putea continua. Modalitatea principală de expunere este descrierea care capătă deopotrivă și valoare documentară, „Așa e școala din Reteag și în ziua de azi (11/II 1899) cum o făcuseră la 1852”; crescut este și interesul autorului pentru a aduna materiale de literatură populară. Verva narativă creată de frecvența verbelor, jovialitatea povestirii, prezența unor onomatopee și interjecții („hi! Hi!”, „Țu, călușei”), re-

gistrelle stilistice variate: arhaisme („mâie”, „giurul”, „povestaș”), regionalisme („curechi”, „oloit”, „lesne”, „țol”, „lepedeu”, „îmbuc”), a unor expresii „ucigă-l toaca”, „rău la mână”, și a unor proverbe: „ai carte, ai parte, n-ai carte, n-ai parte”, subliniază caracterul expresiv, autentic al textului ce poate deveni sursa unui amplu inventar lingvistic, reliefând de asemenea înțelepciunea populară. Autorul realizează harta fizică a ținutului devenind și din această perspectivă un document autentic: „Din Reteag, cum mergeam tot spre est, pe lângă Someșul Mare la deal, am ajuns mai întâi în Uriulde-sus, apoi la Cristul, dup-aceea în Coldău și apoi în Ierusalim, că Becleanul este spre sud, pe celălalt țărmure al Someșului Mare”.

Spațiul sacru, primordial este recuperat, ca în scrierile sadoveniene, prin poveștile incredibile învăluite într-o aură fantastică, mitică. Oamenii se dovedesc a fi buni povestitori și cu o bogată experiență de viață, fără a avea neapărat o inteligență didactică. O asemenea poveste, a cărei autenticitate nu poate fi validată, este despre un om care salvează un urs, acesta îl va recompensa pe om aducându-i „o creangă mare de măr, încărcată cu mere mari și frumoase; și cum ajunse o răzîmă de colibă și se duse de unde a venit. Aduse cinste binefăcătorului său doftor”. Un alt episod, credibil de această dată, este acela în care se îmbolnăvește de râie, asemenea personajului lui Creangă, episod relatat cu jovialitatea marelui povestitor: „drăguța de râie, de care nici eu nu fui cruțat”.

Plăcerea lecturii și curiozitatea cunoașterii transpar din discursul narativ și din relatările cu privire la anii petrecuți în școlile nășăudene: „Nici nu-mi aduc aminte: mâncat-am ceva la amiază-za aceea ori ba, dar de învățat știu c-am învățat”. Cartea devine și un glossar de expresii nemțești, în

vremea aceea, germana fiind o limbă ce se studia în școală: „Was bist du?”, „Ich bin ein Esel”.

Amintirile lui Ion Pop Reteganul se încadrează literaturii memorialistice, autobiografice, fiind o lucrare cu vădită valoare documentară în care se poate descifra amprenta locală a unui spațiu autentic românesc. Textele culese de folcloristul Ion Reteganul se disting prin puritatea lirică, prin autenticitate, prin expresivitate, dar și printr-o forță spirituală care domină discursul liric. Evocarea locurilor, a oamenilor din sat, a dascălilor, a obiceiurilor, atmosfera creată în momente esențiale din viața comunității rurale constituie o amplă monografie a satului transilvănean din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. În centrul amintirilor se află autorul care brodează în jurul anilor copilăriei și a formării sale intelectuale.

„Să mă nasc de o sută de ori, tot învățător m-aș face, că nu există o mai frumoasă carieră pe pământ ca învățător” – devine expresia unei conștiințe care a trăit pentru meseria sa, o profesiune de credință care definește portretul moral al unui om asupra operei căruia au stărut personalități culturale ale perioadei, considerat fiind de prozatorul Ion Agârbiceanu „unul dintre cei mai prețioși cărturari ai noștri de la sfârșitul veacului trecut”, apreciat fiind drept unul dintre cei mai bine pregătiți folcloriști de la noi. Aprecieri considerabile au fost consemnate și de către Vasile Alecsandri, B.P. Hașdeu, Ion Bianu, Jan Urban-Jarnik, iar Nicolae Iorga mărturisește că întreg universul rural a constituit veritabilă sursă de scris pentru scriitorul transilvănean: „Școală de gândit, de simțit și scris, facultate de litere și «cerc» literar i-au fost lui pe rând căsuțele Reteagului, unde meșterii spuneau povești”.

Parodie de Lucian Perța

Maria Pal

Doar tu

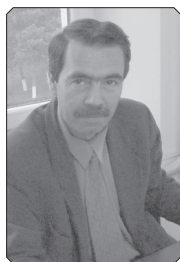
(din *Caiete Silvane*, nr. 105/2013)

Am vrut să știu dacă ești
Încă de la douăzeci de ani și un pic.
Pe atunci în lumea literară să te miști
Era într-adevăr nu un lucru mic.
Străpunsă de negăsirea ta apoi

Și de nesomnul metaforei din mine,
Am știut că nu mai am drum înapoi.

Am vrut să știu unde-ți este, în fine,
Cuibul de flăcări încă de la douăzeci de ani și un pic.
Între cele două bătăi de secundă ale inimii tale
M-am ridicat, fără să mă simtă nimeni, din nimic.
Cu lumina ta în palmele-mi goale
Am luminat generații de nevăzători,
Tristețile mele, nimbate în vers,
Le adunam ce pe niște buchete de flori.

Am vrut să știu dacă ești în univers,
Dar tu, poezie,
Încă de la douăzeci de ani și un pic,
Privindu-mă peste umăr din mers,
Dar tu
Ai zis
Că nu!

Dincolo de paravanul vieții

Marcel LUCACIU

După atâția ani de originală democrație, s-ar părea că „orizonturile roșii” sunt tot mai departe, ele reprezentând - pentru mulți dintre noi - doar triste și palide amintiri, copleșite de vacarmul cotidian. Lucrurile nu stau, însă, la fel pentru scriitorul Ion Pițoiu-Dragomir ale cărui creații fie lirice, fie epice sunt deseori bântuite de înfricoșata fantasmă a comunismului.

Ironie și ludic, caustic și tandru, maestrul simfoniilor policrome și al cratimei săltărețe revine în atenția cititorilor cu o nouă carte (a 28-a!) ce provoacă și totodată descumpănește, cel puțin, prin titlul ei: *Un roman excepțional* (Editura RAO, București, 2012).

Autorul pleacă de la o realitate pe care o transfigurează, până la nerecunoaștere, alternând planuri narrative eterogene ce se întrepătrund, năvalnic, ba chiar se contopesc, abia perceptibil. Undeva, în Ulazburg (alias orașul Zalău), în sala Primăriei (sala Vrama Ancui alias Avram Iancu), mulțimea fremătă în așteptarea unui „moment istoric de importanță planetară”, anunțat „doar cu cinci ore” înainte. E și un bun prilej pentru a contura, în tușe sarcastice, o lume snoabă: „- Domnilor, dar este in-cre-di-bil ce se întâmplă!... Nici nu am timp să merg la salonul de înfrumusețare!...Nu se poate așa ceva!...Nu...se...poate! (...). Cum să merg necoafată la un astfel de moment?.. O femeie este obligată, aproape condamnată să fie...frumoasă!” Narațiunea e, apoi, repede focalizată pe lagărul Vorutta; pe gerul de aici, pe coloniștii îmbrăcați în zdrențe, pe firoșii câini de pază, pe „tovul comandant al lagărului” ce oficiază „onomastica conducătorului cel mai suprem”, pe macabru „concurs” al copiilor ce trebuie să-și găsească, în sicriile acoperite, tații vii sau morți. Nu lipsesc din această învâlmășeală (premeditată) a evenimentelor scenele de o mare cruzime (anchetarea unor cinești români și biciuirea până la sânge a unui medic vestit), elementele senzaționale (aruncarea în aer a unei clădiri și răpirea acelui medic care a descoperit rețeta „Leacului pentru moartea morții”), istoria unui cuplu (Robert și Areina) ce încearcă salvarea monahilor aflați în mare pericol sau tabăra internațională de pictură, organizată în Gramaido (subtilă abreviere a Grădinii Maicii Domnului). Finalul romanului coincide cu revelarea „momentului istoric”, respectiv cu întoarcerea lui Rose-Venom (celebrul medic), în orașul său natal (Ulazburg) și descinderea în sala Vrama Ancui, unde va prezenta mulțimii înfrigurată miraculosul „leac”.

Captivantă nu este trama propriu-zisă, ci mai de-

grabă fina și complexa țesătură de fire epice, intrigi, conflicte ce reprezintă una dintre constantele romanelor lui Pițoiu-Dragomir; romane în care predomină lirismul, multe pagini fiind veritabile poeme în proză: „Spectacolul inimitabil al străzii. Forfotă în surdină. Șoaptele culorilor. Întrebările estompate. Suspinele împlânzite. Sensul unic al rănilor-viața...” Sau: „Orele se scurgeau liniștit. Înserarea nu-și terminase la timp cafeaua cu atâtea arome... Noaptea ce a urmat a trecut ca o lebedă neagră pe un lac sărutat de lună.”

Principala noutate a recentului volum o constituie „gâlceava” lui Screen (un alter-ego al prozatorului) cu Perss (ambasadorul personajelor din acest roman și din celelalte romane). În esență, domnului Screen i se intentează „Procesul Cuvintelor (și al ideilor)”, un proces cu numeroase „capete de acuzare”: romanele au „personaje prea multe care făuresc ură” (ura devine chiar „personajul principal” în *Coroana de spini!*); „durerea spintecă sufletul” cititorilor; „prea multe răni și cangrene” în *Cupa lui Socrate*; în romanul *Doar*

Eifert Janos - Marceau, 1968

7611, lectorul inocent ar putea „ajunge la concluzia că viața este plină de atâta rău, că trăim într-o permanentă apocalipsă”; „unele întâmplări din această carte, ca și din celelalte lucrări (...), cum ar fi romanul *Fracul de lut*, de exemplu, sunt, cumva, o realitate... ne-realistă, o realitate supra-reală...” etc. Învăluită de patos și rostită „cu aplomb”, pledoaria domnului Screen ne dezvăluie câteva principii de estetică similare cu acelea ale marilor prozatori realiști: „realul este altceva...realul este *textul, rolul, partitura*, iar verosimilul nu poate fi decât...*actorul lui!*...” Cât despre multele personaje cuprinse de ură, lor li se opun câteva personaje „care au, totuși, o pondere de...Alb!” Dincolo de paravanul vieții, există mult întuneric și prea puțină lumină. Privind „în amintirile oamenilor, în memoria națiunilor, cu atenție, cu...foarte...multă...atenție”, cu siguranță, nu vom vedea „doar... fericire.” Ura care „clocotește în jur” și răul ce ne întâmpină, la tot pasul, nu pot fi eradicate cu galanterie: „- Știi, cumva, cum se înlătură puroiul?! Cu zâmbete, cumva, și cu declarații de dragoste?...Un cititor n-ar fi contrariat să găsească într-o operă - fie și cartea *Un roman excepțional*, de exemplu - mulți, foarte mulți...fericiți? N-ar fi - întreb - o inflație de...fericire?” Pentru că „la nivel istoric, rănilor sunt dezastre (...), iar *mașinile de luptă* ale ocupanților vizează, mai ales, conștiințele”, tonul scriitorului nu poate fi decât unul oracular, de vreme ce menirea-i este să iasă din turnul de fildeș,

să rupă tăcerea și să pedepsească „răul” prin neuitarea și, respectiv, rememorarea lui: „Înseamnă că trebuie să uităm așa ceva?...Misiunea unui scriitor nu este să rostească permanent: *Memento...*?” Farmecul secvențelor lirice, narrative sau confesive este sporit, printre altele, tocmai de aceste principii estetice. Sunt principii ferme care se constituie, până la urmă, într-un testament literar inedit: „Înainte să puneți și benzină, tone de benzină - nu mai are importanță - toată benzina lumii peste rugul meu, întoarceți întâmplările din cărțile mele și cu fața spre voi!...Și vedeți și zâmbetul lor!...Și lumina din ele!”

Abia spre final, în câteva pagini dramatice, ne este sugerat faptul că *un roman excepțional* ar putea fi (și) soldatul care a străpuns cu lancea coasta lui Iisus. Depotrivă echivoc și controversat, titlul ne trimite, astfel, la caracterul alegoric al acestei scrieri. Altfel spus, neamul românesc a cunoscut și el Drumul Crucii, oprindu-se, de-a lungul istoriei, la răs-crucile („stațiile”) propriului său destin (nu întâmplător, primul volum semnat de Pițoiu-Dragomir este intitulat *În răs-cruci*).

Dacă romanul este sau nu „excepțional”, rămâne în seama bătrânului Cronos. Cert e că avem, în fața ochilor, o chintesență a prozei lui Ion Pițoiu-Dragomir, o tulburătoare profesiune de credință și - mai ales! - o demonstrație în forță cu privire la arhitectonica unui roman.

Eifert Janos - Mâna grădinarului, 1978

Corneliu Coposu despre cenzura presei în perioada interbelică

Marin POP

În ziarul „România Nouă” din Cluj, unde și-a început cariera jurnalistică, Corneliu Coposu a publicat o serie de articole referitoare la cenzura presei din perioada respectivă. După un articol al autorului, am intitulat capitolul al II-lea al volumului *Din cele trecute vremi* și anume „Cenzura, eterna poveste”. Este un capitol în care am grupat toate articolele scrise de Corneliu Coposu dedicate cenzurii presei și a libertății de exprimare. De asemenea, Corneliu Coposu redă, pe larg, procesul de presă al colegului său Nicolae Buta, din care transpare formațiunea sa de jurist.

În articolele „Statistică”, publicat la 2 ani de la apariția ziarului și „Recapitulare”, la 4 ani de la apariție, realizează un adevărat bilanț negativ al cenzurii la care a fost supus ziarul „România Nouă”.

Impresionează munca de documentare deosebită pe care a efectuat-o autorul în elaborarea acestor articole. El redă, în cifre, numerele interzise, cele confiscate, chiar și numărul de rânduri și cuvinte tăiate de cenzură.

Aflăm că în cei 4 ani de când apărea ziarul „România Nouă”, respectiv 1933-1937, „foarfeca regimului”, cum numește autorul cenzura, a fost deținută de nu mai puțin de 10 cenzozi, dintre care 3 au fost magistrați militari, 2 ofițeri activi și 5 funcționari din Administrație, Poliție și Siguranță.

Cu toate obstacolele întâlnite, autorul subliniază că „însuflețiți de aceleași nădejdi” ca la început, ziaristiții de la „România Nouă” mergeau înainte, „pe drumul credințelor” lor.

Corneliu Coposu ia atitudine față de suspendarea gazetei „Unirea” din Blaj, care avea profil religios. Vestea era „de necrezut” și a produs „o impresie penibilă în cercurile clujene”. Nu se mai pomenise niciodată, până atunci, să fie suprimată vreo gazetă religioasă. Autorul îl acuză dur pe prim-ministrul liberal Gheorghe Tătărescu pentru această măsură, considerând că țara noastră se găsea, în această privință, „pe urmele lui Hitler” sau a sovieticilor. Nu dorea ca intervenția lui să fie interpretată ca o politică confesională, deoarece „Unirea” era foaia bisericească a românilor greco-catolici, confesiune căreia îi aparținea și el. Subliniază că ar fi luat aceeași poziție tranșantă și dacă ar fi fost vorba de un ziar ortodox, romano-catolic, protestant sau musulman. Consideră că prin suspendarea ziarului „Unirea” s-a violat, pe lângă libertatea presei, garantată prin Constituție, libertatea cultului.

Cenzura constituie, în concepția lui Corneliu Coposu, „eterna poveste” și era „o condiție sine qua non a guvernării” (liberale, la vremea respectivă – n.n.). Presa liberă era incomodă pentru guvern, deoarece influența „spulberarea întunericului și trezirea conștiințelor

Statistică...

Dinmăi, am aniversat doi ani de la apariția celui din urmă număr al ziarului nostru, care a înregistrat în acest interval o mare prosperitate publicistică și profesională. Am început greu, răsunând al mai greu înfruntând cenzura și persecuțiile și abia după multe stăruiri, căutări, și străduiri, am reușit să ieșim din această situație. Într-un timp de șase luni, înaintea noastră au fost două zădărnici încercări de a se înființa un ziar liber în țara noastră, dar acestea au fost înfrângeri și nu au rămas decât în amintirea noastră. Cenzura, odată creată, este foarte dificil de distrus și, odată distrusă, este foarte ușor de creat. Cenzura, odată creată, este foarte dificil de distrus și, odată distrusă, este foarte ușor de creat.

Sergentul Stan Vasile care a atentat la viața fruntasului maramureșan Ilie Lazar a fost pus pe picior liber

Decizia Camerei de procuror sub acuzare a legitimă revolta în opinia publică

ORADEA 24. — Prin telefon, de la responsabilul nostru Am relatat în numărul anterior de înregistrare, că s-a stabilit că s-a executat atentatul asupra fruntasului Ilie Lazar, în urma unui atac al sergentului Stan Vasile, care a fost pus pe picior liber. Decizia Camerei de procuror sub acuzare a legitimă revolta în opinia publică.

La Hida (J. Cluj) 3000 de țărani manifestează pentru Partidul Naț-Tărănesc

CLUJ 24. — În ziua de ieri, 23 noiembrie, a avut loc în Hida, județul Cluj, o mare manifestație de țărani pentru Partidul Naț-Tărănesc. În jur de 3000 de țărani au participat la o mare manifestație în fața casei lui Ilie Lazar, în Hida, județul Cluj. Manifestanții au cerut ca sergentul Stan Vasile să fie pus pe picior liber și să fie condamnat la închisoare pentru că a atentat la viața fruntasului Ilie Lazar.

Francei, din-
așteptate, au
na și au fost
nicic planul
e Franța în
lui mondial,
ind că cu
a ajuns acei
boiului, pre-
lungat.
Cenzura e o condiție sine qua non a guvernării. Aceasta o știm eu toți. Și spre rușinea țării, puțin știu acei ce se ridică împotriva acestei condiții constituționale, ce s-a înfăptuit în România-Mare.

Presă liberă și incomodă, și sub regim constituțional, influențată direct la spulberarea întunericului și trezirea conștiințelor adormite de cenzură, este o condiție sine qua non a guvernării. Aceasta o știm eu toți. Și spre rușinea țării, puțin știu acei ce se ridică împotriva acestei condiții constituționale, ce s-a înfăptuit în România-Mare.

Sensibilitatea morală a indivizualii și a colectivității se răsvărește împotriva sinucizii. Și dintre sinucizile ce are de îndurat un popor din partea despotilor inconstienți, cenzura, suprimarea libertății de gândire și exprimare, înfrângerea glasului de revoltă a opiniei publice, suprimarea acestei libertăți elementare, este mai durabilă, mai mai periculoasă pentru cei ce se joacă în destinele unui neam.

Rostul cenzurii, departe de a fi cel pretins în dispozițiunile ministeriale și legile samavoince, care îl îndreptățește menținerea și prelungirea mult mai departe, este cunoscut de cei mari și de cei mici.

Regimul de permanentă minciună, care înlocuiește în România-Mare din Tătărescu, în partea prezidențială, nu a putut opri desigur această fatală a evenimentelor. Astăzi, erice țărani mai răsună, este de cenzura, pe cine ar fi căre se afla la oala grozavă de care suferă țara românească.

Am arătat-o și noi, în coloanele acestui ziar, dar scrierile noastre păgubitor în interesul naștrilor, care scrierile noastre, a fost suprimat de forțele cenzurii. Și în loc de identifierea oamenilor miști ce beneficiază de regimul opresiv al măsurilor excepționale, editorii nostri au fost silniți să scrie literatură, înfrângând veritabile poziții clasice și produsul folclorului românesc.

Dar convingerea noastră tare, confirmată de asigurările prietenilor și singuratelor expuneri și opinii publice este că, scopul nostru va fi mai-degrabă atins prin spații albe, și principii și convingerile noastre, care nu le putem înlocui în niciun fel, prin spații albe, și zădărnici, excludând din rânduri matlate, și zădărnici, chinute de bisturiu.

În România-Mare, înfrângerea noastră, confirmată de asigurările prietenilor și singuratelor expuneri și opinii publice este că, scopul nostru va fi mai-degrabă atins prin spații albe, și principii și convingerile noastre, care nu le putem înlocui în niciun fel, prin spații albe, și zădărnici, chinute de bisturiu.

În România-Mare, înfrângerea noastră, confirmată de asigurările prietenilor și singuratelor expuneri și opinii publice este că, scopul nostru va fi mai-degrabă atins prin spații albe, și principii și convingerile noastre, care nu le putem înlocui în niciun fel, prin spații albe, și zădărnici, chinute de bisturiu.

adormite de scârbă și plictiseală sau de mirajul puterii”. Din această cauză „i s-a pus călușul preventiv pentru a se acoperi păcate grele, de neiertat, a căror biciuire ustură pe cei răi”. Subliniază că ziarul „România Nouă”, începând cu primul său număr, a luptat fățiș cu cenzura care prindea „tot mai mult teren”. Acuză lipsa de obiectivitate a cenzurii și că „la troaca îndestulărilor de sus” se ospătau „marea mulțime a impostorilor mărunți”, care făceau jocul puterii.

Guvernul liberal a introdus un regim al „stărilor excepționale”, sub care se ascundeau „toate mizeriile mici sau mari”.

Corneliu Coposu consideră că cenzura era un „instrument de guvernare pentru incapabili și hoți”. Mai mult, este „ca o instituție umilitoare, provocatoare și odioasă”. Pe Gheorghe Tătărescu, prim-ministrul care a introdus starea excepțională și cenzura îl consideră „frunțașul batalionului de păpuși și dictatorul de aparență, cu glas de bariton”. Totuși, își exprimă speranța că „povestea cenzurii” va înceta și „va rămâne un capitol trist în istoria politicii de după război”.

Din păcate, a rămas numai cu speranța. Peste numai o lună de la publicarea articolului era prelungită starea excepțională și cenzura pentru încă un an. În articolul intitulat „Datoria presei”, Corneliu Coposu subliniază că nici măcar majoritatea liberală nu era de acord cu această măsură abuzivă și doar după amenințarea tăierii diurnei, cei 163 de „mameluci” au votat legea. Autorul articolului se arată indignat de declarațiile ministrului de Interne, Ion Incuț, care afirmă că nu exista „conștiință cetățenească pentru a se putea trăi fără cenzură”. În acest context își pune întrebarea firească: care este datoria presei? A presei „conștiente”, care reprezenta „adevăratele interese ale țării” și nu a „fițuicilor subvenționate gras din fondul Ordinei Publice”.

Articolul „Așteptând legea presei” este o frumoasă alegorie între împărăteasa cea urâtă și puterea politică din vremea sa. Uitându-se în oglindă, împărăteasa (puterea – n.n.) și văzându-și „făptura-i urâtă” a ordonat distrugerea tuturor oglinzilor din țară, adică a presei, prin introducerea stării excepționale și a cenzurii.

Autorul subliniază că se găsea în pregătire o lege a presei, „care va încătușa și fărâma de libertate de care se mai bucură slujbașii condeiiului; legea care ne va înlănțui mâinile, îndemnate să scrie frumos, pe hârtie oficială; care va posta sentinele înarmate, la ușa redacției, și va atârna, în spatele fiecărui gazetar, povara sancțiunilor neîngrădite, ale codului penal”.

Referitor la rolul important jucat de presă pentru a nu se devia de la un regim democratic, Corneliu Coposu, la fel ca alți jurnaliști și nu numai, consideră că presa reprezintă „oglindea cea mai fidelă a societății”, dar ea fusese „încercuită de draperiile cernite”, prin introducerea stării excepționale și a cenzurii. Totuși, chiar dacă s-au spart „oglinzile împărăției”, consideră că „chipul pocit” al neregulilor și abuzurilor guvernanților va fi reflectat cu orice preț de presă, în ultimă instanță „cu luciul spadei”.

Corneliu Coposu constată, cu durere, că presa româ-

nească era foarte slab reprezentată în Ardeal și Banat, față de cea minoritară. Existau nu mai puțin de 40 de cotidiene maghiare și germane și doar 9 românești, „spre cinstea populației minoritare”, spune autorul. El nu dorește ca afirmațiile sale să fie interpretate greșit, ca un act de șovinism, ci exprimă o realitate dureroasă a populației majoritare dezinteresate. Pe când minoritarii aveau „deplin formată conștiința cetățenească și națională, românii erau „puțin iubitori de slovă scrisă”. Nu era de acord, însă, cu „refugiul în trecut peste care s-a tras odată cruce” al gazetelor minoritare care țineau cu orice preț să-și etaleze pe frontispiciu vechea denumire de dinainte de 1918. De aici și titlul relevant al articolului: „Nimic nu s-a schimbat”. Autorul acuză vehement indolența celor chemați să apere demnitatea țării noastre.

În anul 1938 renumitul ziar românesc „Gazeta Transilvaniei” sărbătorea centenarul. Era un eveniment jurnalistice deosebit pentru cel mai vechi ziar românesc și pentru întreaga suflare românească din Ardeal.

Într-un articol dedicat importantului eveniment, Corneliu Coposu amintește că în anul 1838 George Barițiu „a rupt, din sufletul său mare, slovă de foc, cutremurată de simțire românească” și a editat, în Țara Bârsei, la Brașov, „cea dintâi pagină de ziar ardelenesc”. El a reflectat, de-a lungul timpului, „epopeea” românilor ardeleni și a purtat „făclia scânteietoare a idealurilor noastre” și a depănat neconținut „firul roșu al unui vis neîmplinit”. La această operă istorică au contribuit foarte mulți condeieri, „așezați în raftul de cristal al veșniciei”.

Împlinirea centenarului „Gazeta Transilvaniei” a reprezentat „un moment duios de aducere aminte” și de cinstire a memoriei tuturor condeierilor care trecuseră „în zodie de lumină”, după ce au arătat cărarea celor mulți.

Sărbătoarea era umbrită, după părerea autorului, de realitatea momentului. Țara se găsea la scurt timp după instaurarea regimului autoritar al regelui Carol al II-lea, care a înăsprit cenzura și interzis ziarele. Printre ele s-a găsit și „România Nouă”. Așadar, era unul dintre ultimele articole publicate de Corneliu Coposu în coloanele acestui ziar. Datorită contextului politic, subliniază autorul, „notele sărbătoririi” au semănat „cu melodiile funebre”. Era prohodul presei românești interbelice, iar autorul acuză conducerea ziarului brașovean că „și-a aruncat condeiul la picioarele celor ce îi cântă osanale”, adică noii puteri.

Sunt doar câteva exemple din cele aproximativ 200 articole de presă pe care Corneliu Coposu le-a publicat în ziarul „România Nouă” din Cluj, în perioada de început a carierei sale jurnalistice. Noi le-am descoperit la Biblioteca Universitară Centrală „Lucian Blaga” din Cluj, le-am cules, analizat, structurat pe tematici și le-am pregătit pentru tipar în volumul pe care l-am intitulat *Din cele trecute vremi*. Sperăm că el va vedea cât mai curând lumina tiparului, fiindcă în articolele amintite regăsim „zugrăvită” o epocă, la care ne raportăm, care a avut părțile ei bune, dar și mai puțin bune. Este vorba de perioada dintre cele două războaie mondiale.

Depozitul personal

Cardul de credit, Traian Ștef

Carmen ARDELEAN

Pentru „buna înțelegere a lucrurilor”, ca să parafrăzăm titlul celui mai recent articol semnat Traian Ștef, ar trebui să menționăm că biografia redactorului-șef al revistei „Familia” poate fi privită ca un lung șir de simetrii și, deopotrivă, de opoziții, un interesant amalgam de analogii și paradoxuri. Deși mărturisește că „orașul e fără relief, fără spații miraculoase”, autorul „Epistolelor către Alexandros” alege, ca spațiu în care să viețuiască, orașul. Absolvent al Liceului „Mihai Eminescu” din Oradea, echinoxistul va ajunge să conducă revista unde, în 1866, Mihai Eminescu debuta liric. Chiar dacă încercarea adolescentină de a scrie un volum în colaborare cu un bun prieten a fost sortită eșecului, cea de la vârsta maturității a fost o reușită: volumul despre Leonid Dimov, scris alături de bunul și statornicul prieten Viorel Mureșan. Deși mărturisește că s-a *spălat* în curentul cultural care a fost echinoxismul, poetul (care nu se consideră nici talentat, nici inspirat, ci doar cu știință de carte) își amintește încă, nostalgic, de talentul narativ al bunicii și de talentul de meșteșugar al tatălui care explică o afirmație de tipul *litera se așază mai bine pe hârtie decât pe taste - ceva de genul folosirii limbii materne*.

În plus, la 20 de ani de la debutul editorial cu volumul „Călătoria de ucenic”, cu peste 10 premii naționale, un premiu de excelență și o Diplomă de Excelență a Ministrului Culturii în 2010, Traian Ștef se consideră încă un ucenic, un discipol al eseștilor care și-au legat numele de revista „Familia”: Ovidiu Cotruș, I. Pillat, Ștefan Augustin Doinaș, Ion Pop, Gheorghe Grigurcu.

În acest context, nu poate să ne mire nici titlul pe care autorul îl alege pentru cel mai recent volum de versuri lansat la Zalău, la sfârșitul lunii octombrie, eveniment organizat de Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, la Liceul Teoretic „Gh. Șincai” din Zalău.

Referindu-se la *Cardul de credit*, apărut în septembrie 2013, la editura Tracus Arte din București, Viorel Mureșan aprecia că acesta marchează, alături de volumul anterior de versuri, o nouă etapă a liricii poetului orădean, o etapă ulterioară *Țiganiadei* și direct influențată de rescrierea cunoscutului poem eroic-comic. Circumspect, autorul a afirmat doar că fiecare volum are particularitățile sale, profilul său, deși o afirmație din prefața *Țiganiadei* credem că surprinde perfect și poietica volumului *Cardul de credit*: „Am încercat, în rescrierea mea, să păstrez tonul operei original. Unul serios, chiar dacă evoca întâmplări hilare, ridicole, grotești, fantastice, romantice, fapte și discursuri eroice sau comice”. Doar că de data aceasta, opera originală e propria existență, iar pentru exprimarea artistică a emoției, autorul a găsit, în maniera lui T.S. Eliot, „corelative obiectuale” care conturează un imaginar antropocentric, ai cărui piloni sunt ba autenticitatea și ironia/autoironia, ba biografismul/autobiografismul și luciditatea. E vorba, credem noi, despre una dintre fețele poeziei „noului antropocentrism” pe care regretatul Alexandru Mușina îl menționa în „Unde se află poezia?”

Majoritatea meditațiilor cu accente postmoderne sau arte poetice (unele extrem de bine camuflete în poeme cu accente sociale), toate cele 52 de poeme sunt autore-

fențiale, axele care susțin angrenajul volumului fiind marile teme lirice: temporalitatea, moartea, ancestralul, religiosul. Interesant e însă modul în care acestea se întrepătrund, modul în care se re poziționează unele în raport cu altele, în care se generează unele pe altele sau în care se potențează în tonalități diferite.

Trei par să fie coordonatele temporale ale volumului: cea a prezentului care incumbă un viitor deja amanetat, a unui trecut reconstruit sub fiorul nostalgiei vârstei de odinioară și a unui trecut ancestral, impersonal, care trimite, prin „coridoarele înguste” - minunată metaforă, echivalent al traversării Stixului, la tema morții. De fapt, multe dintre poemele din a doua parte a volumului sunt variațiuni pe aceeași temă a morții, încercări de portretizare a inefabilei „mari treceri”.

Suspect de frecventă e prezența unei stări care contrariază prin incongruența vizibilă cu atmosfera poemelor, cu trăirea și realitatea: fericirea. Nu doar această vizibilă incompatibilitate contrariază; șapte dintre poeme poartă în titlu acest motiv literar: *Fericire caleidoscopică*, *Fericire nostalgică*, *Fericirea de a traversa podul*, *Fericirea de a sta de vorbă*, *Fericire de Crăciun*, *Fericirea de a afla că trăiești bine*, *Fericirea de a fi sărac cu duhul*, așa cum șapte sunt fericirile enunțate în cunoscuta predică de pe munte unde e utilizat același monolog adresat pe care îl găsim în poemele lui Traian Ștef.

Dacă e sau nu vorba despre o simbolică predică nu putem ști, dar cert e că poemele par încercări de autoexorcizare, de „eliberare a realul din creier”. E aici o tentativă de lepădare de realitatea și de pre-

zentul istovitor, în care se simte încarcerat, de banalitatea exasperantă care configurează, iterativ, un obsedant perpetuum mobile al omului postmodern, încărcat de tragismul inutilității gesturilor: „Am făcut atât de multe lucruri astăzi/ Mulți ar obosi ascultând/ Enumerarea locurilor/ Prin care am trecut presat de timp/ Chemat mai departe tot mai departe/ Ca o pasăre cu inel/ Zburând deasupra lumii [...] Și înaintez greu prin toată vraștea asta/ Și bat la o poartă și mă bucur/ Că nu e nimeni acasă/ Că nu-mi răspunde nimeni/ Pentru că oricum parcă/ Nu acolo voiam să ajung”(Astăzi); „Tu mergi acasă și bați covoarele/ Și praful se depune peste tot/ Ca de obicei”(Coridoare înguste); „Am citit în lună și-n stele/ Adică în spațiul cibernetic/ Că timpul trece mai repede/ Dar asta o simțisem și eu/ Și o simțiseră mulți alții/ Cum spuneam mai sus// Eu o simt mai ales joi/ Când trebuie să scot pubela/ În fața casei pentru gunoieri/ Înseamnă că s-a încheiat un ciclu/ Că am curățat toți cartofii/ Toate cepele toți morcovii/ Și am trimis toate resturile/ La groapa de gunoi a orașului/ Apoi o luăm de la capăt/ Dar mai repede trece sâmbăta/ Duminică stă un pic mai mult/ Că se odihnește creatorul/ Iar eu nu-mi pot face timp/ Să mă bucur ceea ce înseamnă/ Că fiecare zornăială repede e înlocuită/ De următoarea o agitație de alta/ Până la o înșurubare fără sens/ Adică și pe stânga și pe dreapta” (Cum trece timpul mai repede). Încercări și reușite de evadare (sinestezică) din realul în care se simte înglodat apar în *Cina de taină*: „Numai eu mă grăbesc/ Poate dau peste o zi frumoasă/ Cu perdelele trase să-mi intre în pori/ Parfumuri nechibzuite rugătoare ca iedera/ Peste palatele vechi” și în „Cu Ion” (probabil colegul de redacție, Ioan Moldovan): „Poate vom începe mâine/ O călătorie în jurul lumii/ Cu un pachet de țigări întreg/ Cu puțină pâine/ Și un vin vechi/ Ceruit”.

Decupând autobiografia cu foarfecele ironiei și al autoironiei, amestecând registrele limbii („Vai cum o să trec eu mările și țările/ În căutarea referinței”), regnuri și generații („Tu nu ești puiul cucului/ Ești feciorul moșului/ Îmi spune bătrânul meu înaintaș/ Cu ochii albaștri/ care n-au văzut niciodată marea neagră”), Traian Ștef nu rezistă tentației intertextualității. Referințe directe sau subtile pot fi detectate în poemele sale, chiar dacă unele alunecă, delicat, spre parodie. *Schimb de culori* amintește, prin ipostaza feminină, de *Izvorul nopții*; versurile din finalul poemului *Zi lungă* trimit la aceeași semnificație a motivul somnului din lirica blagiană, chiar dacă aici contextul e familial: „Itos nu vrea să doarmă decât dacă trec pe la el/ Să îl țin în brațe apoi nu mă mai lasă/ Iar eu oricum nu am nimic mai bun de făcut”, iar „linia ondulatorie/ În colb deal vale deal vale” e coordonata spațiului miotic.

În „Vânătoarea”, mistrețul coborât parcă din poemul lui Doinaș poate fi văzut „prin spărtura aceea/ A cerului/ Fericit că l-a lovit un glonț de argint/ Și sângele lui se încheagă/ Pe coama dealului/ Și se prefacă în bursuci albi/ Ce mișună ca într-un furnicar”, iar poemul *Joia fericită*, interesant prin jocul semantic „În gară aștept ce spune legenda/ Trenul care circulă în zilele de sărbători legale/ trenul care circulă sâmbăta și duminică [...] amintește prin versurile din final „Astăzi niciunul nu va întârzia/ Poate totuși trenul înmiresmat” de admirabila povestire *Trenul de noapte*, a lui Ioan Groșan.

Încântătoare este evocarea nostalgică a trecutului, mai ales prin impresia de amintire-hierofanie care se conturează în câteva poeme, uneori prin motivul fotografiei: „Văd fotografia învechită în colțul icoanei/ Cu Sfântul Nicolae și-mi amintesc cum/ La supărare priveai în sus/ Și mă uitam să-l văd și eu/ Pe Dumnezeu/ Cel pomenit/ Care nu astupa gropile

din calea ta/ Care nu tăia drept scândura/ Pentru dușumele/ Care nu se arăta să-și pui tu mâna/ Ca un cordon ombilical/ Pe umărul Lui/ Să te conducă unde vrei tu să ajungi” (*Fotografia*); „A fost odată o fată care nu avea mai mult/ De doisprezece ani poate ești chiar tu [...] Asta îmi spune poza ta/ Și îmi amintesc și eu dantela albă/ Ondulată calm/ Pe genunchiul de mărionatan/ Al miresei/ Care își ridicase rochia pe sub masă/ După un dans cu tânărul care n-a mai apucat/ Să ajungă în fața altarului” (*Dantela albă*); „Eu al cui loc îl țin/ Poate al unei fotografii neînramate” (*Fericirea de a traversa parcul*); „Trec pe lângă ziduri și case porți și ferestre/ Zăpezi contemporane/ Poate e dincolo de ele o parte din mine/ Și mă urmărește/ Cum stau uneori în loc/ Să-mi aduc aminte ceva” (*Îngerul din măduvă*).

Stările poetice sunt iscate aici de un flux involuntar al amintirii care accentuează nota de elegie a acestor poeme ce reconstituie, aproape pictural, trecutul: „Privesc printr-o vitrină doamnele/ Cu pălărie și blănuri domnii/ Cu pălării prăfuite sau căciuli brumării/ Ele se plimbă câte două/ Ei se plimbă în grupuri mai mari/ Ele merg la biserică ei fac politică/ Toți regretă vremurile de altădată când/ Își permiteau să țină/ Coridoarele luminate și când ele/ îmbrăcau din când în când/ Rochiile de mireasă în fața oglinzii” (*Figurile de ceară*).

O temporalitate sacră e circumscrisă poemelor *Fericire de Crăciun* și *Pantalonii de catifea* unde spațiul și trăirea au ceva inefabil, original, prin invazia religiosului în mundan și prin subiectivitatea deformatoare a viziunii infantile.

Una dintre puținele ipostaze lirice care se detașează prin aura de mister e cea din *Amintirea din urmă*, a nebunului care cântă la flaut - avatar al menestrelului de odinioară. „Cu părul vâlvoi și haine ponosite” amintește de o ipostază familiară din poemul *Trecere clandestină*: „Și deodată

se arată lângă părul mare sântă-măresc/ Cam răscolit de drum cu părul alb/ Vâlvoi nebărbierit și cu haine ponosite” construită, inițial, pe atribute vag divine și mai apoi umanizată. Alături de acestea, emoționant e contrastantul portret al dascăliței, al mamei în *Ar trebui să scriu un recviem* unde timpul a schimbat rolurile, poziția celor doi: „Parcă mă simt dator s-o pomenesc/ Pe învățătoarea distinsă și senină/ Cu părul alb lucitor spre albastru/ Pe bigudiuri/ Uscățivă numai suflet de împărțit/ Ca bucățile de prescură sfințită duminică// Atât mi-a mai rămas/ În aburul vieții ei/ Îi stau la căpătâi îmi spune mamă/ Iar eu îi cânt/ Cântecule pe care mi le amintesc/ Cântecule pe care mi le cânta ea/ Când aveam aprindere de plămâni/ Sau când furtuna răscolea totul/ Cu tunete și fulgere/ Și se întuneca văzduhul// Ar trebui să scriu/ Un recviem pentru o învățătoare/ Mă gândesc și ingenunchez/ Peste lumina căzută a ochilor ei”.

Moartea celorlalți sau a celui-lalt (chiar a celui-lalt eu) devine temă centrală în *Fericirea de a sta de vorbă*, *Celălalt rac* sau *Ultima scrisoare către Alexandros*. De altfel, acest poem încheie, nu întâmplător, volumul. Multiplele măști croite morții în poemele anterioare cad, căci Alexandros „o favoare-mi face și-mi spune cum/ Când mori ochii ți se albăstresc întocmai/ Ca albăstrelele printre spicele galbene și maci/ Și-i văd într-adevăr ochii cum se îndepărtează”.

Mai mult de zece poeme din volum conțin elemente specifice artei poetice: raportul poet - realitate - muză „Astăzi nu știu dacă voi mai scrie ceva/ O femeie obișnuia să-mi pună pe masă/ Un trandafir galben pe coala albă”, procesul și materialul de creație „Un pic de tăcere și se nascu un poem/ Care crește pe măsură/ Ce se amestecă vocile/ Și secunda se rupe din căldura lor” (*Un pic de tăcere*), „Poate ar trebui să vorbesc mai mult/ Simt cum

se fac în mintea mea depozite/ Din cuvintele folosite de alții/ Și nu știu când să le dau la o parte/ Cum nu mai scânteiază/ Când să le arunc peste bord/ Cum se lipsesc ca negii de neuroni” (*Litera a*) sau frământarea unui poeta artifex „Poate ar trebui să scriu niște cuvinte/ Pe Biblia strămoșească/ Numele să mi-l scriu/ Lângă Nicolae Vasile Gheorghe/ Chiar dacă al meu nu e de sfinți/ Sau niscava poeme/ Pe care nimeni nu mi le cere/ Nimeni nu-mi dă bice pe spatele gol/ Să le scriu/ Pentru care nimeni nu-mi cere facturi/ Proiecte rapoarte finale” (*Fațada fericită*), a unuia care cochetează cu religiosul „M-a apucat vorbăria și înnegresc/ Tăblițele cu porunci în mușuroi de cuvinte/ Și așa inventa o clipă repetabilă” (*Multe se mai pot întâmpla*). Într-un poem-frondă, veritabil pamflet, poetul deslușește, sarcastic, importanța rolului poetului: „Gu-

vernul ne-a promis că vom fi bine/ Cuvântați/ În acest sens a dat la o parte toate meseriile/ Și a recunoscut-o pe cea de poet/ Ca absolut necesară/ Adică oamenii vor veni la poet/ Pentru că el știe cel mai bine/ Să transmită o sugestie o stare/ Chiar bunăstarea”.

Alternând între sobrietate și ironie, apelând la comparații dezvoltate, extrem de picturale, la opoziții și simetrii sau rime interioare care sporesc potențialul expresiv, Traian Ștef ne oferă, în avans și în rate de dimensiunea unui poem, depozitul personal, aflat pe cardul său de credit.

Și pentru că vorbeam, la început, despre diversele opoziții și simetrii din viața poetului echinoxist, se cuvine să încheiem cu încă una: următorul invitat la lectură publică în Zalău e chiar redactorul volumului *Cardul de credit*, Cosmin Perța.

„Mai aproape de tradiție: Identitatea în conștiința valorilor culturale și tradiționale sălăjene”

Identitatea cultural-istorică rezistă în funcție de modul în care știm să păstrăm și să facem cunoscute și altora tradițiile și obiceiurile noastre, folclorul și portul popular, tot ceea ce conturează identitatea fără de care niciun popor nu ar mai putea fi un popor. A ocroti identitatea, trăsătura supremă care conferă actul de noblețe al unui neam, este poate lecția cea mai importantă pe care trebuie să o facem cunoscută și generațiilor tinere.

Filiala Zalău a Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, în cadrul proiectului „**UVVG Arad – Filiala Zalău, spațiu de cunoaștere și valorificare a tradițiilor și obiceiurilor locale prin respectarea și transmiterea lor de la o generație la alta**” finanțat nerambursabil de către Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, a inițiat a doua activitate din cadrul proiectului, cu tema: „*Mai aproape de tradiție – Identitatea în conștiința valorilor culturale și tradiționale sălăjene – Universalitatea valorilor sălăjene prin dimensiunea unicității lor*”.

Derularea acestui proiect a avut loc vineri 25.10.2013, când cadrele

didactice de la Filiala Zalău alături de studenții lor au organizat un itinerar cultural având ca locații „Expoziția de artă populară” a d-nei Grațiana Pop și „Mănăstirea Strâmba”.

Activitatea cultural-artistică pe care d-na Grațiana Pop o desfășoară în satul natal o recomandă drept una dintre cele mai active și valoroase păstrătoare și continuatoare a tradițiilor și obiceiurilor sălăjene. Am înțe-

les aici ce înseamnă cu adevărat pasiunea, efortul și sacrificiul și mai ales de unde izvorăște atâtă dăruire: din dragostea pentru neamul din care ne tragem cu toții rădăcinile.

Expoziția de artă populară a însemnat întoarcerea într-un spațiu tradițional, un spațiu de spiritualitate românească:

- portul popular sălăjean – marcă a identității etno-culturale, emblema care ne conferă trăsătura de unicitate și frumusețe;
- folclorul – document prețios, o realitate a identității sălăjene și un punct de reper pentru poziția noastră spirituală și culturală în spațiul național.

Ocupând un loc special în rândul meșterilor populari din Sălaj, fiind și un strălucit creator popular, d-na Grațiana ne-a prezentat și colecția de costume populare create după tipare proprii.

Și nu în ultimul rând am fost poftiți să vizităm prima casă țărănească din județ, casă devenită un adevărat muzeu al satului. Trecând

pragul acestei casei, te vei trezi într-o lume încremenită în timp care, aici, are parcă darul de a grăi peste vreme, o poveste: „e povestea țaranului de ieri, cu portul său, cu obiceiurile sale, cu tot ce ține de viața satului...”. Este o lume plămădită cu migală, o lume de semne și simboluri care au darul de a descoperi celor ce pătrund în ea semnificații și valori.

În drumul spre mănăstire, studenții noștri au avut plăcerea de a asculta muzică populară autentică, d-na Grațiana fiind și o valoroasă interpretă a muzicii din zona Sălajului. Din lada de zestre

a casei muzeu, plămădită cu multă pricepere, li s-a dat viață obiceiurilor și tradițiilor de altădată: e casa în care aceste valori spirituale trăiesc încă!

Și nu spunem acest lucru întâmplător, obiceiul șezătorii sau „Șezătoarea”, organizat cu grupul de femei din sat, rămâne o mărturie vie. Despre toate aceste obiceiuri și tradiții am aflat multe lucruri interesante pe tot parcursul acestui drum.

Și un ultim popas: mănăstirile - adevărate comori de artă ale unui popor și mărturii ale unei vechi evlavii.

La bisericuța din lemn, încadrată într-un peisaj natural aducător de liniște și pace, studenții

noștri au avut ocazia să descifreze și să admire spiritul de migală și răbdare al meșterilor populari,

modul armonios în care ei au știut să îmbine elementele arhitecturale, frumusețea artistică a întregului locaș.

Drumul spre casă a fost unul al împlinirilor și al concluziilor.

Ne bucurăm că în spațiul universitar sălăjean au loc astfel de acțiuni ce își propun să valorifice, să consolideze și să promoveze zestrea culturală a ținuturilor noastre. Numai cunoscându-ne identitatea, descoperind valorile propriei culturi, înțelegând și respectând istoria vom fi capabili să interacționăm cu alte culturi, înțelegându-le și respectându-le deopotrivă valorile lor spirituale pentru ca împreună să ridicăm o lume mai bună pentru toți.

®

Cercuri pe apă

De la... Opinci, la... Tablete

Ileana PETREAN-PĂUȘAN

Vom intra, nu peste multă vreme, în ultima și cea mai așteptată lună a anului. Luna decembrie este îndrăgită de mic și mare pentru sărbătorile ei creștine și minunatele obiceiuri, dar și pentru „moșii” darnici cu unii și mai cumpătați – că nu putem zice zgârçii – cu alții. Bucuria este aceeași. Dintotdeauna așa a fost...

„Răsfoind”, în biblioteca online, revista pedagogică și de cultură a dascălilor sălăjeni „Școala Noastră”, m-am oprit la două știri care, dincolo de încărcătura lor de informații, pur și simplu m-au înduioșat.

„Mulțămită.” În numele elevilor silitori și săraci dela școala primară din Creaca, subsemnatul mulțumesc domnului Anton Columban, inginer șef la mina de cărbuni Lupoaia, pentru că a dăruit pentru Pomul de Crăciun, organizat pentru elevii școlii, douăzeci de perechi de opinci. - Gheorghe Hobjilă învăț.-dirig. Creca - Sălaj.” (Școala Noastră, Anul IV, Zalău, 1 Ianuarie. 1927. Nr. 1, pag. 27).

În numărul din februarie al revistei, în același an, citesc: „Darurile împărțite, după factura lui «Moș Crăciun», au fost de prețul următor: 1) 12 haine pt. fete, Lei 1673.20; 2) 18

marama la 18 fete, Lei 720; 3) 5 perechi opinci la 5 băieți Lei 450. 4) la 20 elevi cărți în valoare de Lei . 500. 5) smochine și zaharicale Lei 440. 6) podoabele «Pomului de Crăciun» Lei 476. Total Lei 4259.20.

1) Pentru acoperirea acestei sume, banca «Codreana» inst.de credit și economie a donat Lei 1500. 2) Vasile Rob învățător-director Lei . 476. | 4) Din fondul «Casei Naționale» creat din veniturile teatrale de 4 ani încoace s'a anticipat provizoriu Lei 2283.20. Total Lei 4259.20. Pe această cale, în numele copiilor împărțâși de darurile amintite, se aduce mulțumită Dlui Alexandru Achim protopop, pentru că ne-a solicitat suma frumoasă de 1500 lei, dela institutul amintit. Sperăm că pilda Dlui protopop, pe când va mai veni «Moș Crăciun», va fi urmată și de alți domni din localitate”.

Cine urmează aceste pilde în zilele noastre? Desigur, copiii nu mai așteaptă astăzi să le aducă „moșii” opinci și marama, ci tablete, calculatoare, telefoane mobile sofisticate, însă nu puțini sunt cei cărora le lipsesc încălțăminte și hăinuțele de iarnă sau care s-au bucurat de o jucărie nouă doar în visele lor...

Apărarea

O turmă de oi

Ștefan Doru DĂNCUȘ

Suntem într-un moment de răscruce. Europa e cu ochii pe noi. Dar nu numai ea: și America, și Australia, și Groenlanda, și mafia italiană, și traficanții de droguri, și purtătorii de pistoale la sold (sau la spate). Suntem o țară râvnită. Toate consfăturile europene la nivel înalt, pe acest subiect își azează pledoariile. Și cum să nu fim? Atâta vreme cât țara este reprezentată „la nivel înalt” de EBA (fata „lu tăticu”) sau Becali (căzut acolo tot datorită „lu tăticu”). Nu este de făcut altceva decât semnarea unor acte.

Nu prea suntem înțeleși. Predilecția fanariotă pentru averi rapide a făcut din mințile marilor noștri conducători niște cățeluși buni de dat din coadă la orice foșnet al unui „euro”. Ce mai contează că suntem la un moment de răscruce?

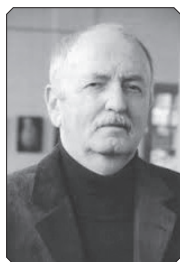
Secătuită, țara asta se încapățânează să fie țară. Poporul ăsta, ucis la propriu de către imbecili ca Emil Boc și ulterioara sa șleahță, se încapățânează să fie viu. Poporul acesta face copii. Poporul acesta își crește copiii. Poporul acesta nu este de acord cu variantele de supraviețuire propuse de fiecare guvern ce a făcut bani buni pe spinarea sa. Poporul acesta nu mai are țință. Poporul acesta se roagă să mai vină un Mântuitor care să-l scoată din robia impusă de „Stat”. Expresii ca: „trebuie să dau bani la Stat” sau „Statul mă obligă să...” sunt deja tradiționale. Dar cine este Statul? Enoriașii puterii politice – asta este Statul. „Tremurăm de frig și de foame, domnule Stat!”, zice poporul. Iar Statul „consfătuiește” cu opulența meselor întinse pe la Sinaia (să nu mai spunem de întâlnirile „Statului” în diverse țări exotice).

Suntem la capătul răbdării. Am aflat că „Statul” nu ne poate salva. Am aflat că acei indivizi la costum și cravată nu sunt altceva decât „fata lu tăticu”. Am aflat că guvernul nostru acordă,

pe bandă rulantă, titluri de proprietate asupra României celui care plătește mai mult. Povestea asta devine din ce în ce mai fascinantă pe măsură ce-mi aduc aminte de toată degingolada din ultimii douăzeci și ceva de ani. Cât de stupizi pot fi oamenii ce compun poporul român? Cu cât s-a cumpărat tăcerea poporului român? Care dintre prietenii noștri, rudele noastre, apropiații noștri de zi cu zi au câștigat ceva din afacerea tăcerii despre „Stat”?

Votăm în continuare ca o turmă de oi dusă la tăiere, iar această senzație, repetată de câte ori este nevoie, ne dă impresia că „poporul conduce”. Domnilor, poporul nu mai există. Poporul a devenit un simbol manipulabil, un fel de minimă apăsare pe un buton. Poporul acesta este reprezentat numai de câțiva vizitatori care nu se pot acomoda cu zilnica teroare. Ar trebui să așteptăm de la aceștia un sprijin, un semn că există. Însă aceștia nu vin să salveze o țară sau un popor – ei intervin în identitatea acelei țări sau aceluia popor. Acestora nu li se poate opune un regim politic, o armată.

Țara mea nu este apărată de ei. Țara mea a fost lăsată de izbeliște și cumpărată pe baza unor comisioane grase de către diverse „entități democratice”, cum a fi FMI sau CEC (Curtea Europeană de Conturi) sau ONU. Țara mea nu mai există. Desigur, mă pot mișca în acest teritoriu, mă duc la munte sau la mare, dar țara aceasta simt că nu mai este a mea. Pe mine și pe alții ca mine nu ne apără nimeni. Oricât am nădărdit că frumusețea lumii mele, libertatea mea, eliberarea mea sunt posibile – nu mă apără nimeni. Ce să fac de aici încolo? Sunt un simplu scriitor. Doamne, după ce am scris aceste rânduri, ce se va mai întâmpla? Ajută-mă, Doamne!

Context erudit și istorie locală*

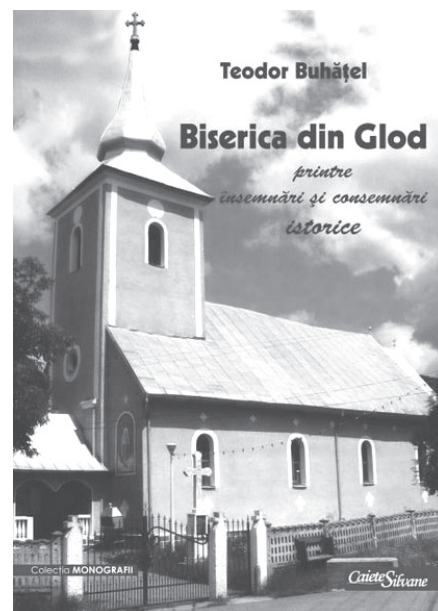
Ioan CHINDRIȘ

Dorul locurilor natale a condus adeseori condeiele scriitorilor spre evocări sau spre resuscitări cu caracter monografic, vrând parcă să întoarcă timpul înapoi, spre vraja copilăriei, a tinereții și a amintirilor, care a constituit solul adânc al formării lor de mai târziu. Din asemenea trăiri sentimentale, care conferă autorilor puterea de a răscoli adânc în trecutul timp al tărâmului natal, s-au născut nu puține scrieri excelente de istorie locală, care egalează uneori, dacă nu chiar depășesc, valoarea documentară, științifică și culturală a lucrărilor așa-zis profesionale. Istoricul local este, așa cum l-am cunoscut într-o viață de om, un fanatic cu cazanul inspirației mereu la punctul maxim de fierbere. Colțișorul său de România, asupra căruia se apleacă cu toată forța sufletului, devine un tărâm magic, unic, rațiunea dominantă este înfrântă de sentiment, și prin acest mecanism scrierile de istorie locală sunt, în cvasitotalitatea lor, discursuri pitorești împotriva metodei convenționale. Oricum, ele sunt infinit mai aproape de percepția cititorului de obște, iar în vremea noastră, dominată de instinct zonalist, sunt mai cunoscute decât cele mai multe tratate profesionale, reci, „obiective” și mustind a limbaj de lemn, uneori, alteori a politichie veroasă, pe care încearcă să o ascundă formulările și arcele stilului foarte științific.

Cele spuse mai sus sunt valabile și în cazul frumoasei cărți a lui Teodor Buhățel, *Biserica din Glod printre însemnări și consemnări istorice*, care vede lumina tiparului cu această ocazie. Autorul nu este o cunoștință nouă, numele său se leagă și de alte scrieri dedicate locurilor de baștină, cum sunt *Glodul Someșului – Vatră de conviețuire milenară*, 2006, *Din Panteonul marilor patrioți români*

ardeleni: Alexandru Bohățel, 2008 sau *Neamul Bohățelenilor în căutarea obârșiei heraldice*, 2010. Dacă însă aceste cărți erau dedicate mai cu seamă trecutului politic, dar și social, al localității de baștină, de data aceasta autorul are ambiția temerară de a sonda trecutul spiritual al aceleiași comune, într-un demers neobișnuit. Monografia bisericii din Glod, localitate sălăjeană cu istorie notabilă, putea fi realizată în stil linear, cu țintă directă și restrictivă la datele concrete despre această instituție, date prezente în actele de arhivă, locale sau centralizate în direcția județeană de specialitate, în scrierile tipărite mai demult despre comunitatea bisericească și despre Glod și oamenii săi din trecut, date completate apoi cu informații din istoria orală, cu referință, aici, la memoria oamenilor satului, a autorului însuși. Teodor Buhățel ne atrage însă atenția, încă din titlu, că biserica din Glodul Sălajului este văzută „printre însemnări și consemnări istorice”. De la această specificare începe pitorescul scrierii de față, dar tot aici se manifestă și un tropism cu două tăișuri al istoricilor amatori: temeritatea de a aborda orizontal epoci, idei și probleme largi ale trecutului, pe care specialiștii le tratează pe felii verticale, cu prudență și acoperire documentară punctuală.

Cele 45 de capitole ale consistenței lucrării trădează o lectură foarte bogată pe care sunt ele întemeiate, caracteristică de asemenea condeierului de vocație sentimentală, iubitor de istorie, pentru care ideea de redundanță este străină. De pildă, pentru a ajunge la istoricul și starea actuală a bisericii din satul său de baștină, autorul își începe excursul de la apariția și evoluția conceptului religios, trecând apoi prin faza arheologică a cunoștințelor despre creș-

tinism, mai ales pe teritoriul propriu al poporului daco-roman, apoi român. Parcurgând textul cărții, cititorul poate rămâne cu impresia că Teodor Buhățel convertește subiectul bisericii – al comunității religioase, desigur, și nu al lăcașului în sine – din Glod, într-un pretext pentru a-și etala bogatele informații culese în urma unor lecturi despre creștinism în general, despre istoria bisericii din Transilvania în mod aparte. Lucrurile stau astfel doar parțial, pentru că, trebuie a se reaminti, autorul nu a intenționat o monografie lineară a acestei comunități spirituale. Așadar, contextualizarea declarată chiar din titlu își găsește expresia de-a lungul întregii lucrări. Imaginea cea mai vizibilă a acestui procedeu este îngemănarea permanentă a trecutului spiritual cu cel politico-social, o tangență cu acoperire în realitatea istorică, contopire dragă autorului, care, sub licența stării de amator, își permite să nu neglijeze nici legende și „ereziile” cu aspect istoriografic, prin care, alăturate fiind surselor documentare confirmate, se plămădește calitatea de lectură sățioasă și

liberă a scriiturii, dincolo de canoanele care m-ar obliga pe mine, cititor, să urmăresc o partitură de erudiție uscată, fără savoare. Erudiția din această carte, erudiție autentică și chiar foarte bogată, se mulează pe curbele de nivel ale sufletului atras de *lectură* în primul rând, dând cititorului produsul unei realități filtrate prin sufletul autorului, care mustește de subiectivitate, ca fagurele care mustește de miere. Seria medievală a dezvoltărilor din text este în mod aparte bogată în asemenea amalgam de segmentări ideologice, fapte istorice, evenimente religioase, domnitori, sfinți și clerici, reforme și revoluții, atracții și repulsii în materie spirituală, toate însă filtrate prin subiectivismul implacabil al autorului. Ce ar putea cugeta criticul riguros, dar fără prejudecăți, despre o asemenea „monografie locală”, care începe istoria satului Glod practic de la facerea lumii? Căci ideea religioasă este tot atât de veche precum specia umană, iar autorul pornește de la această idee. Lucrarea lui Teodor Buhățel poate fi asemănată, fundamental vorbind, cu poezia, în pofida prăpastiei formale care ar despărți-o de genul epic. Demersul autorului transcende obligația de a-i controla spusese în surse independente, căci, din parcurs și prin lectura finală, cititorul înțelege mesajul celui care a scris cartea: „Iată, așa văd eu istoria religioasă a lumii și a românilor, și așa trebuie să mă credeți!”.

Și totuși, cum își găsește locul biserica din Glod în acest ocean de informație răzvrătită împotriva platitudinii metodei și străbătută de sentiment și de subiectivitate fără ascunzișuri? Trecutul local este inserat în narațiune pe firul cronologic al prezenței comunității în sursele legendare și istorice. Apoi, pas cu pas, viața solidarității religioase din acest loc glisează alături de evenimentele cunoscute ale ultimelor secole de istorie ardeleană, îmbinată cu aceste evenimente, influențată de ele, influențându-le la nivel local, așa cum s-a petrecut în toată lumea creștină și în toate timpurile. Autorul nu se limitează însă strict la aspectul biseri-

cesc al trecutului localității. Reluând motive din monografia dedicată Glodului în 2006, el reiterează cunoștințe și de natură „civilă” despre sat, de la aspectele economice și sociale, la bogatul flux de personalități pe care acesta le-a dat de-a lungul timpului. Enumerarea personalităților este, probabil, aspectul cel mai interesant, din punct de vedere documentar, pe care ni-l pune cartea în față. Omul emblematic al locului este Alexandru Bohățel, despre care însă se cunosc suficiente date și de dinaintea textului de față, dar autorul nostru îi alătură biografic o întreagă suită de alte nume, despre care se știa foarte puțin sau nu se știa nimic.

Aceste însemnări succinte despre cartea lui Teodor Buhățel, *Biserica din Glod printre însemnări și consemnări istorice*, se pot încheia cu observația că ne aflăm în fața unei realizări meritorii din sfera istoriografiei locale de tip amator și personalist. Cine vrea să înțeleagă scriitura trebuie să înțeleagă în paralel sufletul scriitorului, căci nu ne aflăm în fața unei lucrări construite, ci a uneia ieșite, prin pana autorului, din adâncul sufletului acestuia.

* Introducere la volumul *Biserica din Glod – printre însemnări și consemnări istorice*, autor Teodor Buhățel, Ed. *Caiete Silvane*, 2013, colecția „Monografii”.

Eifert Janos - Circ, 1971

Pelmuș. Expoziția Fantastică

Vasile RADU

Aspirația vocațională a pictorilor dintotdeauna a fost nu atât să frământeze culoarea, obținând cele mai insolite amestecuri de tonuri și nuanțe brilante, ci să transpună într-o narație coerentă „întâmplările” din realitatea vizuală imediată. „Alfabetul” folosit a variat de la tonul plat și „scrierea” pictată, la modelul sârguincios prin care imaginea lua mimetic „forma” lumii înconjurătoare.

Dar o parte semnificativă a acestor artiști a pornit într-o direcție opusă, alegând să nu devină „copiștii” vizualității, ci, pornind de la aceasta, să dea formă lumilor nevăzute, inventate de propria lor imaginație prodigioasă. Aceștia sunt artiștii „irealității” care plutesc în universul cel mai fantastic. Cei mai prodigioși dintre ei au strălucit nu în noblețea de a imita realitatea în formulele ei demiurgice, ci în a crea arhitecturi, forme noi, răvășind acoperământul mimetic al realității și scoțând din întunericul lucrurilor angoasele subiectivității - tangibile, dar grotești - dând o ordine nouă lumii inventate. A fost firesc, așadar, ca plâsmuirea noilor forme să nu aibă perfecțiunea dumnezeiască, acestea fiind sustrate din imperiul subpământean, cel stăpânit de Belzebut, iar înmulțirea lor provocatoare să aparțină Evului de mijloc, cel atât de rafinat în născocirile cele mai stranii.

Această lume de plâsmuiri fantastice a fost atât de prețuită de unul dinre cei mai mari împărați ai Europei, Rudolf al II-lea de Habsburg, născut la Viena, dar care a mutat capitala Imperiului la Praga, admirator necugetat al lumilor versatile, adeseori transpuse din arta cea mai insolită direct în politică. Un episod al istoriei sale ne privește și pe noi: rafinata

uneltire prin care Împăratul a angajat doi „generali”, pe italianul Giorgio Basta și pe valahul Mihai, supranumit „Viteazul”, principe al Țării Românești, să învingă turcii în bătălii succesive, pentru ca apoi, în locul onoarei militare pe care ar fi trebuit să i-o dăruiască, să-lucidă pe românul neînfricat, devenind astfel, el însuși, „principe” al Ardealului, țară pe care a stăpânit-o timp de cincisprezece ani (1599-1604). Acolo, la Praga, în castelul său înghețat, acoperit de umbre și străjuit de fantasmе, și-au găsit locul artiștii Europei cei mai stranii și mai neobișnuiți. Cătreierat alternativ de exaltări furtunoase și depresii axioase, Împăratul i-a strâns alături de el pe cei mai prodigii și mai inventivi artiști ai Europei, de la Albrecht Dürer la Breughel cel Bătrân, apoi pe cei mai agili născocitori ai manierismului nordic, Bartholomeus Spranger, Hans von Aachen, Giuseppe Arcimboldo, Aegidius Sadeler, Roeland Savery sau Adriaen de Vries.

Unic în felul lui în arta românească, pictorul Pelmuș este mai degrabă un „cortegiano” praghez,

rafinat, deprins cu alfabetele eterice, născocite la Ierusalēm și la Praga de către aceeași seminție și care străbat secolele cu o agilitate însuflețitoare. Ce bine îi șade acestui artist contemporan, „domnind” peste tenebrele acestui oraș ardelean al cărui rafinat monument „Sfântul Gheorghe ucigând balaurul” din curtea Palatului Imperial de la Praga a fost edificat de alți doi artiști clujeni pentru misteriosul Rudolf al II-lea!

După aproape cincisprezece ani, pictorul Stefan Pelmuș apare el însuși în această descendență misterioasă, uzurpând tradiția picturalității la români și devenind un ilustru plâsmuitor de „golemuri”, stranii întrupări care vorbesc despre neliniștile anxioase care străbat secolele, făcându-și apariția febrilă, delirantă, în plină lumină solară, cortegiate de semne și simboluri misterioase care, cabale, au irumput din lumea subpământeană a unui trecut incert!

Festivalul Artelor Muza Fest. Vernisajul expoziției a avut loc la Galeria de Artă „Ioan Sima” din Zalău, în 17 octombrie 2013.

Jurnalul unui cititor

Artemiu VANCA

Este foarte puțin probabil că ați mai auzit, până acum, de Gabriel Brebenar, autorul acestui jurnal. Eu n-am auzit, înainte de a-mi cădea în mână cartea lui. Deci, cine este Gabriel Brebenar?

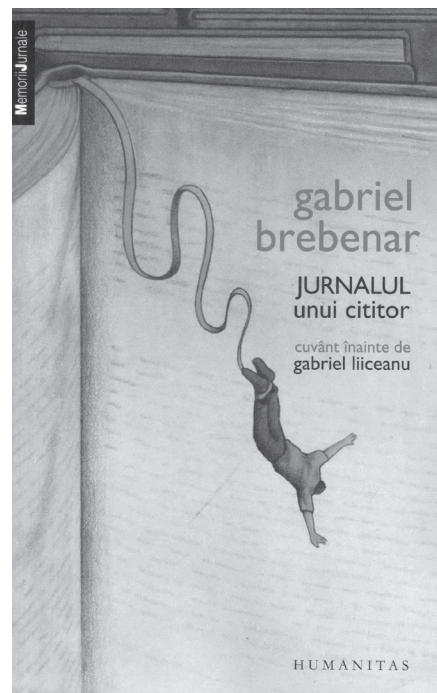
Este un tânăr, care avea 32 de ani când i s-a publicat cartea, licențiat în filozofie, de profesie... cititor. Veți spune că nu există o astfel de profesie. E adevărat, ea nu figurează în nomenclatorul de meserii, recunoaște chiar autorul. Cu ce se ocupă? Păi, citește de dimineața până seara, iar uneori și noaptea. Și nu face nimic altceva? mă veți întreba. Ba da, din când în când cosește, merge cu vaca (Steluța) la păscut, face baie în Criș și mai *trage și câte o beție*. Și din ce trăiește? mă veți întreba din nou. Nu știu! Nu spune. Când își începe cartea (2006), îl găsim la Basarabasa, un sat lângă Brad, județul Hunedoara, iar când și-o termină (2008), la Alba Iulia.

Ce citește? În principal, filozofie, dar și beletristică. Și-a făcut, în câteva rânduri, un plan de lectură, dar nu se poate ține de el, așa că citește cărțile pe care le poate cumpăra (din ce bani?!), sau împrumuta, dar nu orice. Ar vrea să urmeze sfatul lui Călinescu: *de citit nu cărți, ci autori și, mai mult, de citit literaturi*, și, dacă se poate, chiar pe cel al lui Noica: *de citit culturi*. A întocmit o listă de o sută de autori și cărți „de luat pe o insulă”. Iat-o, începând cu autorii: Presocraticii (fragmente esențiale), Platon, Augustin (Confesiuni), Origen (Despre rugăciune, Filocalia), Clement (Stromate, Pedagogul), Ioan al Crucii, Angelus Silesius, Meister Eckhart, Lao Zi, Confucius, Sfântul Pavel, Pascal, Böhme, Nietzsche, Schopenhauer, Kierkegaard, Camus,

Motaigne, moraliști, Cantemir, Noica, Blaga, Quevedo, Gracián, Cioran, Tolstoi, Dostoievski, Șestov, Berdiaev, Hesse, Sábato, H. Miller, Garcia Márquez, Kundera, Borges, Eliade, Culiănu, Leopardi, Shakespeare (nu în întregime), Eminescu, Hölderlin, stoicii, Poe, Baudelaire, Whitman, Unamuno etc. Iată și cărțile: Filocalia, Pelerinul rus, Dhammapada, Yoga-Sutra, Samkhya-Karika, Evangheliile, Vechiul Testament (câteva cărți), Vede, Upanișade (antologii), Greța, Don Quijote, Procesul, Metamorfoza, Un om sfârșit, De veghe în lanul de seară, Pavilionul cancerosilor, Însinguratul, Cartea de la San Michele, Bătrânul și marea, Foamea și Pan, Plugarul și moartea, Faust, Werther, Djamilia, Martin Eden, Jurnalul de la Păltiniș, Ușa interzisă, Zbor în bătaia săgeții, Jurnalul fericirii.

Spre rușinea mea, despre câțiva din autorii din lista de mai sus n-am auzit, iar de alții câțiva, de care am auzit, n-am citit nimic. Nici despre câteva cărți enumerate n-am auzit, nu mai vorbesc că n-am citit decât câteva. Spre deosebire de mine, G.B. a citit și recitit multe dintre cărțile autorilor citați, multe dintre cărțile din lista lui și citește de zor, în continuare. În Jurnal, spune câte ceva despre unele din ele și despre autorii lor, dar și despre altele, necuprinse în listă.

De ce citește? Pentru că îi place și pentru că dorește să se instruiască: *Mă autoinstruiesc cu încăpățănare, nu pentru că m-aș socoti deosebit de important, ci pentru că aș vrea să obțin cât pot obține din ce mi-a fost dat să fiu și să fac*. Altă dată, într-un moment de derută, nu mai este atât de sigur că citește pentru a se

instrui: *Să nu citesc e chiar imposibil, aș fi ca mort. Citesc și scriu, scriu (bolovănește) și citesc, dar nu sunt niciodată cu adevărat mulțumit, oricât aș citi și aș scrie. Dar nu pot face altceva. Știu că nu pot să citesc tot ce-aș vrea, asta nu se poate, nimeni nu poate. La nesfârșit printre hârtoage? Pot cărțile să umple o viață de om? Se pare că pot, dar la ce bun? M-au îmbolnăvit cărțile? Poate, dar e o boală ca oricare alta. Faci ceva, dar nu știi exact ce faci, și pentru ce, care e scopul ultim. Nici nu există un asemenea scop. Ce caut eu în cărți? La ce-mi folosește ceea ce găsesc? Caut cunoștințe? Nu, nu, e altceva, e și asta, dar nu numai sau prea puțin. Dar totuși ce e? Caut să-mi umplu timpul care mă desparte de moarte... lectura ca așteptare a morții. Da, într-un fel. Sunt sigur că citește și pentru că vrea să scrie și el, cu alte cuvinte, ca să „fure” meserie. Parcă și spune undeva: *cărțile se scriu din cărți*.*

Cât ar trebui să citească? Idolii lui G. B. sunt Eliade, Noica și Cio-

ran. Prin urmare, toți români. Asta mi-a plăcut. *Eliade, Noica și Cioran sunt mereu alături de mine. Ce-ar fi fost viața mea fără ei? I-am iubit, i-am înțeles, îi iubesc și sper să mă iubească și ei. Cred că mă iubesc, de vreme ce mi-au dat atât de mult din ei înșiși. Atât de mult... Nu știu dacă merit, dar le sunt recunoscător.* Ar vrea să reușească să citească cât au citit ei și să știe cât ei sau chiar mai mult și, de ce nu, să și scrie cât ei. Intră în panică când constată că Eliade a citit 5000 de volume în 30-40 de ani, dar a și scris 2000 de pagini până la 20 de ani, iar în următorii 10-12 ani, încă 3500-4000 de pagini! Uimit de performanțele lui, se întreabă: *Eliade a avut cumva două vieți? Așa pare. Nu doar el. Adevărul e că și-a făcut două vieți, smulgând una somnului și destrămărilor, delăsărilor, risipirilor obișnuite.* Cioran a citit de șapte ori întreaga operă a lui Dostoievski! Alt motiv de-a se panica. *Câte cărți se pot citi într-o viață de om? se întreabă el. Își răspunde: Să zicem 8623, din care 1237 citite de două ori, 429 citite de trei ori, 135 de patru ori, 64 de cinci ori, 18 de șase ori, 15 de șapte ori, 12 de opt ori, 5 de nouă ori. Nu-l mulțumește acest calcul: E puțin. E foarte puțin, spune el, desigur, având în vedere cât de mult s-a scris. Dar tot el spune: Mă resemnez: cu adevărat esențiale pentru mine sunt câteva sute de cărți, cel mult o mie și ceva.*

Ce se întâmplă cu ceea ce citește? G.B. citează din Mihai Șora: *„Omul bibliotecii poate fi un dulap cu rafturi sau un cuptor. Dacă e un dulap cu rafturi, e un erudit, își găsește mereu informațiile acolo. Dacă e un cuptor, toate lucrurile citite se topesc, ard. E tot un om care nu trăiește în afara informației. Prelucreează. Toată problema e a metabolizării. Ai metabolizat ce ai înghițit, sau ai înghițit fără a metaboliza?”* Despre el spune: *Cred că eu sunt mai degrabă un dulap cu rafturi, dar un dulap în care am ațâțat și focul. Va urma un incendiu? Nu știu. Știu numai că, pentru a arde, e nevoie de combustibil....*

Aici, fac o paranteză ca să constat că, în tinerețe, toți suntem un

dulap cu rafturi și că pe măsură ce trece timpul ne transformăm în cuptoare. Din aceste motive este indicat să citim cât mai mult când suntem tineri, pentru a asimila cât mai mult. La bătrânețe, citim doar pentru plăcerea de moment, fără alte urmări.

În Jurnalul lui, G.B., comentând atâția autori și cărțile lor, n-a putut evita să nu vorbească și despre Dumnezeu, credință, moarte, viața de apoi, rai, iad, biserică și preoți. Crede și nu prea crede în Dumnezeu: *Cred: e o certitudine că El este. Dar nu ține mult: nu mai cred, revin la îndoielile mele, la întrebările mele fără răspuns... Din partea mea, Dumnezeu e liber să existe, nu mă privește. Dar mi-e clar că în mersul lumii nu intervine. Un Dumnezeu **ciudat** și cum nu se poate mai mahnit.* Îl citează apoi pe Rozanov, care spune cam același lucru: *„Nu spun că nu-l accept pe Dumnezeu, înțelegemă, ci nu accept lumea plâsmuită de el, această creație divină, și nici prin gând nu-mi trece c-am s-o pot accepta vreodată”.* Nici Ivan, eroul lui Dostoievski din „Frații Karamazov”, *nu-l neagă pe Dumnezeu, dar nu acceptă și nu poate accepta Creația, lumea lui Dumnezeu.* O acceptăm, n-o acceptăm, lumea rămâne aceeași. Probabil că nu se putea face una mai bună, una în care să umble căinii cu covrigi în coadă, pe râuri și fluvii să curgă apă și miere, iar oamenii să nu aibă griji, să se țină toți de mână, într-o horă a fericirii și să intoneze, fără încetare, imnuri de mulțumire și slavă. Ar fi plicticos.

Referindu-se la copiii din lumea întreagă, care mor anual de foame, spune: *Aș vrea să-l trezesc pe Dumnezeu și să-i dau vestea asta, împreună cu întreaga statistică a lumii (crime, violuri, nebuni, malformați etc.). Să vad cum reacționează, ce mutră face. Situația, desigur, i-a scăpat de mult de sub control, probabil încă de la început.* Eu nu cred că i-a scăpat, a lăsat-o El, de capul ei.

Vorbind despre viața de apoi, G.B. o citează pe Ioana Zlotescu: *„Înseamnă oare moartea – se între-*

bă Unamuno – calea spre eternizarea ființei tale în ea însăși, sau înseamnă doar neantul, cumplit prin nimicul pe care-l ascunde?” Din Petru Creția citează: *„Iar la sfârșit, pentru buni și răi, înțelepți și nebuni deopotrivă, moartea, aceeași moarte ca a oricărei viețuitoare, om sau animal. Cine să ne spună că duhul nostru omenesc se ridică, după moarte, la cer? Ne așteaptă nimicul: nu vom mai ști nimic, și o să fim de nimeni știuți, înțelepciunea va fi moartă și ea, nu vom mai lua parte niciodată la nimic din ce se petrece sub cer”.* Trist, nu-i așa? În situația asta este normal să ne întrebăm, de ce trăim? Răspunsul ar putea fi: degeaba, pentru că totul în lumea aceasta „este deșertăciune și goană după vânt” (Eclesiastul, n.n.).

Nicolai Berdiaev e pus să vorbească despre iad: *„Ideea chinurilor veșnice din infern este una dintre creațiile cele mai atroce ale unei imaginații umane terorizate și morbide. Se simte aici supraviețuirea unor străvechi instincte sadice și masochiste care, în rest, au jucat un rol important în viața religioasă”.* Se folosește și de un citat din Borges: *„Teologia e cea mai importantă ramură a literaturii fantastice”.*

Biblia este plină de adevăruri, dar și de povești, pe care ne este tot mai greu să le credem pe măsură ce trece timpul și lumea se „deșteaptă”. Unele, cum ar fi Eclesiastul, nici nu se știe cum au ajuns acolo! O fi fost ea, Biblia, inspirată de Dumnezeu, dar a fost scrisă și transcrisă, total sau parțial, de sute sau mii de ori, de către oameni.

G.B. adaugă: *Diavolul, în care nu cred, dar cred în demonul interior, care e mereu prezent: conștiința permanentă a răului, răul acesta care-i atât de aproape, în mine și peste tot, absolutul răului. Absolut e numai răul, Absolutul e Răul... Atât doar vreau, **dar vreau**: să știu ce e cu Răul acesta uneori absolut și zădărnice, apoi voi crede în orice povești cu sfinte treimi – sau părinți, n-am nimic împotriva -, în sfinți, îngeri, lumi și vieți de apoi. Răul îl preocupă în mod special pe G.B.: Am în vedere*

o cercetare **sistematică** timp de doi ani, cu întâlniri, discuții, controverse. Trebuie să iasă din asta o carte teribilă, cu texte ilustrative și comentarii. Apoi, cu anii, cartea se cere amplificată, până la 900-1000 de pagini – o **Enciclopedie a Răului**. ...La sfârșit trebuie să oferim și o soluție: refugiul în acea mult visată Castalia.

Îl sfătuiesc pe G.B să înceapă să scrie. Degeaba se lamentează în carte că încă nu e pregătit s-o facă, că scrie bolovănos etc. Ba e pregătit. Scrie deja foarte bine. Dacă nu se grăbește, nu-l va ajunge niciodată din urmă pe Eliade.

Despre preoți și Biserica, G.B. îi dă cuvântul unui prieten: „O să-i ascult atunci când o să-i văd în zdrențe, desculți sau cu opinci, pe asini, propovăduind învățăturile lui Hristos. Nu în limuzine, cu veșminte sclipitoare și toiag de diamante”. Nici chiar așa!

Referitor la clasa politică: *Politicul nu-mi dă nimic altceva decât greață, scârbă, mânie, ne-liniște și dez-nădejde... Proștia, hoția, mi-*

tocănia, șmecheria, imbecilitatea, incompetența, corupția și coruptibilitatea, cinismul politic și economic, decăderea, mârșăvia, meschinăria, duplicitatea ș.a. – toate astea sunt, la noi, incurabile. De acord, dar se pot ameliora. Nu de asta vrea G.B. să se lupte cu Răul?

Deși citește mai multă filozofie decât literatură beletristică, G.B. are păreri măgulitoare despre aceasta din urmă, păreri pe care i le împărtășesc, fără rezerve: *Filozofia mă ajută mai puțin decât literatura, istoria religiilor sau muzica să înțeleg lumea și oamenii... Romanul, romanul adevărat te ajută să te descarci, e terapie, e dezlănțuire, e descătușare. Preiei neliniștea, angoasa și deznădejdea personajelor (și autorului) dar, într-un chip misterios și miraculos, și ele pe a ta. Te vindecă împreună cu ele... literatura e mai răscolitoare decât cea mai sumbră și mai atroce filozofie; de aceea piesele – sau antipiesele!- lui E.I. (Eugen Ionesco n.n.) mă bulversează mai mult decât fragmen-*

tele de felul acestuia, care nu sunt puține; de aceea romanele lui Sábato sunt mult mai devastatoare decât eseurile sale, de aceea în Dostoievski e mai mult tragic decât în Cioran. Are dreptate, dar câți din noi, cei pe care ne chinuiește boala scrisului, reușim să scriem ca și Eugen Ionesco, Sábato sau Cioran?

Despre el, Gabriel Brebenar declară că este un *sceptic, sumbru, pesimist și nihilist*. Aceleași lucruri se spun și despre Cioran. Gabriel Liiceanu, în prefața acestei cărți, apărută la Humanitas, în 2011, spune despre G.B. că este un „*Cioran care schimbă Parisul pe Coasta Boacii*”. Eu îi doresc să ajungă la fel de vestit ca și Cioran, să aibă o operă la fel de valoroasă ca și a lui, să câștige suficient din scris și premii, ca să poată duce o viață fără griji, și să nu renunțe niciodată la Basarabasa – Coasta Boacii a lui – dacă vrea să rămână sănătos la cap și la trup, cu picioarele pe pământ.

Speranța și oglinzile

Alexandru JURCAN

Sébastien Japrisot a tipărit primul roman la 18 ani, apoi a scris scenariu pentru cinema, revenind la literatură în 1978, cu romanul *Vara ucigașă*. Cel mai mare succes l-a avut romanul *Un long dimanche de fiançailles*, convertit în film în 2004, de către Jean-Pierre Jeunet. La noi a circulat cu titlul *O logodnă foarte lungă*. În ianuarie 1917, cinci soldați francezi au fost condamnați la moarte de consiliul de război. Cel mai tânăr avea 20 de ani și era logodnicul Mathildei. După război, fata luptă să-și regăsească iubitul, viu sau mort, în ciuda oglinzilor malefice, înșelătoare și malițioase. Ceilalți se sperie de speranța ei nerușinată, nedomolită, de ancheta ei dură, isto-vitoare, anacronică.

Fragilă, încăpățanată, copleșitoare, Mathilde devine un personaj memorabil. Poate de aceea regizorul a ecranizat romanul. Jeunet, autorul filmului

Amélie, are, așadar, predilecție pentru personajele feminine accentuate, singulare. În rolul Mathildei joacă aceeași Audrey Tautou, în alt registru decât în *Amélie*, secondată de Marillon Cotillard, Jodie Foster, Gaspard Ulliel.

Filmul e o reușită certă, alternând scenele dure de război cu demersurile încordate ale eroinei. Imaginile *in sepia* asigură veridicitate și alură de documentar. Cronologia e deconstruită în favoarea fugilor temporale. Tranșeele umede, exploziile, ororile – toate acestea trec indiferente pe lângă îndrăgostitul Manech, care continuă să scrie pe copaci tonica literă M. Ancheta sui-generis a Mathildei seamănă cu un *policier* romantic, în timp ce un albatros coboară peste farul impozant. Nu vreau să divulg finalul, nici să „strivesc corola” structurii filmice ori romanești, doar să sugerez că merită adesea să mergi dincolo de oglinzi.

Casele sărbătorilor în Sălajul rural (II)

Traian VEDINAȘ

Aria Meșterul Manole

Asemeni *Mioriței* și „*Meșterul Manole*” este baladă și colindă (corinda zidarului). Meșterul nu se cheamă numai Manole, ci există „*Meșterul Siminic*” și „*Meșterul Constantin*”.

În Sălajul rural există „corinda”, a cărei primă variantă a fost culeasă în 1942 de Leontin Ghergariu de la Aurel Vodă din Borza.

A fost publicată în chiar acel an 1942 în „*Transilvania*” și în *Folclor literar din Sălaj* (1973), de unde o reproducem și noi:

„Zădar, zădar zăduiește
Și zădu să tăt hăiește.
Da zădaru cel mai mare
Ies-afară-n preumblare,
Spre răsărit să uita
Și din gură așe grăia:
- «Care nevest-a veni
Dimineață cu prânzu
Tătă-n zăd o-om zădi...»
Nevasta zădarului
Dimineața a-o sculat
Și prânzu și l-o gătat
Și pân curți și-o măturat
Și fiu și l-o dăicat
Și cu prânzu-o alergat,
Și zădaru cel mai mare
Ies-afară-n preumblare,
Să uită spre răsărit
Și-și vede mândra viind...
El din gur-așe grăiește:
- «Crească ruga cât casa,
Da de ea s-a-mpedeca
Și prânzu și l-a vârsa

Și la fiuț s-a-nturna!...»
Și-acolo dac-o sosit,
El în brațe o-a luat
Și-n gură o-a sărutat
Și pă zăd o-aridicat.
Și-o zădiră până-n glesne
Și-o văzut că-i lucru lesne,
Și-o zădi pân-n gerunte
Și-o văzut că-i lucru iute,
Și-o zădiră până-n brău
Și-o văzut că-i lucru greu.
Și zămbi zidaru-a râde
Și nevasta lui a plânge:
- «Io-am gândit că-i numa șagă
Pântru că v-am fost io dragă.
Dragilor, zădarilor,
Lăsați țatele afară,
Că am fiuț mititel
Și cine-a-ngriji de el?
Și cine mi l-a scâlda?»
- «Ia, ploaie când a ploua!»
«Și pă cap cine l-a unge?»
«Ia omătu când a ninge!»
«Și cine l-a legăna?»
«Ia, vântu, când a sufla!...»
Suflă vântu di pă deal.
Să leagănă-ncet și rar;
Suflă vântu di pă șes
Să leagănă-ncet și des;
Suflă vântu di pă vale,
Să leagănă-ncet și tare” (Ghergariu, 1973).

O investigație completă asupra Meșterului Manole în Satele Sălajului a realizat Ion Taloș; reputatul etnolog născut în Prodănești a cules 42 de variante ale colindei ce începe cu „zădar, zădar zăduiește” răspândite în localitățile: Borza

(10), Bozna (1), Brebi (6), Buciumi (1), Ciglean (6), Jac (1), Ortelec (3), Popeni (2), Prodănești (10), Sânmihaiu Almașului (1).

Ion Taloș a reprodus și mărturisiri ale respondenților. Astfel aflăm că în Prodănești se colinda „la furcă” în șezători și „la ferești” în dimineața de Crăciun. Era colindată numai de femei. Feciorii nu o colindau, nici bărbații nu o îndrăgeau. Era o colindă „de jele” de plâns după femeia zădită.

O respondentă din 1966 nu o cunoștea din satul natal, a învățat-o în Prodănești prin 1926-1930. Respondenta din Ciglean e originară din Prodănești. O colindau femeile în grup. Ascultătorii plângeau când auzeau colinda „de mila copilului rămas fără mamă”.

În Borza se cânta pe melodia din Brebi. Niciodată n-a fost „hore”, ci numai „corindă”. Corindătoarele din Borza erau originare din Prodănești, acolo au învățat corinda, iar cele din Ciglean născute în Brebi sau Prodănești. În Brebi se cânta prin 1923-1930.

În Buciumi se cânta pe melodia din Prodănești. În Popeni era cântată la fereastră, femeia din casă, cea care o cerea plângea. Era o colindă bocet cu funcție catharsică, de eliberare a durerii.

Pentru reperele noastre reținem varianta din Brebi:

adevărul

Magazin
Sălăjean
LIDERUL PRESEI SĂLĂJENE

„Zădarii zăduri făce
Zădu napoi se urne
Da zădari cel mai mare
Iel d'in gură-așe grăie:
- Care mândră ș-a vini
D'emineată cu prânzu
Tătu-n zăd u-om zădui.
(Iel) Să uită spre răsărit
Văzu-a lui mândră viind.
Și iel d'in grai așe-o grăit:
Crească rugu cât casa,
Că doară s-a-nt'ebd'eca
Și napoi d'e s-a-nturna.
Bine vorba nu găta
Până-acole d'e sosa
Și tătu-n zăd u-o zădui.
U-o zădui până-n brău,
Și-acole-o văzut că-i greu;
Ie d'in grai-așe-o grăit:
- Drajiilor zădarilor,
Lăsață-m țâțele afară,
C-am un fiu pe mit'it'el
N-am cine cota d'e iel.
Sufală vântu d'i pă vale
Și mni l-a legâna pe tare;
Sufală vântu d'i pă șes,
Și mni l-a legâna pe d'es
(N-o măi șt'iu)” (Taloș, 1997).

Așadar, *Aria Meșterului Manole* este concentrată în Sălaj în satele de pe Valea Agrijului: Romita, Jac, Brebi, Prodănești, Borza și Ciglean, toate cu acces la drumul Românași-Jibou, în umbra cetății romane de la Porolissum.

Dacă ipoteza etnologiei, după care balada *Meșterul Manole* se cânta în „confreria zidarilor” (Caracostea, 1980), în aceste sate a existat o astfel de confrerie din perioada romanilor, poate mai de demult sau poate ceva mai târziu, când pe Valea Agrijului s-au putut așeza celți, socotiți în unele cercetări ca răspânditori ai ritului „jertfei zidirii”.

Din salba bogată a corindei zidarilor din sate sălăjene de pe Valea Agrijului nu știu dacă a mai supraviețuit vreo variantă.

În 2008, Ioan Bocșa a mai descoperit-o în Dobrin:

„Tri zădari zădu zădiră,
Tri zădari zădu zădiră,
Li așe să sfătuiră,
Li așe să sfătuiră.

C-a cui nevast-a vini,
C-a cui nevast-a vini
Pă ace' or zădui
Pă ace' or zădui.

(și) Viniră a Manoli
Și-ntr-un rug s-o-mpedeca!
Hârbu și l-o îmburdad,
Și de jos și l-o luat,
Ea de jos s-o ridicat
Și hârbu și l-o luat.
Și s-o dus în drumu îi
Pântru a o zădui.
Manole sta și s-uita
Și la soare-așe grăia:
- Întoarce-mi-ai nevasta
N-o lăsa să die-nc'o',
Că ie dacă a vini
Musai a o zădui.
Și nevasta to' vine
Până iaca-c-ajunje.
Ie de jos s-o rădicat
Și în brațe o luat.
Ei o luat apoi în braț
Și pă rât o aruncat.
Zidui cât ziduirea,
Ziduiră până-n glezne
De văzut c-aclolo-i lesne.
Zidui cât ziduiră
Ziduiră până-n brău
De văzui că-acolo-i greu
Dar ea strigă în gura mare:
- Lasă-mi țâțele afară
C-am un pruncuț, să nu moară.
Da' meșterii tot lucrau,

P-Anica n-o auzeau
Nici pe ea și nici pe pruncu.
Înghiți-or pământu.
Sufală vântu peste mare,
Legânați-l cât de tare,
Sufală vântu peste șes,
Legânați-l cât de-ncet.
Pruncu plânge nu-l crede
- Taci, taci, taci, copile drag,
Că mamă-ta o murit.
Tatăl tău o ziduit.
- Manoli, Manoli
Nu știu ce rău ți-am făcut
De pă pământ n-am încăput.
Mor, mor, mor, pruncuțu meu,
Grijească-te Dumnezeu!” (Bocșa, 2009).

Prin formula de început „Tri zădari zidu zidiră” varianta din Dobrin se circumscrie celor din Ortelec prezente în colecția lui Ion Taloș, ceea ce ar putea însemna că cele două localități își pot disputa poziția de centru cultural țărănesc pentru *Aria Meșterul Manole*.

În comentarii la *Meșterul Manole*, nu atât geneza cât răspândirea baladei este pusă pe seama „conferențelor de zidari”.

Când, în balada noastră, maimarele meșterilor zice:

Var și cărămidă
Că-i pustie multă,
Că-i lucrare lungă

și când versurile revin mai târziu ca un refren, aceasta arată că ne aflăm în fața unui lait motiv propriu muncii zidarilor. Motivul dă greutate părerii că tovarășii de zidari au avut un mare rol, dacă nu în nașterea, în orice caz în răspândirea baladei (Caracostea, 1980).

În Sălaj, varianta colind a baladei se și numește „corinda zidarilor”.

Lumina din sângele meu*

Alice Valeria MICU

negru pe alb

lumina urcă în vene
și n-o poți opri

să ajungi deopotrivă cu ziua
când noaptea adoarme pe inima ta

condamnați la veșnică lumină

zorii despică lumina
dar cine să-i simtă durerea

de-ar fi întunericul o toamnă
ce de lumini s-ar prăvăli pe
creștet
cum am pași prin ele ca prin valuri
și cum ne-am îngropa de bunăvoie

dar întunericul stă ca o buturugă
pe care sângerează fără glas
capul desprins al zilei de ieri
și-al celei de mâine
deopotrivă

terapie intensivă

în fiecare noapte
amânăm trecutul
stăm câteva ore cu
ziua următoare în vene

perfuzii cu lumina de mâine

alb-negru

tăcerea se umple
c-un singur cuvânt dezleagă-l
și lumina cea nerostită
cu tine va fi
cea mai mare nenorocire
nu e să mori ci să nu poți muri

a șaptea confesiune

lumina miroase a moarte
nici visele nu au libertatea

supremă

de-aș găsi cândva ieșirea
întunericul mai rătăcește o vreme
prin labirintul din sângele meu

precum praful pe ecran

doar iluzia de viață ne mai ține
treji
asemenea aerului suntem
neputincioși în fața răului

nu mai știm dedesubtul căror oase
ne-am îngropat sufletul

să abdici de la visul
atotcuprinzător
să închizi ochii
ce dulce luciditate
viața se așterne zi de zi
precum praful pe ecran

negru pe negru

faci adesea incursiuni
în adâncul mormântului

întuneric peste întuneric

până la urmă și moartea
e doar un exercițiu de obișnuință
cu lumina ce coboară tot mai mult
din sângele tău

indigo

să privești lumea
cu sufletul care-ți
curge prin vene

și să nu-i vezi chipul
ci pe tine să te vezi

și să n-o simți
ci cum tu în adevăr ești
și să n-o auzi
ci precum răsuni pe dinăuntru

și-ți spui

sângele acesta e o făcătură

buchetul mecanic

nevăzută ziua când
atomii sufletelor noastre vor avea
un trup să-i poarte
otrava gândurilor să le-o dăm
nebunii rostesc versete
noi alegem cuvinte și
ne talmăcim visele

toate gesturile ne leagă de
o anume obișnuință
îmi va lipsi felul în care tu
amesteci limonada eu mierea în
cafea
buchetul mecanic cu flori de câmp
și amintirea câinelui cu buline

atunci când nevăzuta zi
va ajunge la noi
cine va lăsa ușa deschisă

ies câteodată din
rolul estetic și decorativ
al ființei mele
dar ochiul ce observă asta
e infinit mai experimentat

alb pe alb

noaptea așterne pânza tăcerii
întunericul ține loc de cuvinte
ei au conștiința apartenenței
la lumina de dincolo de lume

Doamne, îți mulțumesc că ești
atât de sus
încât te poți oglindi
în sângele meu curgător

* din volumul cu același titlu în
curs de apariție

Arta în grădină

Simpozion internațional de arte vizuale, Grădina Botanică Jibou, ediția a II-a, 12-22 august 2013

Organizatori:

CENTRUL DE CULTURĂ ȘI ARTĂ AL JUDEȚULUI SĂLAJ

CENTRUL DE CERCETĂRI BIOLOGICE „VASILE FATI” JIBOU

ASOCIAȚIA CULTURALĂ JAD DIN CLUJ-NAPOCA

Participanți:

IOAN HORVATH BUGNARIU

CORINA HORVATH BUGNARIU

MARCEL LUPȘE

IOAN AUGUSTIN POP

BEATA BEBEL

WLODZIMIERZ KARANKIEWICZ

RADU ȘERBAN

FLORIN GHERASIM

DOREL DAVID MORAR

DANIELA ȚURCANU-CARUȚIU

Arta în Grădină/ Grădina artelor

Pentru înțelegerea realității, a unui fenomen ori eveniment aflat în proximitate, în mod obișnuit optez pentru vederea globală mai întâi urmând să detectez nuanțe, detalii, semnificații. Recomand același lucru și prietenului profesional; să se citească prin existen-

ța prin care ocupă locul în lume, să afle căruia spațiu (identitate) politic și stilistic îi aparține, ce e el însuși, și după alte chestionări să-și creeze un sistem de oglindire. Să se vadă limpede. Și, nu în ultimul rând, cât de adevărat e că arta sa operează în și cu limbajul universal? Iată, Kandinski s-a înșelat la începutul veacului trecut convins că peste o sută de ani cu toții se vor exprima în limbajul său, asemenea eșecuri față de așteptări suferind și ideile abstracționiste și conceptualiste care au urmat (B.Schwabsky). Premisa vederii globale, după aceste exemple, indică și erori: când modelul e clișeizat, luat ad-literam sau arhe-tipizat. Vederea globală pentru care optez, în realitate sau artă, constă în relaționări. În acest sens, dacă în textul publicat în tabloidul *artă & stil MODERNISM* din 29 august din acest an atinsesem aluziv un ansamblu de cauze critice, am emis și o foarte subțire opinie. Citez: „Simpozionul s-a încheiat și data vernisajului, douăzeci și doi august, a încorporat o metaforă: Arta în Grădină/Grădina Artelor. Genurile artei și peisagistica asimilate în land art au incitat spectatorul într-un entertainment. Spectatorul (-consumator), invitat literalmente în spațiul artei, a beneficiat ideal: «e voie să călci iarba, e artă!»”. Vederea globală relaționa fațete manageriale autohtone, un eveniment ce poartă în sine cauzalități chestionabile, artistul înzestrat cu imaginație și locul. Jiboul remanent, clișeizat cultural, purtător de „mare hibă”, metaforic sau real pentru

câteva zile, a oferit grație și arte. O concluzie: „Arta în Grădină/ Grădina artelor” în ansamblu văzut, evoluează pe un tărâm marcat de vedenii și decalaje; cu spiritualitate însă în coordonate noi, cu promisiune. Genul artistic și desfășurarea evenimentului de final. De ce entertainment, land-art, ansamblaj, performance, intervenționism după ce rezultatul este pictură? Nu voi face observații privitoare la opere și artiști. Găsesc să menționez în schimb că lucrările stau sub semnul tehnicii și a „ceva” mediumnic, un sens imaginativ, o imagine diferită de *plainair-ism* și odată cu acestea, dincolo de spectaculozitatea și strategiile prezentării evenimentului, avem legătura imediată la multitudinea medială. Pentru a întări conexiunea pictură-joc medial adăugăm un detaliu. Într-un comentariu referitor la pelicula filmului *L'année dernière à Marienbad* (1961), C. Gheorghe anunță chiar din titlu (*CE GÂNDEȘTE FILMUL? Dincolo de ecran este creierul*) o idee apropiată nouă. În spirit cinematografic, găsim că dincolo de eroii narațiunii, personajele principale sunt camera de filmat în mișcare, memoria și hipnoza sau altfel spus o emoție care paralizează retina asupra motivelor. O legătură dintre film și pictură sunt imaginile stihiale jucate de pomii negri și geometria parcului din pelicula cinematografică și cea pictată. Lucrările sunt mici, proporționale timpului. Lasă ca în oglindă să se citească gândirea și mușenia timpului și văzul focalizat al privitorului – peste gardul verde-negru de buxus, proiectată, o lumină taie. Unde e și de ce floarea indigo e mai înaltă decât chiparoșii, pinii cei bătrâni? Camera culcată pe spate, nu un creion, proiectează cerul cu memorii. De ce pelicula pictată șterge străveziu, castelul? Vârful lui e îndepărtat, pe ziduri istoriile despre spațiu, lumină și umbre, abstracție și concepție și concept sunt vagi. Abia în grădină subțirimea gândului și a memoriei se relevă, într-un ansamblu plural de medii.

Ioan Augustin POP,
Concept Simpozion

Gânduri în Grădină

Ceea ce anul trecut părea act de întemeiere, astăzi înseamnă deja zidire. Așa putem caracteriza, ontic, faptul că a doua ediție a Simpozionului *Arta în Grădină* a strâns la Centrul de Cercetări Biologice „Vasile Fati” din Jibou zece artiști care, după zece zile de împreună lucrare întorc astăzi, darul, prin vernisajul lucrărilor ce vor fi donate Grădinii Botanice și, respectiv, Centrului de Cultură și Artă din Zalău. În calitate de curator al Simpozionului, îmi revine rolul de a încerca o *citire prin privire* asupra expoziției. Misiune grea, pentru că, îndelung eclozate, majoritatea lucrărilor au ieșit la vedere abia în ultima zi, când le-am văzut și eu, la panotare.

Ioan Augustin Pop este, ca om, un caracter cu profil puternic, care-și apără polemic, cu strășnicie, teritoriul ideilor. Astfel, nu m-a mirat faptul că, din toată Grădina, încă din prima zi, s-a dus la cei doi lei din piatră, bătrâni, știrbi, prăfuiți, care mai mult dorm decât străjuiesc scările ce duc la fostele grajduri. Aici intervine capacitatea, harul, forța demiurgică a artistului, de a revrăji lumea. Zece zile a ținut zbuclumul lui Ioan Augustin de a trans-pune cei doi lei pe pânze. Ce a ieșit?! Renăscuții lei nu mai sunt îngropați în nisipul și iarba grădinii. Viguroși, plini de elan, cu ochi pătrunzători, au redevenit regi. Proiectați pe albastrul ireal al unui cer mitologic, cadrul este suficient pentru a descinde în legendă. Acești lei pot fi de pe timpul gloriei asiriene, străjuitori la porțile cetății Ninive. Ar putea fi leii deșertului, din multele povești ale celor o mie și una de nopți. Ar putea fi și fioresii lei cu care luptau gladiatorii, în Colosseum, unde, poate, va fi asistat Augustus însuși, Împăratul. Iată, ce lasă cadou, la plecare, un artist, Ioan Augustin Pop, cel care, în tensiunea travaliului artistic, s-a identificat, aproape, cu subiectul, sau, cel puțin, așa l-am văzut eu, când l-am surprins cu obiectivul foto, în proiectul *Artist in Action*, ca un leu, vânând, cu ochi fioresii, leul pe care, ca o cange, ca un harpon, pensula din mâna sa îl scoate, îl naștea din adâncurile pânzei.

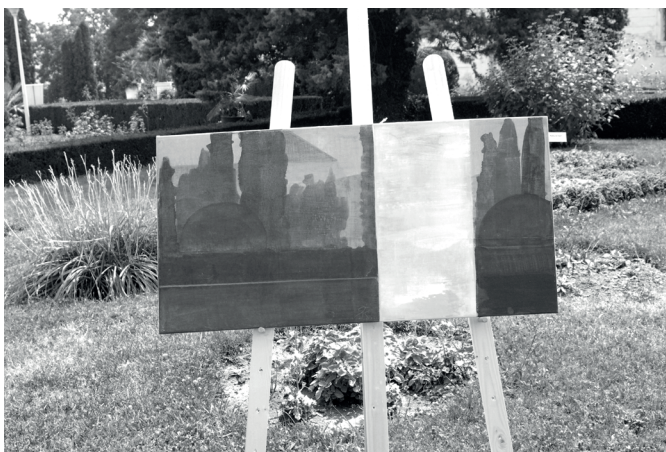
Wlodzimierz Karankiewicz și **Beata Bebel**, soț și soție, din Polonia, au adus Simpozionului aportul benefic al întâlnirii cu o altă școală de artă, un alt spațiu cultural. Demersul lor, unitar în ansamblu, pare, totuși, la prima privire, atât de scindat încât ai crede că cei doi artiști nici nu se cunosc. Wlodek împrăștie monocromia pe suprafețe mari, în reprezentări care pot fi obiectuale, dar pot fi și hărți mentale ale tra-seelor, reale sau imaginare, din Grădină. Dimpotrivă, Beata se dedică privirii de tip macro asupra obiectelor de natură micro. Pânzele mici, îngreunate de pasta policromă, așezată multistrat, duc la reprezentări care, într-un figurativ rarefiat, sugerează inflorescențe de dalii, văzute foarte de aproape, sau chiar universul celulei, văzut la microscop. Din altă perspectivă, cu re-pere ce trimit vag la un Jackson Pollok, spre exemplu, reprezentările amândorura pot fi citite nonfigurativ,

într-o abstracție care recompune, armonios, ordinea creației, prin asumarea unor roluri de patricipare - colaborare complementare, de tip yin și yang.

Despre familia de artiști **Corina și Ioan Horvath Bugnariu** vreau să spun, în primul rând, că onorează, prin participarea lor la Simpozion, emblema acestui eveniment. Dânșii reprezintă repere ale vechii școli de artă clujene. Argumente sunt în îndelungata activitate pedagogică, valoroasele expoziții și multiplele premii, din partea mediului artistic. Domnul Ioan Horvath, grafician, a ales ca mijloc de expresie fotografia. Într-o serie care mărturisește preocupări mai vechi, realizează portrete de copaci, surprinși în ipostază monumentală și solitară. Rezultă expresii tipologice, degajând forță, dăinuire dar, în același timp, și fragilitatea indusă de solitudine. Cred că mesajele din titlurile acestor lucrări: *Renaștere* și, respectiv, *Martor peste Timp* nu sunt întâmplătoare și, cel puțin eu, le simt spunând mult, dincolo de Imagine. Doamna Corina Horvath Bugnariu ne surprinde, pe cei care îi știm statornicia în teritoriul artei textile, cu abordarea temei Grădinii din vârful penelului înmuat în culoare. Dar, dacă citim în cv-ul domniei sale faptul că peste trei decenii s-a dedicat predării limbajului plastic la mii de elevi, înțelegem că surpriza nu este decât aparentă.

Dorel David Morar este primul sculptor prezent la Simpozion. El a primit invitația ca pe o mare provocare. A început dezghețarea unui bloc de piatră cu o lungime de aproape patru metri. Într-un efort care

va mai dura, va amplasa, pe un loc deja ales, prima lucrare de artă monumentală în perimetrul Grădinii Botanice – *Coloana Cerului*.

De la Constanța s-a alăturat proiectului nostru **Daniela Țurcanu-Caruțiu**. Peisajele realizate de ea surprind cadrele naturii construite, grădina, într-un repertoriu frust care, însă, rezumă inventarul vegetal al Grădinii: copacul, florile, iarba. Acestea, pe pânzele sale, au strălucirile și irizările caracteristice tehnicii folosite: uleiul.

Pictorul bistrițean **Marcel Lupșe** a lăsat lucrări în care, parcă, a strâns verdele sevelor vitale ale Grădinii, în combinație cu tema Castelului Wesselenyi, tratată în alegoria romantică a ruinei. La Jibou, ruina castelului nu este metaforă ci, deocamdată, realitate. Însă, oamenii care muncesc și gândesc la viitorul Grădinii au nădejde că, poate, la anul chiar, castelul va intra în șantier, pentru a-și recăpăta frumusețea de altădată. Frumusețe la care și Arta, prin crearea unui spațiu de expunere permanentă a artei contemporane, își va

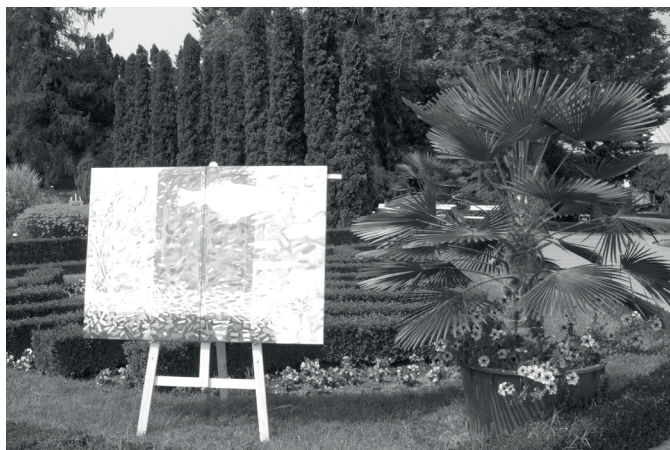

găsi locul.

Poate că această imagine, restaurată, transpare, ca o viziune, în reprezentările lui **Radu Șerban**, care tratează aceeași temă mixtă: Grădină plus Castel, pe care le învăluie, însă, într-o ceață subțire, luminoasă. Această pâclă nu distruge contururile, însă estompează, până la uitare, starea de ruină, astfel încât, elementele prefigurate de viitoarea restaurare ar putea fi cu anticipație întrezărite, ghicite, ca posibile.

Până atunci, să ne bucurăm că în luna august 2013, prin această expoziție, Arta este, cu adevărat, expusă în grădină, iar Grădina, transfigurată în artă. Până la anul, artiștii vor pleca, dar aici vor rămâne pleiadele, urmele meteorice ale popasului lor artistic în Jibou. Adică, aceste lucrări, care se vor adăuga la ceea ce, de acum, nu mai este o promisiune, ci o realitate: două colecții de artă contemporană, una a Grădinii Botanice din Jibou, gazda manifestării, iar cealaltă a Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, instituția finanțatoare. Să ne vedem la a treia ediție, în anul 2014.

Florin GHERASIM,
curatorul Simpozionului

GRĂDINA: motiv, conținut și scenă ambientală

Am ajuns la a II-a ediție a Simpozionului de Arte Vizuale ARTA ÎN GRĂDINĂ. În general, nu este ușor să demarezi o acțiune culturală, dar, dacă evenimentul s-a produs, poate fi mai dificilă continuarea acestuia, în sensul standardelor dorite de organizatori și a așteptărilor beneficiarilor.

Manifestarea noastră este o reuniune de artiști vizuali, care, în condiții excepționale, conviețuiesc, discută, interacționează cu reprezentanții altor arte, crează și, la finalul perioadei stabilite, oferă lucrările realizate comunităților locale. Este un act de generozitate (artiștii nu au primit onorarii pentru operele create) și de respect pentru ideea de colecționarism, de punere împreună a mai multor lucrări de artă contemporană, care să poată fi văzute și comentate, peste ani.

Cu cât vor prinde viață mai multe colecții de artă contemporană, pinacoteci, galerii și centre de artă, publicul va fi mai aproape de tendințele artei actuale și va putea mai ușor să recepteze producțiile contemporane.

La sfârșitul ediției de anul trecut, ne-am propus ca, pe viitor, să acordăm o dimensiune internațională Simpozionului, prin invitarea unor artiști din Europa și, nu în ultimul rând, să încercăm ca Arta în Grădină să se întâmple cu adevărat, ca lucrările de pictură, fo-

tograpie și sculptură, cu ocazia vernisajului, să invadeze spațiile florale și de vegetație riguros controlate și întreținute de gazdele noastre.

La această ediție, cele două obiective au fost atinse. Alături de artiștii români care au răspuns invitației noastre - aparținători ai unor centre artistice importante din țară: Cluj, Bistrița, Oradea, Constanța și Târgu Mureș - la Simpozion au participat și doi pictori remarcabili din Cestokowa, Polonia. Prezența lor a fost una de bun augur. Cu această ocazie, ne-am convins (dacă mai era cazul) că arta nu are granițe și că limbajul ei este unul comun.

Cu toate că nici un artist nu a lucrat direct în natură, florile, vegetația, peștii, castelul, coloanele, leii din piatră, atmosfera erau ușor de regăsit pe pânzele expuse în Grădină. Această etalare a lucrărilor, de tip intervenție în natură, a fost una perfect acordată cu genericul și implicit cu obiectivele Simpozionului.

Chiar dacă lucrările au putut fi vizionate în această formulă doar câteva ore, înainte și după apusul soarelui, participanții la vernisaj (dar și artiștii) au avut o deosebită experiență, unică în felul ei: de a recepta conținutul lucrărilor pe cel puțin două planuri, unul fiind cel aparținător limitelor cadrelor pânzelor și celălalt, unul mai larg, contextul, sau spațiul proximal cu care fiecare lucrare a fost asociată. În această formulă de etalare, subiectul (motivul) și rezultatul creației (opera) se aflau practic pe același palier, filtrul personal impus de artiști fiind ușor de sesizat.

Considerăm că această experiență - de a aduce lucrările de artă în mijlocul motivelor, a surselor de inspirație - ar trebui continuată prin găsirea unor formule tehnice care să permită vizionarea lucrărilor de artă de către un număr cât mai mare de persoane, într-un interval de timp extins, de ce nu, chiar și în ambianța unor surse de lumină artificială pentru perioada pre nocturnă.

Desigur, cel mai potrivit loc al lucrărilor de artă este oferit de spațiile Muzeelor, al Galeriilor și al Colecțiilor de Artă. Având în vedere faptul că numărul lucrărilor realizate în perioada Simpozionului crește cu fiecare ediție, va fi nevoie de asigurarea unor spații de expunere adecvate. Instituțiile partenere și-au exprimat deschiderea necesară pentru punerea în practică a acestui deziderat.

Pentru ediția de anul viitor, dorim să lărgim ecourile Simpozionului ARTA ÎN GRĂDINĂ prin invitarea unor artiști din Europa, America și Canada, desigur, alături de artiștii din țară. Ne propunem ca în pictură să folosim suprafețe mai mari, pentru ca impactul

vizual să fie unul pe măsură. De asemenea, dorim să popularizăm rezultatele Simpozionului și în mediile de specialitate, reviste și site-uri care promovează arta contemporană, pe lângă presa locală. Tot pentru o vizibilitate mai mare vom crește tirajul catalogului Simpozionului.

De câte ori vom avea ocazia, și acum este una foarte potrivită, vom aminti și vom aduce mulțumiri instituțiilor care sprijină financiar și logistic manifestarea noastră: Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, d-lui Daniel Săuca, managerul instituției și Centrului de Cercetări Biologice „Vasile Fati”, reprezentat de dl. director Cosmin Sicora, alături de colectivul domniei sale. De asemenea, amintim și sprijinul foarte important pentru noi oferit de Flavius Lucăcel, președintele Asociației Culturale JAD.

Mulțumim sponsorilor locali și sperăm că alături de noi, la edițiile viitoare, într-o măsură mai consistentă să ni se alature mediul întreprinzătorilor locali și regionali.

Considerăm manifestarea noastră ca fiind un tribut în memoria d-lui Vasile Fati, figură vizionară și emblematică pentru tot ce s-a înfăptuit în domeniul biologic pe aceste meleaguri, cu rezonanță națională și internațională.

Radu ȘERBAN,
artist vizual și coordonator Simpozion

Clit - o misterioasă necropolă megalitică?

GYÖRFI-DEÁK György

Cetățile ielelor

Când se călătorește cu trenul de la Jibou la Dej, după ce se trece de podul de la Ciocmani, în partea dreaptă apare abruptul stâncos cunoscut ca Stanii Clițului, una dintre rezervațiile naturale spectaculoase din județul Sălaj.

Ca să nu se plictisească copiii în tren, le-am povestit că ceea ce se vede sunt zidurile unei mari cetăți a ielelor (cine mă cunoaște va zâmbi cu îngăduință - este evidentă influența lui J.R.R. Tolkien) și, dacă vor privi cu atenție, vor vedea coifurile lor strălucitoare pe coama crenelată a peretelui înalt, neted ca-n palmă. Stratagema a funcționat, băieții au avut ceva de făcut și s-au distrat urmărind peisajul. În lumina înserării, există părți stâncoase care reflectă lumina Soarelui, deci afirmația nu este chiar gratuită, gen „fairy tales”.

Prima dată am vizitat zona în august 2011, când prietenii ne-au dus cu mașina la Valea Clițului. Între nodul de cale ferată someșan și uimitoarea rezervație sunt 18,5 km pe șosea. De la o anumită vârstă, este un traseu prea lung pentru a fi parcurs într-o singură zi, dus-întors, cu bicicleta, așa că ne-am adunat, ne-am înghesuit într-o Dacia Nova călită și obișnuită cu „hârtoapele Sălajului”, apoi am pornit cu vânt din pupa și „căpitanul” Széll la volan într-una dintre cele mai frumoase aventuri de pe Valea Someșului. De-aia am și lăsat-o la sfârșit, să fie cireașa de pe tortul „Techerghelilor sălăjene”.

Din Jibou, se trece prin Var, Surduc, până la podul de la Ciocmani, unde pe tabla indicatoare scrie (de cel puțin trei ani de zile) ... Jibou - 18 km (no ho! că-s numai 13!). Peste drum de panoul buclucaș, sub poala pădurii, drumarii au postat o bornă kilometrică unde se indică, mult mai aproape de adevar, 12 km. Nu treceți podul, renovat și acoperit cu bitum în septembrie 2012, ci mergeți tot înainte vreo 5 km și un pic, pe lângă peretele stâncos și abrupt. Șoseaua este asfaltată și în stare bună.

Drumul urcă, coboară, face o buclă de la capătul căreia se vede în spate podul și un spațiu larg în lunca Someșului. De dimineață până la prânz, e umbră aici, pe drum, deci este o excursie cât se poate de potrivită pentru zilele cu temperaturi de peste 30 grade Celsius. Se pornește în zori, când aerul este încă respirabil și se călătorește plăcut până la destinație, Valea Umbrelor, care, precum o să vedeți, este un fel de răcitor natural din piatră masivă. Dar să nu ne grăbim cu povestea.

La capătul buclei, când se iese din pădurice și se coboară cu două viraje scurte de pe prima terasă în lunca Someșului, apare în dreapta o exploatare abandonată de caolin. Apa a sculptat partea decopertată în forme deosebit de pitorești. Ansamblul strălucește blând și alb, de parcă solul ar fi fost suflat de pe Luna Plină, pentru a exersa, la umbra unui plop argintiu plantat la marginea drumului, serii domoale de aselenizări. Din păcate, urmele modului de coborâre și pașii astronautilor au fost spălate de ploi, lăsând doar iluzia unui spațiu dintr-o altă galaxie, foarte-foarte îndepărtată.

De aici încolo, abruptul ne însoțește nesmintit în dreapta drumului. Uneori alunecă terenul ori

se prăbușesc copaci peste șosea. Am nimerit o zi în care, după un astfel de eveniment nedorit, drumarii încă nu făcuseră curățenie. Arborii fuseseră tăiați și făcuți bucăți, dar solul acoperea în continuare jumătate din panglica asfaltată. Gâtuitura îngreuna traficul. Mașinile treceau cu schimbul, când într-un sens, când într-altul, ca pe podul dintre Someș-Odorhei și Someș-Guruslău.

Mânați de spiritul Aventurii, ne-am bucurat de evenimentul catastrofal ieșit în cale. Ne-am oprit și am coborât din autoturism ca să studiem îndeaproape impactul accidental dintre forțele naturii și antroposferă. Buza de pe care s-au prăbușit arborii și solul spânzura deasupra noastră ca o lamă știrbită de ghilotină. Cetățeano Stâncă, noi nu suntem aristocrați cu pantalonași de mătase, ci strănepoții spirituali ai celor care au dărâmat Bastilia, au inventat balonul cu aer cald și cinematograful. Libertate, egalitate, fraternitate! „Allons enfants de la Patrie!”

Peretele retezat dintr-o mișcare, perpendicular, până-n poala luncii, a meritat să fie cercetat. El cuprindea Pete Verzi de microfloră, dungi portocalii de ocră și, spre surprinderea noastră, inflorescențe galben-verzui de sulf. Am testat substanța cu un chibrit, ea s-a topit și a ars cu mirosul sufocant al dioxidului de sulf, deci nu există nici un dubiu asupra compoziției sale. Am fotografiat și un bonsai în mediul său natural: un scoruș de munte, numit și sorb (*Sorbus aucuparia*). Fructele roșii grupate în ciorchine seamănă cu cele ale călinului, dar frunzele sunt penate, ca ale oțetarului.

Ne-am întors mulțumiți în mașină. Mulțimea de „descoperiri” făcute nu putea decât să fie preambulul unei aventuri de neuit!

Trenul: o soluție alternativă

La Stanii Clițului și în Valea Umbrelor se poate ajunge și cu trenul. Se călătorește până în Băbeni, centrul de comună de pe malul drept al Someșului,

se coboară în luncă și se trece apa cu „luntrea”.

În gară, a trebuit să cumpăr și un bilet pentru bicicletă, de fix 5 lei. Biletul de călătorie Jibou-Băbeni costă doar 3,70 lei. Ca să zic așa, bătrâna Ucraina roșie reprezintă biletul meu de întoarcere, merită să scot banul din buzunar. Biletul de bicicletă se poate cumpăra și în tren, dar atunci costă 7 lei.

Gara din Băbeni poartă pe tablă vechea denumire: Băbuțeni. Cei care caută traseul pe situl Mersul trenurilor să fie foarte atenți, destinația C.F.R. este Băbuțeni, Sălaj. Pe de altă parte, denumirea maghiară a localității este Aranymező, „Câmpul de aur”. Petri Mór susține că toponimul provine de la activitatea de spălare a nisipului pentru a decanta praful aurifer. Comuna a dispus în vechime și de alte surse de prosperitate. La hotarul dintre secolele XIX și XX, aici, pe firul apei, se găsea gata să fie trasă în mijlocul râului moara plutitoare „cu o piatră și o roată” a lui Pinte Găvrilă and Co.

Mare noroc am avut cu localnicii, oameni primitivi și binevoitori. Fără să ne știm, m-au luat din gară și m-au condus precum Vergiliu pe Dante printre bolgiile Iadului. Drumul către „luntre” are cam 3 km, merge paralel cu calea ferată, în susul Someșului, apoi se trece peste șine la semafoare și se ia cap compas biserica din Cliț, care se vede

deslușit. Pe câmp, strălucesc smocurile înalte de „vergi aurite” (*Solidago canadensis*), probabil de aici mi-a răsărit în minte comparația cu „creanga de aur” din „Divina comedie”, cu mult înainte ca Dan Brown să se apuce de scris „Inferno”. Oricum, în cazul de față, creditul pentru referința livrescă i se cuvine lui James George Frazer.

Către „luntre”, converg două drumuri, unul cu un singur rând de stâlpi și unul cu două rânduri de stâlpi. Merg pe primul, peste luncă, între lanuri, că-i mai scurt. Celălalt e pietruit, o variantă pentru vremurile mocirloase. Dă-ne Doamne și-un pic de ploaie, deoarece vara lui 2012 a fost cumplit de uscată, n-a plouat de două luni de zile!

Iată punctul de trecere, podarul este dincolo, pe mal ori în căsuța construită de săteni pentru el. Ca să-i atrageți atenția, bateți cu o piatră în stâlpul de susținere a cablului de oțel. „Luntrea” nu este o barcă, ci un bac mai mic, în care încap chiar mai multe biciclete.

Pe luntraș îl cheamă Augustin Rad, este sprinten și tare în brațe. Din cauza secetei, Someșul e foarte mic și râul n-are vlagă, de aceea omul a întins încă o frânghie, cu 2,5 metri mai jos. În vremuri fără de ploaie, forța motrice constă în puterea celor „două mâni”.

Trecerea Someșului între Băbeni (fost Băbuțeni) și Cliț a costat 2 lei. N-a trebuit să plătesc separat pentru bicicletă. Cine are mașină oricum vine pe la podul din Ciocmani. În răstimpul dintre traversări, dacă vremea îi permite, podarul din Cliț stă alături de alți prieteni undițari și prinde pește. „La luntre” reprezintă un loc feeric pentru cei dornici să prindă în cârlige materia primă pentru cele mai năstrușnice povești pescărești.

Repere de interes turistic

Ca să ajungeți de la Someș la biserica din Cliț, există două căi posibile: pe scurtătură, pieptiș, urcând prin grădini (în buna tradiție ardelenescă, dacă nu se fac stricăciuni sau furțișaguri, este o cale permisă oricui) sau pe drumul pietruit, care vine dinspre „cooperativă” (magazinul sătesc). Am ajuns sus exact la ora când trecea „Săgeata Albastră” de Baia Mare prin Băbeni.

Edificiul i-a păcălit pe mulți dintre drumeții care n-au urcat până aici și s-au mulțumit să-i arunce o privire de la șosea. El are forma și dimensiunile unei bisericuțe din lemn, însă clădirea este „de zid”. Ea a fost orientată corect, cu altarul către răsărit, „către munte”. Monografia lui Kádár József despre comitatul Solnoc-Dăbâca nu ne oferă nici un fel de date istorice despre construcția templului. Pe situl Episcopiei Sălajului, biserica este dată ca o filie a Loznei, iar preot paroh este Vasile Avram (o coincidență de nume cu cel al etnografului născut

în Lemniu). Pe baza datelor de aici, presupunem că edificiul de piatră a fost ridicat în 1846 și poartă hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”.

Cercetați mormintele preoțești din țintirim. De obicei, aici au fost îngropați și dascălii, și preotesele, așa că cimitirul din jurul bisericii constituie prima pagină din istoria unei localități. Se cuvine s-o citiți cu atenție. De asemenea, reprezintă și o măsură a grijii față de păstrarea valorilor din vechime. Celor deloc interesați de asemenea subiecte „vetuste” li se oferă șansa să admire minunata priveliște a Stanilor Clițului din aval.

Lumea din sat, văzându-ne străini și interesați să aflăm cât mai multe, ne-a spus: „Nu se poate să plecați din Cliț fără să vizitați casa unde s-a născut Silvia Tămășan.” Am căutat pe internet și am găsit câteva din videoclipurile unde apare binecunoscuta interpretă a cântecului popular sălăjan, omagiată în 2011, cu prilejul lansării volumului autobiografic „Născută în zodia cântecului. Amintiri din viața artistică” (Editura Eurotip, Baia Mare). Zicea Anamaria Avram: „Silvia Tămășan s-a impus în această lume, a cântecului popular, prin repertoriul dumneai, bogat, variat și autentic, cântat alături de marii artiști ai neamului românesc”. Interpreta s-a născut în 21 februarie 1946, și-a început cariera artistică în 1966, iar după ce s-a căsătorit s-a stabilit în Baia Mare, fără să uite de unde a pornit. Cu prilejul înregistrării unei melodii populare, artista a adus pentru prima oară televiziunea națională ca să filmeze impresionanta panoramă stâncoasă a Stanilor Clițului.

Casa părintească se află la ieșirea dinspre Surduc. Este o clădire scundă de piatră, cu pridvorul plin de mușcate și alte ghivece înflorite. Ferestrele sunt din lemn. Țigla de pe acoperiș e roșie, semn

că a fost recent schimbată. Altminteri, gospodarii au scos mobila din casă și foiesc prin curte. N-am dorit să le perturbăm activitatea, așa că am trecut neobservați mai departe.

Dincolo de casă, pe cealaltă parte a drumului, începe rezervația naturală Stanii Clițului. Peretele abrupt șlefuit de vânturi și de ape are o înălțime de peste 200 metri, ceea ce constituie o provocare pentru toți alpinistii sosiți aici. Un gard viu rustic, din trunchiuri de copăcei, apără șoseaua de stâncile prăvălitate din înălțimi. Pătrundem printr-o poartă verde și ne îndreptăm către un monolit imens, cea mai vizibilă parte a unei grădini de piatră, în stilul budismului Zen, în deplina ei naturalețe. Dacă ar afla de existența acestei minunății someșene, japonezii și-ar trage tren de mare viteză până aici. La noi, vin doar cei avizați și autocarele cu elevi pornite să viziteze frumoasa vale a Loznei. Fotografiem tot ce se poate: uriașa piatră cubică, alaiul de bolovani, pietrele ascunse în umbra pomișorilor și tufișurilor. Sus, pe partea dinspre Ciocmani, sub o streășină naturală, se zărește un grup de roci mai întunecate decât peretele abruptului, ca o piscică așezată alene în podul unei case a urieșilor.

Alte forme mi-au fost arătate de echipa de mici exploratori, formată din Emanuel, Ionuț și Paul, trei buni cunoscători ai zonei. Ne-am întâlnit la imensul bolovan de pe partea dinspre luncă, ce poartă o inscripție misterioasă. Seamănă cu glifele săpate în stâncă descoperite de Thor Heyerdahl în Insula Paștelui. Băieții urmăresc traseul scobiturilor cu degetul arătător: „Nenea, uite, se vede un T și un L!” În spate, printre tufișuri, se află alți câțiva dinți de uriași, aflați în partea dinspre luncă. În scobitura unui alt megalit, îmi arată un cioc de papagal, cu ochiul viu și rotund al unui smoc de licheni. Întreg spațiul rezervației a devenit un teren magic de joacă. O ruină galbenă, ce seamănă cu piciorul Podului lui Traian din Turnu Severin, este folosită ca un fel de tobogan natural. Printre imensele pietre, strălucesc pânzele de păianjen întinse pe tulpinile de iarbă neagră (*Calluna vulgaris*). În septembrie, ele sunt înflorite și colorează spațiul în rozul-violaceu preferat de fete și fetițe (nuanța „pink” a cutiilor pentru păpușile Barbie).

În peretele abruptului de la Stanii Clițului, se găsește și o pivniță săpată în stâncă. La intrare, este o portiță de lemn, dar accesul a fost blocat și cu un garduleț încropit din araci. Un melc rebel s-a instalat comod în zona „proprietate privată”. Pe drumul către Ciocmani, am zărit încă două astfel de încăperi utilitare, tăiate în mici caverne naturale, apoi lărgite și modelate de mâna omului, pentru a fi folosite ca frigidere „ecologice”.

Iată cam tot ce merită văzut în antecamera adevăratei atracții a zonei: „Valea Umbrelor”, tainicul canion din miezul muntelui.

Locul unde frunzele nu putrezesc

Denumirea de „Valea Umbrelor”, dată părții superioare a Văii Clițului, a fost popularizată de cumnatul meu, ziaristul Deák Zoltán, pe vremea când a lucrat la proiectul descoperimsalajul.ro. Împreună cu prietenul său, Călin Pavăl, el a făcut două incursiuni aici, una în vara anului 2004, alta în februarie 2005.

Ea este o formă de relief trecută doar pe unele hărți, tănuită pe altele, deși ar putea constitui o atracție turistică de prim rang, mai ales pentru cei care cred în existența unei supercivilizații superioare, distruse în urma unui cataclism tehnologic, în urmă cu zece milenii, din alea cărei rămășițe s-a format Egiptul Antic. Am grupat hărțile existente pe categorii, PRO și CONTRA, într-o pagină dedicată de pe blogul „101 de priveliști ale Muntelui lui Rákóczi”, unde vă puteți convinge de adevărul celor afirmate.

Valea Clițului se află la intrarea dinspre Surduc în satul Cliț, chiar în cotitură, pe dreapta. Debutează cu un loc larg și mlăștinos. Se merge pe un drum forestier până la cabana silvică. Dacă îi cunoașteți pe pădurari și vă deschid, se poate dormi aici, chiar și iarna (vezi „Cliț - Umbre în alb” din „Descoperim Sălajul”). Dacă nu, în „parcarea” dinaintea casei, vara se poate întinde un cort.

După ce prietenii noștri și-au parcat mașina la umbră, am înaintat 2 km „per pedes”, ca apostolii. Regiunea e plină de ferigi și aluni. Deși le-a trecut vremea, totuși, pe un vârf de ramură, pitită între frunze, am găsit o alună. Evenimentul a fost fotografiat atât de prietenul Széll Sándor, cât și de soția mea, din două puncte diametral opuse.

Ne-am continuat ascensiunea pe firul văii. Am întâlnit adesea pe cursul superior un marcaj forestier, bandă roșie.

Apar primele nișe din peretele stâncos. Arată ca niște firide în care cândva au fost depuse, poate înainte de Ultima Glaciațiune, trupurilor unor morți din rasa atlantiților. Să ne amintim de stâncile înscrisurate de

lângă șosea, situate în dreptul abruptului. La intrarea în defileu, nișele se înmulțesc, se lungesc, se aliniază în paralel pe mai multe nivele. Lumina soarelui trecut de amiază pătrunde cu greu până jos, în fundul văii. Atmosfera este nefirească, apăsătoare, sepulcrală. Parcă ar fi un spațiu al veșnicei odihne pe care noi, intrușii, îl perturbăm cu nevinovăție. „Scary Movie la doi pași de Jibou” - notează Sándor pe blogul său: „SzellPhotography”.

Stratul de frunze din toamna trecută a rămas intact. El măsoară pe alocuri și câte o jumătate de metru grosime, de parcă ceva nevăzut ar împiedica putrezirea resturilor vegetale. Totuși, ici și colo, întâlnim ciuperci, unele de mari dimensiuni.

Un chip uman, bărbos, de aproape 1 metru înălțime, ne examinează de pe perețele din partea stângă (pe sensul de urcuș). Mă apropiu ca să mă conving că nu am vedenii. Fața gardianului rămâne impasibilă. E real, cu trăsăturile uimitor de bine conturate. Cum de nu știe nimeni de el? Pe net circulă o mulțime de trucaje, unde apar profilurile unor Sfincși carpațini, „surprinși” în diferite cotloane izolate ale țării, în vreme ce aici se află unul adevărat, probabil vechi de milenii, cu desăvârșire necunoscut. Și nimănui nu-i pasă.

Cercetăm o valea laterală, care are la intrare o stâncă în formă de cap de pisică. Privită din acest unghi, din aval. Din cealaltă parte, ea este un profil uman, față în față cu o hârcă (un craniu) îngropată în sol. Prietenii noștri au fotografiat alte stânci ciudate, printre care una în formă de câine. De fapt, când am început urcușul, mi-am făcut un toiag dintr-o botă de alun, deoarece la sosire am auzit niște lătrături. Fiecare ramură secundară a Văii Clitului ne rezervă surprize. Într-un alt loc, un „liliac” (vampir) atârna cu capul în jos: e doar un smoc de ierburi uscate. Fotografiez o nișă cu perețele încrustat de filigrane de ocră (oxid de fier galben-brun). Nu sunt desene rupestre, făcute de mâna omului, dar arată nemaipomenit. Soția surprinde un păianjen cu catalige imens, de 10 cm diametru. Aruncat pe mijlocul potecii, lângă o ciupercuță filiformă și elastică, descoperim „Piatra lui Greuceanu”: singurul bolovan alb, cristalin, zărit în regiune.

Am înaintat mai mult de o oră, prin matca tăiată de la Răsărit la Apus între pereții verticali: un culoar de doar câțiva metri lățime, uneori nici atât. Doamne

păzește de o viitură! Uneori, și seceta folosește la ceva. În „Valea celor cinci bețe”, Sándor a făcut ultimele fotografii cu „supertunul” japonez Fuji, apoi a rămas în pană de curent. Și-a scos smartphone-ul din buzunar ca să continue înregistrarea, dar are probleme în continuare. E și locul unde aparatul meu a început să clipească roșu, „low battery”, dar apoi și-a revenit, după ce am plecat de acolo. Acumulatorile, pregătite „de cu seară”, adică proaspăt încărcate acasă, ni s-au descărcat mult mai repede decât am fi bănuț. De altfel, în „Descoperim Sălajul”, Deák Zoltán povestește că în Valea Umbrelor există o zonă care nu poate fi „trasă în poză” nicicum. Iată un fenomen fizic repetabil, comensurabil, ca și ciupitura celor care se trezesc peste noapte califi în palatul lui Harun Al-Rashid.

Ajungem la cotitura unde se află celebrele „nișe extraterestre”, care atrag atenția tuturor turiștilor din zonă. Faceți o căutare după „Valea Clitului” (scris cu „t”, nu cu „ț” și între ghilimele) pe Google Images și le veți vedea într-o sumedenie de pagini web, în diferite anotimpuri și momente ale zilei.

Defileul continuă către Marele Amfiteatru, un abri imens cu o movilă conică în centru, dar noi hotărâm să ne oprim aici și să revenim altă dată, când vom veni mai de dimineață. În ciuda temperaturilor toride din oraș, aici e răcoare, iar în aer se simte mirosul caracteristic de stâncă umedă. Valea Umbrelor este un defileu cu multe ramificații, imposibil de explorat într-o singură zi.

După postarea fotografiilor pe internet, un comentator ne-a mustrat pentru că am dezvăluit și am indicat locația acestui spațiu parcă desprins din „Dosarele X”, mai ciudat decât Pădurea Baciului de lângă Cluj. Citez: „Ar fi bine de luat, de către autoritățile de profil, măsuri de protecție, astfel ca afluența turiștilor să nu o deterioreze”. L-am liniștit, locul este foarte izolat prin situare, iar indiciile arată că Valea Umbrelor știe să se protejeze singură. Înainte de defileu, am găsit niște urme de cauciucuri, probabil de la moto-ATV-ul unor puștani. Pământul era răscolit și frământat, dar nu de răturile unor mistreți uriași, ci de bocancii celor care au încercat să-și desprindă vehicolul din mocirlă. După ce am examinat locul cu atenție, ne-am aruncat niște priviri de oameni lămuriți: oare au rămas și ei fără curent în acumulator?

Valea Umbrelor pare să fie o zonă care-și alege atent oaspeții.

Lapidaria

Ion PIȚOIU - DRAGOMIR

În timpul furtunii distrugerile au căpătat dimensiuni apocaliptice în doar câteva clipe.

Totul a devenit amorfă materie... imaterială, încât nimeni nu mai putea sa recunoască nimic dintr-o formă preexistentă.

Pentru cei mai atenți ochi rezultatul evident era că geometria însăși fusese definitiv strivită.

Nici artiștii care au eludat vreodată legile formelor plastice perceptibile n-ar fi putut să creeze o lume a ilogicii materiale și să cutremure băierile ontologiceului însuși.

Totul, în cele mai mici amănunte, nu mai era ca înainte.

Dezastru perfect.

Întuneric flămând.

Nici sunetele nu mai aveau unde să se așeze.

Unde să pună un deget, cel puțin.

Până și lumina soarelui scâncea pe moloz.

Vocea acesteia, răgușită...

Policromie schiloadă.

Oamenii, câți au mai rămas în viață, păreau ființe de Nicăieri, cu înfățișări dincolo de orice închipuire, pe un tărâm sterp, fumegând continuu, hârâind ca un muribund.

Pentru nimeni nu exista vreo clipă - una doar! - a viitorului.

Prezent sfârtecat.

Atât.

Moment.

Nimic mai mult.

Formă teribilă atemporală.

Nici o vorbă.

Nici o propoziție, fie ea și eliptică. Priviri în gol.

Pași către Nimeni. Gesturi mecanice.

Marionete atârând strâmb de sforile Nimicului.

Dezordine generalizată (Câte vise câmdva!...).

Ochi prea mari pretutindeni. Ca de pești însetați. De pe uscat.

De pe sterpele maluri (Câte așteptări, atunci!...). Foame. Sete.

Foame și sete („Ni s-a spus că...”) Tărâm amorf („...vom avea de toate... Abundența paroxistică!”). Loc pustii.

Tăcere sângerândă („Noi!... Prin noi doar...!”). Stopcadru în derivă.

Negre banchize („Totul va înflori!... Vă promi...!”).

Mișcări halucinante („Veți avea tot ce...!”).

Amintiri tulburătoare...

- Onorantă și Onorată Instanță, noi, Firma de

Avocați „Ahau și Ahau”, dar și „Uaha și asociații”, vă rugăm să aveți în vedere că prestigioșii noștri clienți, pentru prima dată în istoria lumii, vă roagă...

Avocatul Re facea gesturi largi, teatrale.

- ...să...

Scoțând mâinile de sub roba lui gri, o mișca într-un adevărat balet, zbor deasupra celor din față, încât aceștia se retrăgeau, să-i facă loc, admirativ într-un fel.

Sala tribunalului districtual era în pragul sucomberii..

Ecrane uriașe fuseseră instalate pe fațada clădirii, dar și în fiecare localitate.

Procesul era hotărâtor pentru Lapidaria.

- Știți bine, infinit mai bine decât mine (zâmbet sticlos, viclean-obedient) ce dezastru a lovit minunatele noastre meleaguri. Distrugeri. Sete și foame! ... Tărâm amorf!...

- Daaaaa!

- Pustiit!... Amintiri halucinante!

- Adevărat! a strigat cineva din sală.

- Așa e!

- Așa este!

- Murim!

- ...sau trăim! completă unul din fundul sălii.

- Murim sau trăim! strigau din diferite locuri ale încăperii.

Șuvoi penetrant.

Furtună în tot districtul.

Undă de șoc nimicitoare...

Completul de judecată era depășit.

- Destul!

Tăcere.

Vocea lui Re opri vacarmul.

- Onorată și Onorantă Instanță, noi, cele două firme pri-e-te-ne, astăzi, acum, aici... întrucât...

Cei din sală priveau năuc.

Nu înțelegeau nimic.

Cu toții știau că procesul, într-adevăr, trebuia să aducă în aceste locuri echilibrul atât de mult așteptat.

Dar, la fel de bine, erau convinși că distrugătoarea furtună care aproape nimicise tot ce este viață în district nu-i uluise la fel de mult ca afirmația lui Re, potrivit căreia puternicele firme de avocați sunt acum... prietene.

- Ei - parteneri?! se întrebă cineva.

- După ce, în aproape șapte decenii, s-au sfâșiat sângeros și au lăsat în urmă nenumărate cadavre?!

- În public își zâmbeau totdeauna și, în multe nopți ce urmau, se lăsa chiar cu împușcături, explozii, crime inimaginabile.

- Ei, pentru care s-a înființat special o firmă de pompe funebre, astăzi poate cea mai prosperă din lume, ei, care...?!

- Ei, care și-au făcut șosele paralele pentru dricurile care îngrozesc - și azi! - privirile tuturor?!... Ei - salvatorii Lapidariei?!...

- Cum spuneam, Onorantă și Onorată Instanță, cele două firme prietene de avocați știm, înțelegem cât de greu vă este - poate, pentru prima dată în lume! - să decideți, printr-o hotărâre istorică, dreaptă, adevărată acum, imuabilă, inatacabilă mâine, istorică - repet, cum poate să fie altfel?! - și să opriți... pentru... un timp... producția de... pietre!... Salvarea noastră, nu uitați!... Sau...

Liniște.

Masă de oameni stupefiați.

- ...strălucit, cum ați procedat mereu...

- Așa eeeee!

- ...să ne oferiți...

- Așa esteeeee!

S-a oprit.

Încremenire generală.

Așteptări încâtușate.

- Sau salvatoarea sentință, care...

Privește sala.

Mută.

Ochi înroșiți.

Urlete de fiare prinse în capcane dureroase înăbușite în păslă.

- Dacă veți hotărî...

- Nuuuuu!

Strigăte înfipite în geamurile încăperii.

- Atunci...

- Daaaaa!

- Vom face din cuvintele noastre... bombe atomice...

Se oprește brusc.

Vede în privirile din sală cobre sâsâind.

- Nu să... lovim...

Știa că amenințarea justiției, fie și voalat făcută, este ca declanșarea unui război intergalactic. Trebuia să fie prudent.

- Nu vă forțăm deloc mâna, ci...

Rânjea ca o lubeniță căzută de la al șaselea etaj.

- Așteptăm...

Sudoarea îi umpluse fața, precum se năpustesc viermii pe un cadavru în sicriul de întuneric.

- ... suntem siguri că...

- Daaaaa! strigau unii.

- Nuuuuu! „completau” ceilalți. Vacarm instantaneu.

Cele două tabere se dezlănțuiseră. Unda năvalni-că din sală s-a răspândit peste tot cu repeziciune.

Avalanșă orizontală. Efecte năucitoare.

Peste tot se ciocneau strigătele „Da!” cu „Nu!” în adevărate explozii.

Cutremur incontolabil. Avocatul Re și confratele Ry, din cealaltă firmă, s-au urcat pe masa completului de judecată. Caz unic. Impardonabil.

Mai grav decât un sperjur locvace. Uluire bruscă. Priviri înghețate.

S-au prins de mâini.

Tăcere în sală.

Ochi de sticlă pretutindeni.

Mâinile sus.

Gest al... frăției!

Încremenire în jur.

Derută.

Stopcadru calcinat.

- Uraaaaa!

Explozie instantanee. Întreaga sală - în delir. Ridicări de mâini. Strigăte. Vacarm.

- Daa! urlau cei doi avocați.

- Suntem prieteni.

- Suntem frați!

- Salvăm Lapidaria!

- Salvăm Lapidaria! preiau cei din sală. Ochi dilatați apoi.

Fețe încrâncenate. Minute în șir. Prelungi. Interminabile.

- Dar...

Zgomote înghițite. Liniște bruscă.

- ...noi, continuă Re, trebuie să obținem astăzi cea mai bună, dar cea mai grea - dacă nu imposibilă - adevărată însă... cea mai importantă... sentință... din istoria... omenirii!

Priveau fix cu toții.

Statui cu ochi săgetați...

După furtuna care aproape distrusese viața însăși în district, se întrevedea acum o șansă unică.

Secunde cruciale...

Într-un timp foarte scurt Lapidaria prosperase.

Singura variantă de a fi.

Totul trebuia reluat de la capăt!

Reușita era așa de mare prin producția de pietre pentru lovit, încât întreaga populație a ajuns la cel mai înalt grad atins vreodată în istoria lumii privind stabilitatea psihică, dar și la bogăția pe care n-o bănuise nimeni cândva.

Specialiști de renume au făcut ca toate clădirile din centrul capitalei să primească reflexele unice ale filigranelor.

De pe fațadele lor plecau lumini inconfundabile.

Pietrele de lovit arătau perfect.

Grămezile din jurul palatului administrativ erau adevărate sculpturi în... aur.

Străinii și-au trimis aici misionarii să filmeze din elicoptere pietrele strălucitoare.

Monturi de argint orbitor și de rebele pietre prețioase.

S-a spus chiar că și sateliți speciali își focalizau undele spre explozia de lumini a Lapidariei.

Oamenii se deplasau greu printre grămezile policrome, dar merita.

Nici în spitale nu se intra ușor.

Aici pietrele artificiale de un alb tonic, stimulator,

acopereau trotuarele până la intrările principale.

Chiar carosabilul era parțial acoperit.

Șoferii, însă, deprinși treptat cu slalomurile printre pietre, duceau bolnavii printre „bulgării” impresionanți.

Parcă și durerile suferințelor se estompau.

- Vom salva Lapidaria! striga Re, coborât acum de pe masa completului de judecată.

Flutura un raport al Agenției de Statistică referitor la piatra de lovit - avut național de prestigiu! - exportată masiv după furtuna ce dezechilibrase nu numai economic Lapidaria.

- E rândul prieteniei noastre (priviri verzi!), adăugă Ry, încât aici, sub ochii noștri, să triumfe adevărata forță a rațiunii, și nu...

- ..rațiunea forței! completă Re pe un ton pastelat.

Mai constatarea cu toții că în nicio unitate de învățământ nu se intra altfel decât prin escaladări inspirate.

Lecciónile aveau acum un loc unic al desfășurării lor eficiente: pe munții de piatră gravată din jurul tuturor școlilor, din curțile, din sălile de clasă și din laboratoarele acestora.

Și universitățile se bucurau de același demers!

Noile spații ale misionarei vocații didactice.

Învățătura pe piatră!

Iată visul educației planetare: totul pe piatră!

Educația de piatră!

O lume de piatră.

Parcurile, spațiile pentru cultură, dar și șoselele, câmpurile, pădurile, totul, totul, totul de...piatră!

O lume așteptată așa de mult!

De secole chiar!

De milenii - se poate spune!

Totul de piatră.

- Onorată și Onorantă Instanță - cu tot respectul, vă cerem să oferiți lumii cea mai importantă sentință a ei!

- Daaaaa!

Sala a răsunat din nou ca un tunet.

Reverberațiile ei au cuprins în câteva secunde întreg teritoriul Lapidariei.

- Acum...

- Da!

- ...noi...

- Daa!

- ...trebuie să...

- Daaa!

Gest al lui Re.

Schizele strigătelor loveau pereții, tavanul, geamurile și se adunau într-o grămadă impresionantă.

Cubism dezinvolt.

- Onorantă și Onorată Instanță, să nu uităm că toate pietrele noastre de lovit s-au realizat pe baza unor cercetări de valoare și prin trudă, trudă, trudă, fraților!... Doctrină și eforturi!... Planuri și sudoare!... Victorie totală!

- Daaaaa!

S-a descătușat sala până la paroxism.

O nouă furtună.

- Cele mai bune pietre de lovit la noi se produc!

- Așa e!... Așa e!... Așa eeeee!

- Doar dumneavoastră, reluă teatral Re, puteți să declarați ca neconstituțională Legea dumpingului limitat!... Și asta...

- Da!

- ...pentru că...

- Da - da - da!

- ...pietrele noastre de lovit...

- O-hooo!

- ...trebuie să-și păstreze valoarea...

- U-raaaa!

- ...absolută!

- Da!

- ...și...

- Așa e!

- ...să exportăm...

- Aaaaa!

Nou gest al lui Re.

Priviri spre podium.

Președintele completului de judecată s-a ridicat, încet, printr-un gest controlat (regizare perfectă).

Se pregătea să vorbească.

Privire semeață. Supravegheată abil. Actor măiestru. Căutătură fixă. Peste cei din sală. Prin cei din sală. Prin zidurile clădirii. Prin Lapidaria întreagă.

- Ne vom retrage... pentru deliberare... și veți vedea...

În sală - priviri feline.

- ... veți afla... sentința... care...

Privire scrutătoare peste capetele tuturor.

Guri deschise larg.

Încremenite.

Figuri de lut.

Ars.

Magistratul panoramează lent. Clipiri accelerate. Efect scontat. Zeu triumfător.

-Dacă - presupunem! - în Lapidaria, poate în întreaga lume...

Sfere de liniște cad lin pe podea, după ce planează într-un vals grațios. Strat pufos, vibrant.

Câțiva privitori rămân cu ochii pironiți pe fața vorbitorului.

Îi sorb tăcerea. Clipe fascinante.

Ușor, abia perceptibil, ei trag sub scaune minunatele globuri.

Superbe grămezi de sfere diafane.

- Repet: dacă - ne închipuim acum, doar atât! - în Lapidaria, apoi în întreaga lume, de ce nu?, se va produce atât de mult și de... frumos, desigur...

Privitorii nici nu respiră.

- Dacă toți vor fabrica minunate pietre de lovit.

Dacă va fi supraproducție chiar, întreb:

Cu toții închid ochii.

- ...dacă toți veți produce grămezi... dealuri... munți din pietre de lovit, înalți până la ceruri, cine mai rămâne să i se zdrobească țeasta?!

Peripatetisme

Ioan F. POP

Scrisul lasă urmele cele mai adânci în *materia* timpului. El este o profesie în care tot timpul trebuie să devii. Cărțile nu se scriu din cărți, ci din uitarea cumulativă a altor cărți. Scrisul arată câtă disperare și entuziasm îi trebuie unui om pentru a se rata. Literatura e o formă de a crede în ceea ce nu poți. Poezia e singura posibilitate de a mai putea găzdui îngeri. Ea operează mai mult cu inteligența sensibilității. Prin scris posedăm o clipă ceea ce nu avem – timpul. Poezia este *știința* marilor neputințe. Noi trăim într-un mare poem al naturii numit *Lume*.

Aroganța este răspunsul (când nu ne întrebăm nimeni) la ceea ce ne depășește puterea de înțelegere, surplusul nostru de inautenticitate. Mulți se înalță doar prin defecte, prin ceea ce nu pot fi, prin ceea ce nu pot demonstra. Se înalță pe propriul gol.

Dacă Dumnezeu nu există, nimicul nu are nici un sens. Dacă există, nimicul are prea multe sensuri.

Credința este doar îndoiala aplicată constant propriei credințe. Credința ar trebui să mobilizeze gândurile bune pentru a trece la fapte, iar pe cele rele să le uite. Credința transformată în pasiune devine o pasiune ca oricare alta.

Un text devine literatură doar după ce și-a depășit posibilitățile individuale ale cuvintelor. După ce a început să uite de ele. Scrisul este doar un salt personal în abis de pe ultima trambulină a eului. Mor câte un pic cu fiecare carte închisă, cu fiecare tăcere uitată în hăul inexprimării. În cultură doar ceea ce zboară se *mănincă*.

Sînt traume în viață care valorează mai mult decît un doctorat. Anumite neajunsuri ne introduc direct în *academia* vieții. Toate valorile se nasc cînd și unde nu trebuie. Fapt ce constituie și prima probă a valorii.

S-ar putea să fim oameni doar datorită ironiei și umorului. Restul este necesitate cît de cît înțeleasă. De cele mai multe ori, este înțeleasă mai mult decît trebuie. Ar fi bine, din cînd în cînd, să devenim și oameni. E plictisitor să fim tot timpul zei. În cultură, mulți ar trebui să-și mai ducă aripile la croitor.

Pentru mulți, cuvintele încă sînt ciomege. Altoiesc agramat în stînga și în dreapta. Se uită că „... reaua folosire a cuvintelor nu este numai o greșeală de limbă, ci și un chip de a face rău sufletelor” (Platon).

Dacă oamenii mari s-au născut în case mici, după cum spunea N. Iorga, mi-e și groază să mă gîndesc ce oameni o să se nască din viloiile de acum.

Talentul pare a fi o firavă urmă de divinitate perpetuată în om. Poate este chiar ultima. Dar el pare să fie și semnul unui neajuns, pavăza unei deficiențe. Dacă am fi oameni întregi nu am avea nevoie de pacostea numită, impropriu, talent.

Omul nu este un proiect încheiat, ci unul de îndeplinit. Poate fi înțeleasă lumea doar din poziția de om? Dacă lumea, sub forma aceasta, este un dar, a cam sosit momentul să îl refuzăm. Căci vom ajunge la un nivel de unde va fi greu și să decădem. Vom dispera în *succese*.

Multe persoane trăiesc toată viața „la fără frecvență”, dar mor, în schimb, „la zi”. Viața ne cheamă, moartea ne ordonă. Uitarea se împlinește doar cu prezența noastră. Cimitirele stau mărturie.

Cînd scriu, uneori, mă gîndesc melancolic la R. Enescu. Parcă îl văd cum surîde printre rînduri. Cum re-animă ironic unele poncife căzute de oboseală, cum face unele idei să zîmbească. Cum își *recită* tăcerile printre aburii unor cafele astoriene...

Dacă știi, nu mai are rost să scii, să faci filosofie. Ajunge certitudinea acestei aproximări. Căci filosofia, literatura se ocupă mai mult cu ne-știutul. De fapt, nimeni nu prea are nevoie de puțină ta știință, are nevoie, în schimb, de multa neștiință a altora.

În viață nu-ți trebuie tot drumul. Ajunge o biată cărare. Întregul se dezvăluie prin fragment, după cum fragmentul se luminează prin prisma întregului. Nici o privire nu le poate rupe în mici totalități comprehensibile.

Din păcate, nu există ghișee pentru cereri de destin. Bine că în viața de apoi nu va fi nimic de făcut. Se va visa doar la viața de acum.

Realitatea nu este decît o șansă de a ne îmbogăți imaginația. De la un anumit nivel, realitatea nu este decît *imaginația* sa. Existența pare a fi o imaginație scăpată de sub control. Una care își imaginează devenirea. Mobilizăm prea multe realități pentru o biată ficțiune - viața. Cuvîntul *trădează* ficțional realitatea chiar cu datele realității. Nu tot ce răzbește în real este adevărat, chiar dacă pare rațional. Pînă și inefabilul necesită tot mai multe argumente logice.

A citi sau a nu citi poezie

Alice Valeria MICU

Există o teorie care spune că poeții sunt precum anticorpii: când ceva e defect în organismul social, ei sunt secretați în număr mare, și vin să neutralizeze infecția. De aceea sunt, cred, în România atât de mulți poeți buni; și tot de aceea, în țările din America Latină poezia e aproape o religie. În vreme ce, în atâtea dintre țările hipercivilizate, sălile sunt goale la lansările de poezie. România, oricât ar părea de neașteptat, stă binișor din punctul acesta de vedere: faptul că poți vedea la unele festivaluri câte două sute de persoane într-o sală, departe de a fi deprimant, e cât se poate de încurajator. Pot paria că, peste cinci ani, cei două sute vor fi cel puțin patru sute; iar peste zece ani, e de sperat că unele festivaluri de poezie vor semăna cu un mic concert hip hop. Și acela, firește, va fi abia începutul.

Radu Vancu

Ultimii ani cunosc un reviriment al manifestărilor culturale al căror motor este poezia. În pas cu metodele de promovarea utilizate în lumea businessului, poezia are parte de o promovare pe care marketingul ar numi-o agresivă. Dar se spune că marketingul a murit și că acum P.R.-ul este cel ce face legea și se pare că poezia are parte de o bună bucată de vreme de o frumoasă carte de vizită.

Anul 2001 a consemnat pentru America Latină un eveniment excepțional. Sigur, veți spune că acolo lucrurile se văd altfel, se simt altfel și s-ar putea să aveți dreptate. Acolo festivalurile de poezie au multe sute de participanți și mai multe sute de spectatori, cum e festivalul de la Medellin, Columbia ori cel din Lima, Peru. Carlo Bordini, care a participat la festivalul din Medellin în 2012, spunea despre columbieni că iubesc poezia pentru că o confundă cu speranța.

Dar să revenim la 2001 și bombardarea cu poeme care s-a desfășurat la Santiago de Chile, în organizarea grupului Casagrande. A fost un eveniment atât de apreciat, încât Capitalei latino-americane i-au urmat orașe europene, cum sunt Dubrovnic, în Croația, în 2002, Guernica - Spania, 2004, Varșovia- 2009, Berlin - 2010 și Londra 2012.

Dacă vă întrebați care este legătura dintre aceste orașe, răspunsul este unul singur: toate au suferit grave bombardamente în timpul celui de-al doilea război mondial, iar organizatorii au intenționat să spele cumva păcatele trecutului, mănjit de sânge și atâta suferință, să-l exorcizeze de conotațiile belicoase și să-l vindece prin efectele miraculoase ale poeziei.

Semne de carte pe care au fost consemnate poeme ale autorilor din Chile, cărora la Berlin li s-au adăugat poeți germani, iar la Londra poeți din 204 țări, au fost lansate din elicopter deasupra piețelor alese de orga-

nizatori. La Berlin partenerii locali ai celor de la Casagrande au fost grupul Literaturwerkstatt și directorul său, Thomas Wohlfahrt, iar la Londra Southbank Centre's Poetry Parnassus festival.

Casagrande este astăzi o platformă dinamică, activă care intervine constant în spațiul public prin intermediul evenimentelor artistice legate de poezie. Ploaia cu poeme a intenționat să confere o imagine neconvențională a trecutului, oferind un nou spațiu discursiv și o modalitate nouă de comemorare a evenimentelor tragice ale istoriei omenirii. De asemenea, au încercat și au reușit să ofere un suport veritabil de discuție în ceea ce privește perceperea acțiunilor culturale ca fiind practici pacifiste și să identifice rolul poeziei în istoria războaielor lumii.

Terapia cu poezie

La București nu au fost bombardamente cu poezie, dar a fost atacat metrourul, la începutul lui octombrie. Trenul care circula pe ruta Berceni-Pipera a fost pentru două zile tapetat cu peste 260.000 de post-it-uri, conținând versuri semnate de la Mihai Eminescu și Nichita Stănescu până la Mircea Cărtărescu ori Iv cel Naiv. Partenerul acestei frumoase nebunii a fost compania Julius Meinl, care surprinde cu un slogan mai puțin obișnuit în lumea businessului – Inspiring poets since 1862, brandul care susține poezia nu doar la nivel declarativ, ci transpune faptic o pasiune. Katharina Bartas, creierul întregului mecanism de marketing de la Julius Meinl, afirmă că susținerea poeziei face parte din valorile și din tradiția companiei, de-a lungul timpului compania a inspirat nu numai poeți, dar și arhitecți, prozatori, pictori și mulți alții încă din 1862, când s-a impus în cafenelele artistice ale Vienei.

Julius Meinl și-a clădit patrimoniul în urma comerțului cu cafea încă din vremea Imperiului Habs-

burgic. Managerul pe zona sud-est europeană a companiei Dobri Tibor a urcat și el în metroul poetizat și a îndemnat la o incursiune în timp cu ajutorul imaginației, înspre cafenelele vieneze ale anului 1862, cărora le treceau pragul mari personalități: „Cred cu tărie că Julius Meinl nu face parte din business-ul de cafea, ci din business-ul cu poezie. În fiecare zi încercăm să inspirăm oamenii prin cafeaua noastră”.

Radu Pilat, unul dintre cei care s-au ocupat de organizarea evenimentului, a pus la cale prima conferință din România ținută într-un metrou în mișcare. Purta un tricou pe care se puteau citi cuvintele lui Muhammad Yunus, profesor laureat al Premiului Nobel: „The only place where poverty should be is in museums/ Singurul loc unde ar trebui să fie sărăcie este în muzee”. În această notă au fost întâmpinați protagoniștii evenimentului, poetul Emil Brumaru, solistul Adrian Despot și rapper-ul Deliric, un trio eterogen din multe puncte de vedere, dar uniți de spiritual de frondă al celor care pun suflet și pasiune în artă.

Trenul care ducea cu el mesajele poetice ale unei literaturi atât de bine reprezentate avea aerul unui spațiu sacru, în interiorul căruia mulți au pășit cu evidentă emoție. S-a vorbit despre poezie, iar cel care a vorbit mai întâi a fost poetul ieșean Emil Brumaru, care a reiterat faptul că în România scrisul este doar o pasiune care nu este recompensată financiar și că este total neproductiv să afirmi că tânăra generația nu ar fi interesată de poezie, care nu este nimic altceva decât o prejudecată. „Nu se poate trăi din poezie, trebuie să ai o meserie de bază și prin ea să obții un anumit confort pentru a putea scrie poezie, nu poți trăi din versurile publicate pentru că nu se dau sume colosale pe volumele de poezii”, a adăugat poetul. Glumeț și, totuși, serios, poetul a adresat o rugămințe tuturor femeilor frumoase: „să poarte cu ele cărți mici de poezii și atunci și succesul lor va fi mai mare”.

Când deodată linia vieții mele

A-nceput să bată din cele două aripi perfecte

Puțini mai mari decât au fost la-nceput

Și puțin mai drepte!

Ileana Mălăncioiu, *Peste zona interzisă* se putea citi pe pereții trenului.

Deși merge doar cu mașina, Adrian Despot, solist al trupei *Vița de Vie*, a mărturisit că o asemenea acțiune l-ar putea convinge să utilizeze în fiecare zi metroul. „Eu sunt muzician, nu sunt poet, dar în meseria mea muzica și versurile se îngemănează. Frapantă este forța enormă care se degajă în urma acestui concubinaj, se naște ceva extrem de puternic. Fiecare Revoluție a avut cântecele și versurile ei și de fiecare dată când este aglomerat scot capul pe geam și ascult oamenii. Dacă se cântă înseamnă că se întâmplă ceva, se schimbă ceva”, a declarat artistul. Despot a amintit și de America anilor 1986, mai exact de ziua în care a fost asasinat Martin Luther King, pastor baptist nord-american, cunoscut mai ales ca luptător pentru drepturile civile ale persoanelor de culoare din Statele Unite ale Americii. „Pe 5 aprilie în 110 orașe din America, populația de culoare ieșise în străzi și era un cazan cu pulbere. Atunci,

oficialitățile din Boston l-au convocat pe James Brown, care avea un concert în acea zi, și l-au convins să-și lase concertul filmat. Concertul lui a fost difuzat de toate televiziunile și astfel populația de culoare s-a liniștit, iar de a doua zi lucrurile s-au așezat. Din acel moment, începând cu 6 aprilie, James Brown a devenit unul dintre cei mai urmăriți oameni de către Serviciile Secrete Americane, asta pentru că și-au dat seama de puterea enormă pe care o are. Dacă versurile lui au reușit să oprească o Revoluție, cu siguranță ar fi putut porni una”.

*O caleașcă trasă de fluturi
un nou dulce de polen înălțat
în urma roților ei imense
de aur curat*

Ileana Mălăncioiu, *Peste zona interzisă*

Versurile au așteptat cuminți să fie citite și băgate în buzunar, pentru că organizatorii au dorit să promoveze poezia românească prin acest veritabil manifest social, să reamintească tuturor că poezia nu înseamnă câteva versuri uitate într-un volum pe care nu-l mai deschide nimeni, nici rândurile scrise de mână într-un caiet de amintiri de bunicele noastre și nici suportul verbal al unor melodii. Poezia este vibrația subtilă pe care cei mai fericiți o receptează, o decodifică și o dau apoi lumii, pentru ca tot mai mulți să-și poată acorda sufletul la simfonia universală.

„De mâini ne țineam și mergeam

Prin locuri atât de ciudate

Tu spuneai că-i în rai eu spuneam

Că raiul e mult mai departe”

Emil Brumaru, *Rezervația de îngeri*

L-am întrebat pe Radu Vancu, unul din numele sonore ale poeziei românești contemporane, cel ce a făcut selecția poemelor dăruite bucureștenilor care au circulat cu metroul pe ruta câștigătoare, care au fost criteriile de lecție utilizate, pentru a da viață acestei spectaculoase inițiative.

„- În primul rând, condiția eliminatorie a selecției a fost calitatea; practic, despre toți poezii prezenți în selecția noastră critică au avut aprecieri superlative. Apoi, a doua condiție a fost poate și mai dificilă: am încercat să alegem poeme luminoase, solare, fericite - ceea ce e din cale afară de greu, având în vedere că poezia actuală e, într-o proporție covârșitoare, despre traumă & nefericire. Literatura traumei e, pare-

se, mai lesne de scris, suferința țâșnește în pagină precum sângele prin tifon, iar cititorul empatizează mult mai ușor cu o voce traumatizată. Pe când, scriind despre fericire, e mai greu să-l faci să empatizeze cu tine pe un cititor a cărui viață e, probabil, imperfectă. De aceea, mica noastră antologie de poeme fericite e, cred, o performanță în sine; iar cititorii noștri o merită din plin”.

Plătește cafeaua cu poezie

Compania Julius Meinl a mers mai departe, propunând amatorilor de cafea și poezie să transforme propriile poeme într-o monedă de schimb, oferind un impuls menit să scoată la lumină, în miros aromat de cafea, creativitatea din noi.

Până la sfârșitul zilei de 25 octombrie, la una dintre cele 80 de cafenele din toată țara se putea scrie o poezie pe un șervețel și cere o cafea. Au fost mulți cei care s-au lăsat tentați de inedita propunere, s-au așezat și s-au lăsat tentați de starea de poezie, nu doar pentru satisfacția de a bea o cafea plătită cu poezie, ci doar pentru bucuria de a lua parte la un schimb care nu mai avea nimic mercantil în el. Să te lași sedus de ideea de a scrie o poezie într-o cafea, să experimentezi ceva din boema altor vremuri, să fii pentru câteva minute poet, chiar dacă puțini pot fi numiți astfel, iată ingredientele unei propuneri fascinante, căreia i s-au adăugat și alte ingrediente.

Pentru că nu putea lipsi critica din această poveste, s-a organizat și o conferință de presă, moderată de Daniel Cristea-Enache, la care i-a avut invitați pe poetul Florin Dumitrescu, soliștii Adrian Despot și Deliric, pe cantautorul Nicu Alifantis și pe Katharina Bartas, global marketing head la Julius Meinl.

Daniel Cristea-Enache a lansat primul provocarea participanților de a se gândi la Eminescu, cel care a studiat la Viena într-o perioadă când cafeaua Julius Meinl era deosebit de populară între artiști și la posibilitatea ca el să fi băut atunci cafea în una din celebrele cafenele vieneze.

Nicu Alifantis, cunoscut publicului ca un artist care a adus poezia în melodiile sale, a mărturisit că *orice text are muzicalitatea lui și că este un mare cititor de poezie, printre preferații săi numărându-se Leonid Dimov, Nichita Stănescu și Nina Cassian.*

Florin Dumitrescu a amintit tuturor perioada când poezii nu erau bine priviți, când el a preferat atunci să-și spună textier, mai degrabă decât poet. Meritul de a atrage din nou atenția asupra literaturii în general și asupra poeziei în special le aparține celor care stau pe net, scriu și distribuie texte, a mai spus el.

Poezia este o emoție intelectuală cum ar fi creația, visarea cu ochii deschiși, imaginația sau pur și simplu a avea o simplă conversație – tu singur decizi ce înseamnă poezia pentru tine. Cafeaua este, pe de altă parte, o emoție fizică ce îți oferă energie și îți stimulează creierul. Împreună, poezia și cafeaua devin o pereche ideală – pentru poezii faimoși sau cei de zi cu zi.

Cafeaua Julius Meinl aduce inspirație pură persoa-

nelor creative dar și celor cu înclinații sau apetit pentru o viață creativă, plină de poezie. Julius Meinl inspiră și transformă rutina zilnică în momente de bucurie, au notat organizatorii campaniei.

Poezia din noi

Clujul a avut și el partea sa de glorie în luna octombrie, atât de bogată în evenimente poetice. Noaptea de 26 octombrie a însemnat pentru clujeni posibilitatea de a scrie o carte de poezie, entuziasmați și contaminați de poetul Gabriel Bota, care a organizat la Cafe Corso&Bistro câteva exerciții de scriere creativă. Tineri ca vârstă și spirit au umplut cafeaua fără să aibă nicio idee despre ce sa va întâmpla în mod concret, animați de bucuria de a fi împreună și de a participa la un event inedit, lipsiți de orgoliul unei identități conturate, și-au asumat satisfacția de a scrie la comun, punându-și de-a valma cuvintele. A semnat adevărurile de a fi apți pentru poezie Gabriel Bota, doctorul de gardă, ajutat de colaboratoarele sale, Adi și Petra, cărora li s-a alăturat gazda evenimentului, prietena noastră Eni.

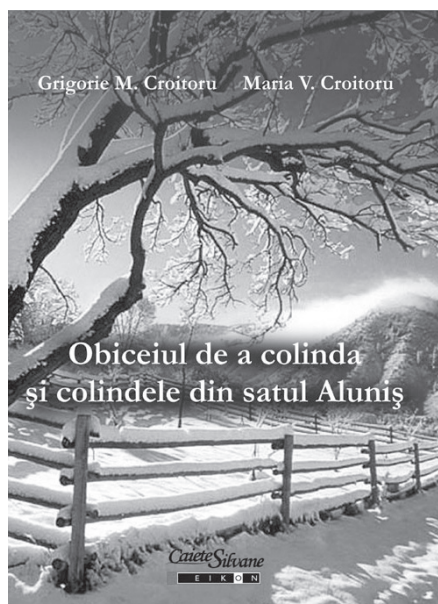
Pe ferestrele bistroului au fost consemnate spre aducere aminte două poeme scrise fiecare de câte o jumătate din participanți, care au avut ca punct de plecare expresii și fraze diferite, puse la dispoziție de organizatori. Trecătorii nocturni au asistat întâi nedumeriți, mai apoi intrigați, pentru ca spre final să fie încântați de cele două poeme așternute la miez de noapte, sub ochii lor pe sticlă.

Alte poeme au prins viață din relatarea făcută pe ore, de fiecare participant, despre ziua de sâmbătă, cea care s-a sfârșit atât de frumos în brațele poeziei, alături de un pahar de vin și sub blițul curios al profesorului Dorel Găină.

Însă greul începe abia acum, după cum a mărturisit Gabriel Bota, care are foarte mult material adunat în acea noapte. El se cere selectat și combinat pentru a da la iveală o carte de poezie așa cum și-a propus Gabriel. Mărturisesc sincer că m-am lăsat sedusă de această propunere și am petrecut alături de clujeni noaptea de 26 octombrie, așadar sunt mai mult decât curioasă și interesată să văd rezultatul jocului în care ne-am lăsat cu toții prinși ca într-un carusel, în ceea ce s-a numit *Poezia din noi!*

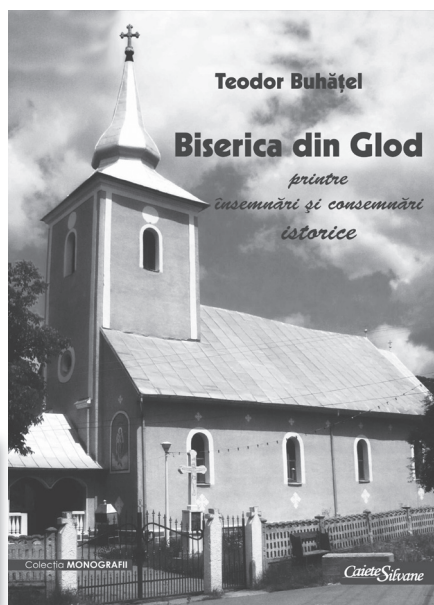
Malaxorul de noiembrie

■ La Editurile Eikon (Cluj-Napoca) și Caiete Silvane (Zalău) a apărut cartea „Obiceiul de a colinda și colindele din satul Aluniș” scrisă de soții Grigorie și Maria Croitoru, cu sprijinul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj și al Primăriei comunei Benesat. Autorii - vechi și statornici cercetători ai etnos-ului satului Aluniș din comuna Benesat, județul Sălaj - închină și această carte „consătenilor

noștri din toate timpurile, trăitori în zona mirifică a satului Aluniș, sat vechi românesc, atestat la anul 1246, care au creat și au transmis, din generație în generație, valori reprezentative pentru geniul țaranului român”. Din cărțile celor doi autori apărute la Editura „Caiete Silvane” a CCAJS amintim „Din datinile, eresurile și practicile magice ale alunișenilor”, „Din folclorul copiilor și al tinerilor din Aluniș”, „Meșteșug și artă populară în satul Aluniș”, „Obiceiul de a chiui și chiuturile din satul Aluniș”.

■ La Editura „Caiete Silvane”, cu sprijinul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj și al Primăriei comunei Gâlgău, în colecția „Monografii”, a apărut cartea semnată de prof. univ. dr. Teodor Buhățel, „Biserica din Glod printre

însemnări și consemnări istorice”. Cartea are o introducere semnată de prof. dr. Ioan Chindriș, directorul Bibliotecii Academiei Române din Cluj-Napoca și o postfață de prof. univ. dr. Eronim Șuteu.

Teodor Buhățel, profesor universitar, doctor în științe veterinare, una din personalitățile Universității de Științe Agricole și Medicină Veterinară din Cluj-Napoca, s-a născut în 22 februarie 1930, în satul Glodul Someșului, comuna Gâlgău, al cărei cetățean de onoare este pentru merite deosebite heraldico-monografice. În acest sens a publicat și Monografia satului natal Glodul Someșului și despre Școala din Glod la 200 de ani de învățământ românesc. Ca om de știință a publicat peste 250 de articole și diverse lucrări.

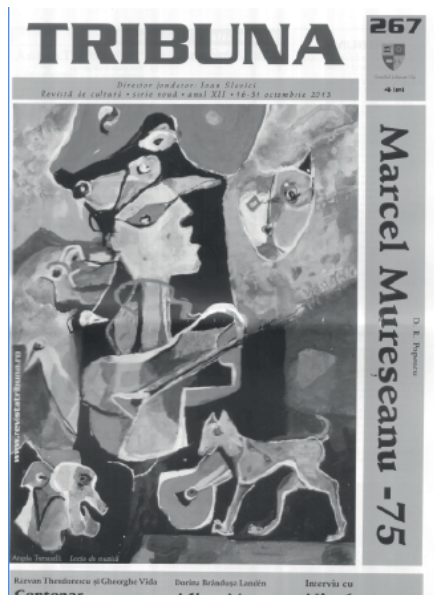
Din cărțile apărute recent în colecția „Monografii” a Editurii „Caiete Silvane” a Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj (CCAJS) amintim pe cele dedicate localităților Sângeorgiu de Meseș, Motiș, Jac, Marin și Zalăului (reeditarea schiței monografice a lui Leontin Ghergariu). Cu sprijinul CCAJS a apărut Anuarul satului Bănișor și monografia satului Bobota.

(D.S.)

■ **Clujul poezilor**, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2013. E vorba de o antologie de poezie îngrijită de Horia Bădescu, editori: Valentin Ajder și Vasile G. Dâncu; proiect editorial susținut de Banca Transilvania și apărut sub egida Universității Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca. Sunt cuprinse în această antologie poezii inspirate de atmosfera marelui burg transilvan, scrise de poeți „mai vechi sau mai noi”, de la Lucian Blaga, Mihai Beniuc, A.E. Baconski, la Ioan Moldovan, George Vulturescu, Mircea Petean, Horia Bădescu, Ion Cristofor, Ștefan Manasia, Ioan Pavel Azap și mulți, mulți alții. Sunt și poeme dedicate Clujului de poeți străini, traduse de Horia Bădescu. Volumul, de o excelentă calitate grafică și tipografică, e bogat ilustrat cu instantanee clujene, diurne și nocturne, oameni, străzi, monumente, peisaje...

■ **Dacia Literară, Nr. 120-121 (9-10/ 2013)**. Din sumarul acestui număr al revistei ieșene: Arhiva lirică - B. Fundoianu - *Metru vechi*; Textul regăsit: Profira Sadoveanu - *Note*; Alexandru Zub: *Memorialul Sighet - Moment bilanțier*; Daniel Corbu: *Vasile Conta. Conceptul de materie și teoria fatalismului*; Nicolae Scurtu: *Noi completări la biografia lui Petre P. Panaitescu*; Amalia Voicu: *Ioan Gh. Savin - Un apologet modern (II)*; Petru Ursache (1931-2013): *Drama Academiei*; Theodor Codreanu: *In extatis mentis* (Svetlana Paleologu Matta - George Popa); Doru Scărlătescu: *Eminescu - timp în metaforă*; Stelian Dumistrăcel: *Ovidiu Densusăeanu - între folclor și lingvistica textului*; Constantin Ostop: *Aurel Vlaicu la centenar*; la „Chestionarul cu accente ludice”, formulat de Lucian Vasiliu, au răspuns în acest număr: Vasile Andru, Ioana Diaconescu, Adrian Popescu și Cornel Ungureanu.

■ **Tribuna, Nr. 267, 16-31 octombrie 2013.** Semnalăm din sumar: Anton Dumitriu – *Jurnal de*

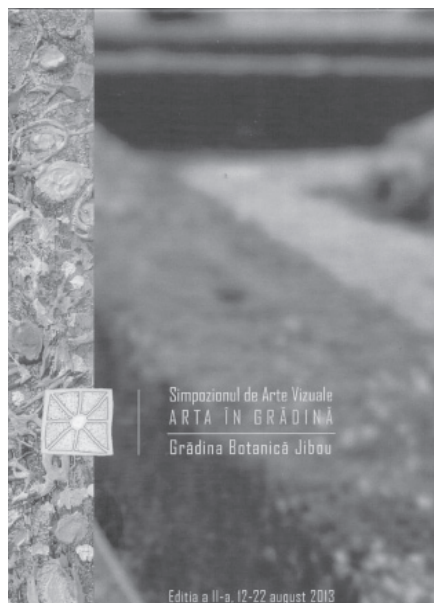

idei (XII); Liviu Ciupercă – *Emoție și venerație pentru un stâlpnic al istoriei românilor*; Isabela Vasiliu-Scraba – *Micșorarea lui Eliade și gonflarea lui Culianu prin felurite tertipuri* (II); Vistian Goia – *Gustave Flaubert și moravurile provinciale*; Ștefan Manasia – *Vino și vezi. Sărbătoarea de neuitat* (despre Festivalul Internațional de poezie „Poetry Is Smart”, Sibiu, 27-29 septembrie 2013); Poeme de Emilian Mirea și Gabriel Cojocaru; D.R. Popescu – *Oameni, Nemuritori și muritori* (text dedicat lui Marcel Mureșeanu la împlinirea vârstei de 75 de ani); Interviu realizat de Alexandru Petria cu prozatorul Nicolae Iliescu; Alex. Ștefănescu – *Un român din New York: Dumitru Radu Popa*; Alexandru Iorga – *Amintiri din Nirvana Roșie – Turnee artistice* (I); sub genericul Centenar Vida Gheza: acad. Răzvan Theodorescu – *Vida ca paradigmă* și Gheorghe Vida – *La centenarul sculpturii Vida Gheza – o evocare târzie*; Virgil Mihaiu – *Centenarul Maria Tănase integrat festivalului de Jazz Chișinău*; Ioan Pavel-Azap – *Metabolismele lui Corneliu Porumboiu* (I); Lucian Maier – *The Blig Ring*.

■ **România literară, Nr. 40, 4 octombrie 2013.** În acest număr este aniversat Augustin Buzura, la

cei 75 de ani ai săi, prin texte scrise de: Irina Petraș – *Vârstele singurătății* și Simona Vasilache – *Pe cont propriu*; Nicolae Manolescu scrie în editorial despre volumul dnei Irina Petraș – *Viața literară la Cluj*, încheind astfel: „Irina Petraș merită mulțumirile breslei scriitorilor. Am vrea ca volumul ei să devină un model și pentru alți lideri de filială”. La rubrica *Poezie*, Nichita Danilov semnează un amplu poem intitulat „Recviem pentru zaruri și vânt”; mai semnalăm din cuprins: Gabriel Dimisianu – *Orașul din cutia de pantofi* (despre volumul lui Daniel Vighi – *Istoria din cutia de pantofi*); Andreea Răsuceanu – *Viața tablourilor*; Cosmin Ciocârliie – *Însemnări*; Grete Tartler – *Un vârf mozartian: Camerata Salzburg*; Angelo Mitchievici – *Lumini și umbre cinematografice...*

■ **ARTA ÎN GRĂDINĂ - Catalogul Simpozionului Internațional de Arte Vizuale, Grădina Botanică „Vasile Fati” din Jibou, ediția a II-a, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2013,** catalog apă-

rut cu sprijinul financiar al Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, instituție organizatoare a evenimentului, alături de Centrul de Cercetări Biologice „Vasile Fati” Jibou și Asociația Culturală JAD, Cluj-Napoca. Din textele de deschidere ale Catalogului: „Racordarea artelor vizuale din Sălaj – prin intermediul magic al Grădinii Botanice «Vasile Fati» din Jibou – la cele practicate în țară și la nivel european credem că este un demers instituțional firesc, pe care îl vom face în continuare, cu răbdare și perseverență” (Daniel Săuca, manager CCAJS); „Manifestarea noastră este o reuniune de artiști vizuali, care, în condiții excepționale, conviețuiesc, discută, interacționează cu reprezentanții altor arte, creează și, la finalul perioadei stabilite, oferă lucrările realizate comunităților locale” (Radu Șerban, artist vizual și coordonator Simpozion). Iată artiștii plastici, protagoniștii acestui eveniment de excepție: Ioan Horvath Bugnariu, Corina Horvath Bugnariu, Marcel Lușșe, Ioan Augustin Pop, Beata Bebel (Polonia), Włodzimierz Karankiewicz (Polonia), Radu Șerban, Florin Gherasim, Dorel David Morar, Daniel Țurcanu-Caruțiu. Dintre „reprezentanții altor arte” au fost invitați în acest an poeții Daniel Săuca, Carmen Ciumărnean, Daniel Hoblea și muzicianul Mihai Groza.

■ **Ionela Carmen Banța, Ovidiu Bîrlea – ediție critică din fondurile documentare inedite,** Editura Muzeului Național al Literaturii Române, București, 2013, colecția *Aula Magna*; lucrare realizată în cadrul proiectului „Valorificarea identităților culturale în procesele globale”, cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane; conducător științific prof. Univ. Dr. Nicu Panea. Din *Argumentul* autoarei: „Lucrarea de față va contura personalitatea lui Ovidiu Bîrlea care are la bază surse din arhiva personală. Iată de ce, pentru a elimina

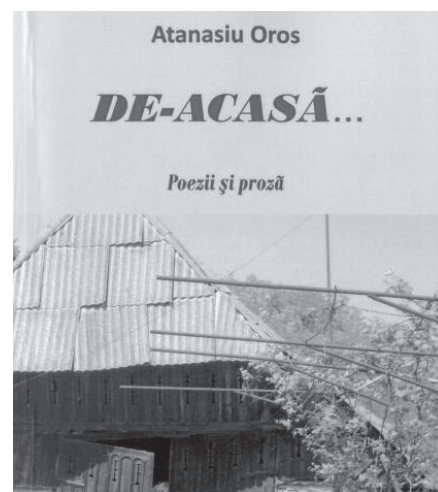
confuziile de orice natură, lucrarea a avut în vedere următoarele *obiective*: conturarea unui profil etapizat al omului și cercetătorului Ovidiu Bârlea având la bază mărturiile celor care l-au cunoscut (colegi de școală primară, de facultate, cercetători ai institutelor din țară și străinătate, profesori ai universităților de prestigiu dar și din partea familiei), cât și fragmente din scrisorile de familie primite de Ovidiu Bârlea. (...) Prin acest demers științific vom încerca o acțiune temerară, aceea de a contura personalitatea folcloristului, prozatorului, profesorului și omului Ovidiu Bârlea, care mărturisea că «sufletul omenesc e cea mai mare enigmă de îndată ce depășește un anumit șablon». Sperăm că vom lumina puțin din frumusețea și claritatea de efigie a omului și cărturarului pornit din tărâmul de legendă al Munților Apuseni”.

(D.H.)

■ **Anale someșene.** Biserica de piatră „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril” din Jichișu de Jos a fost construită între 1912-1913 pe terenul donat de Matei Trif. Ea a fost resfințită de Episcopul greco-catolic Dr. Iuliu Hossu în 12 noiembrie 1933. Întrucât Rubin Teofil Pop a dus la bun capăt scrierea unei prime monografii dedicate localității Cășeu, publicată în 1912, autorul a fost îndemnat să purceadă și la alcătuirea unui studiu despre satul natal, care, iată, a ajuns să vadă lumina tiparului înainte de dubla aniversare de anul acesta. Jichișu de Jos este centrul unei comune învecinate cu municipiul Dej, care administrează și satele Codor, Jichișul de Sus, Șigău, Târpui și (uneori) Pintic. De aici s-au tras publicistul Alexandru Perhaita și profesorul Vasile Matei. Din Șigău s-au tras alți oameni de seamă, precum avocatul Ștefan Ciceo Pop, un alt deputat ales să reprezinte poporul în două parlamente, cel din Budapesta și, apoi, cel din București (precum Alexandru Vaida-Voevod). Un alt

fiu de seamă al satului este scriitorul Grigore Zanc, fost senator și ministru al culturii. Precum un demn urmaș a marelui hatman Neculce, autorul cultivă cu râvnă portretistica și descrie în culori vii chipurile unor consăteni de ispravă, precum badea Vasile Cirișeru. Pe timpul celui de-al doilea război mondial, când nemții și rușii tare ar fi vrut să salte fustele fetelor și nevestelor, el umbla cu furca și le scăpa din ghearele violatorilor. Feciorul cel mare, Grigore, a refuzat să se înroleze în armata maghiară și a adunat o ceată de haiduci, care s-au ascuns în codru până la terminarea ostilităților. Micii și marii fotbaliști din localitate își pun nădejdea în sprijinul lui Paul Papp, selecționat de mai multe ori în echipa națională, care „a învățat să joace fotbal pe tăpșanele de lângă Dej, umblând cu bunicul său la vacile proprietarilor”. La fel de colorat sunt redade obiceiurile, tradițiile, sunt explicate poreclele din sat. Ar fi fost bine ca lucrarea să beneficieze de atenția unui corector profesionist. Dintre perlele întâlnite pe parcursul lecturii să amintim doar descălecarea ungușilor în... 1896 (pag. 21) sau terminarea PRIMULUI război mondial în... 9 mai 1945 (pag. 121). Ca incontestabile plusuri, să notăm expresivitatea limbii și vitalitatea descrierilor.

■ **Recuperări, recidive, reflectări.** Atanasie Oros (1937-2000) s-a născut în Someș-Uileac, unde a început școala primară. A continuat să învețe la gimnaziul din Cehu Silvaniei, iar apoi la Școala Medie Tehnică Financiară din Satu Mare. După efectuarea stagiului militar, a părăsit mediul bancar și a devenit profesor-suplinitor. Și-a completat studiile la Institutul Pedagogic din Baia Mare, absolvit în 1967. A predat limba și literatura română în Biușa, Someș-Guruslău, Traniș. Volumul memorial intitulat „De-acasă” a fost editat și publicat de Asociația Culturală Bodava din Traniș, președinte Milan Oros. El cuprinde mai multe poezii și un amplu fragment de proză, merit

să-l ajute pe cititor „să înțeleagă mai bine personalitatea complexă a scriitorului”. În lyrică, autorul a urmat neabătut marile modele ale literaturii române. Precum se remarcă și în prefața cărții, preferații au fost Mihai Eminescu (În acorduri lungi de greeri/ Tu în față îmi răsa/ Și în minte îmi cutreieri/ Ca un mic boboc de Mai./ Pentru tine... pentru tine.../ Face-ș tot ce mi-ar sta-n braț/ Scoate-ș pietrelor suspine/ Săruta-te-ș cu nesaș) și George Coșbuc (A-nceput acum să cânte/ Ca țiganu când i-e foame/ Dumnezeu în lume ține/ Multe poame...). Unele stihuri par refrene de vodevil: „În vântul cald de seară/ Adormii cu tine-n gând/ Te-am visat, erai cu mine/ Și m-am deșteptat plângând/ Garofiță/ Copiliță/ Te iubesc ca nicicând.” Proza aleasă cuprinde intenționat o trimitere la Goethe. „Tragedia ultimei speranțe” este un text de mari dimensiuni, eminentemente romantic, povestea unei triste șiperate iubiri cu tatonări, îndoieli, teste de fidelitate, confidențe, împăcări, intrigi și separări, care îi are ca protagoniști pe liceenii Victor și Lisbeth. Finalul tragic ni-i aduce aminte pe Edgar Allan Poe, regretata Lenore, asistați de sumbrul corb, pasărea funestă care știe doar o vorbă: „Nevermore”. Să recunoaștem, e un cu totul altfel mod de a privi lumea, acum, în epoca când Bacovia a fost țintuit pe clavir de trupele death-metal și fanele emo.

(F.G.)

La centru, prin nord-vest (VI)

Daniel SĂUCA

■ Singurătatea aproape de cer, departe de eter. „Cartea lui Enoh” pe diagonală la Joe F. Aproape de cer. Urmașii lui Noe, nu ai lui Set. Noe, un nou Adam. „Revolta îngerilor”. „Rebeliune”. **Rebeli fără cauză.** Jenantă **povestea** cu Dumnezeu căruia oamenii îi știu mai toate **acțiunile**. Un Dumnezeu familial și familiar vs. un Dumnezeu singuratic, însingurat, **închis** în tainele, văzute și mai ales nevăzute ale Universului. Cunoașterea – o iluzie? **Păpușarul suprem.** „Hohotele de răs ale Universului”. Absorbit de meciuri de fotbal, de handbal, de competiții omeneste. Iluzia competiției. De ce nu vegetarea totală să fie etalonul mântuirii? Inexprimabilul, inactivitatea. Nu lenea. Probabil, lenea reprezintă încetarea totală a oricărui proces cognitiv. Să fii leneș cu program... Brusc la gândul Dumnezeului posesiv, feminin, dornic de jertfe, răzbu-nător. Divinitatea cunoscută – posibilă oglindă a așteptărilor/stărilor/esențelor noastre. Nu există cu adevărat tihnă, mai ales familială. Armonia doar celestă? Juventus – Catania. Gol Juve în min. 92. „Să crezi până în ultima clipă în **victorie**”.

■ La Szeged. De data aceasta la invitația consulului general al României, zălăuanul/sălăjeanul IF. Mai multe ore petrecute cu reprezentanți ai comunității românești de aici, **prea puțin interesați** (poate mă înșel) de un dialog real cu frații lor din țară (oare mai suntem frați?). Copii, profesori din Micherechi, câțiva universitari din Szeged, câțiva sălăjeni, personalul consulatului. Și câțiva jurnaliști. Până la urmă (ce automatism!) e bine: și prin asemenea întâlniri românitatea mai suflă.

■ Într-o sală de judecătorie. Constatăre tristă (dacă mai poți fii atins de asemenea tristeți): istoria Sălajului (și implicit a țării) nu este cunoscută – în datele ei mari, generale - nici măcar de cetățeni născuți înainte de al doilea război mondial. Câțiva dintre acești „cetățeni” au declarat – sub imperiul jurământului – că nu cunosc evenimentele petrecute în Sălaj în perioada 1940 – 1944. Dintre cele importante, evident ocupația maghiară, deportările. **Oare nici de masacrele de la Ip și Treznea nu au auzit?** Unul dintre ei chiar asta a afirmat cu mâna pe Biblie.

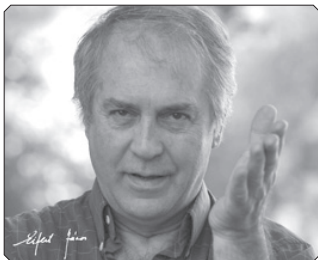
■ „Cartea lui Eli”. Post-apocalipsa. **După războiul de 30 de ierni.** Aproape nicio șansă normalității. Canibalism. **Civilizația pierdută a cărții.** „Chiar

citești acea carte în fiecare zi?” „Domnul e păstorul meu”. Cartea – motivul războiului. **Războiul a făcut o gaură în cer, soarele a ars...** A fost călăuzit de o voce, a găsit Cartea. „Mi-a spus că voi fi protejat”... Teme/simboluri prăfuite, reîncălzite într-o ciorbă video. Finalul filmului nu mai contează, la fel cum nu contează la modul serios, probabil, 90 la sută din producțiile cinematografice ale lumii (în frunte cu cele holly și bolly-wood-iene). Sâmbătă mai așezată, mai liniștită. Inactivitate totală. Chiar prin activitate casnică. Încă un sfârșit de săptămână (viața poate fi măsurată - și unii chiar o fac – prin sfârșiturile de săptămână, „week-end”-uri) în care constat că americanii nu pot face niciun film fără oleacă de propagandă. Cu pre-texte ca „încălzi-rea globală”. Și „corectitudinea politică”...

■ Ciudat și nu prea: pe vremea „revoluției franceze”, ipocrizia putea constitui crimă, **crimă de ipocrizie** (Magazin istoric, dec. 2012, p. 17). Poate chiar revoluția cu pricina a fost un teribil exemplu de ipocrizie. A noastră?

■ „Trag” de om și Dumnezeu și satana. Să existe libertate într-o astfel de hârjoneală cosmică? Liber arbitru? Probabil doar dincolo de orice formalism dogmatic. Pasaje din Biblie îți lasă impresia unui Dumnezeu cu toane, isteric, după chipul și asemănarea oamenilor. Brusc la constatarea: concediu nu înseamnă poezie. Atrofierea gândirii. A simțurilor. A existenței. Să revii la un stil de viață. Înainte am avut un stil de viață? Probabil nu eram deloc „stilat”. Să găsești tot timpul vinovății. Obositor: căutarea vinovaților, a vinovațiilor, mai ales cele imaginare. Oamenii au devenit *vânători de vinovați*. Și sunt în stare să ucidă pentru asta. „Să ai grijă de viața ta, dacă vrei să trăiești!” Raiul și iadul – spirituale. Exclusiv spirituale? O întrebare esențială.

■ După o expediție parțial ratată la Oarța de Sus. Frumos muzeul de acolo – experiență ce merită replicată. Mi-a venit să vomit (metaforic, simbolic) la auzul odei închinată de un poetaș, probabil local, mitropolitului, am înțeles fiu al locului. Odă ceaușistă, jenantă. Mulți au – moștenire sau apucătură? – acest „dar” ancestral, al pupatului – spus direct, neaș - în cur. Și nu își dau seama – mai ales în public – de penibilul gestului lor. Mulți, prea mulți închină și astăzi ode (chiar mai molcome) și caută vinovați. Mai ales pentru *incapacitatea lor de a construi*.

Eifert János

Pentru mine, fotografia reprezintă un joc, însă unul extrem de serios. Înseamnă a avea posibilitatea de a dobândi o perspectivă mai largă asupra lumii, înseamnă provocare la nivel emoțional și libertatea de a mă transpune pe mine însumi prin intermediul propriei limbi vizuale. În imensa mea arhivă personală am adunat, de-a lungul a 45 de ani, subiecte din 45 de țări, portrete ale artiștilor, politicienilor, celebrităților. Această arhivă personală cuprinde fotografii de presă, ilustrații de carte, documentații și acele fotografii care conțin mesaje speciale, pe care este dificil să le includ într-o anumite categorie. Uneori, fotografiile sunt făcute întâmplător, dar în marea lor majoritate sunt rezultatul unei munci de cercetare, documentare, experimentare în diferite moduri. Toate aceste idei au ca suport posibilitățile creative ale tehnicii digitale. Eu încerc să exploatez acest lucru la maxim.

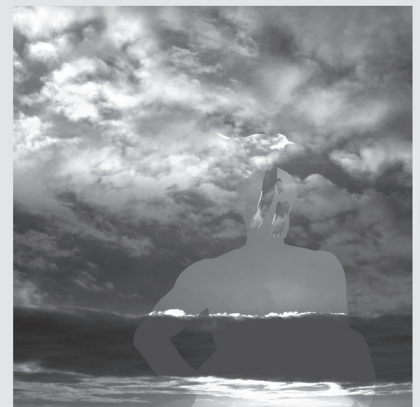
Eifert János (Ungaria, 1943) unul dintre cei mai cunoscuți reprezentanți, o personalitate determinantă a profesiei sale și a artei în țară și peste hotare. Munca sa nu poate fi catalogată ca făcând parte dintr-o categorie a stilului compact, el abordând un stil diferit. Este versatil, își înnoiește arta permanent, găsind mereu noi forme de experimentat. Renumele său are la bază fotografiile reprezentând diferite teme precum dansul, nudurile, natura și fotografia aplicată. Lucrează ca și profesor, interpret, scriitor specializat și expert.

A avut 190 de expoziții proprii și 700 de expoziții în grup, a câștigat 170 de premii și diplome. Fotografiele, fotoreportajele și articolele sale au fost publicate în presa de specialitate și în reviste atât în țara sa de origine, cât și în străinătate, în cărți și publicații diferite, precum și în presa electronică. Fotografiele sale au fost folosite ca și decoruri de platou în teatre, în filme și, de asemenea, în diferite programe de televiziune. A scris introduceri, prefețe pentru câteva albume foto și cataloage de expoziții, a deschis expoziții și a jucat în spectacole, publicând de asemenea versiunea lor scrisă. (Karoly Kincses, istoric fotografie, muzeolog)

Artistul a fost prezent la Festivalul Artelor Muza Fest. Expoziția sa „Ars Poetica” a putut fi vizitată la Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj în perioada 15 – 31 octombrie 2013.

Eifert Janos - Alergare, 1978

Eifert Janos - Hommage Dienes Gedeon, 2005

Eifert Janos - Podul Brooklyn, 1977